

KATILIM BANKALARININ TÜRKiYE'DE BANKACILIK SEKTÖRÜNDEKİ
YERİ, İŞLEYİŞİ VE PERFORMANS ANALİZİ

Nihat ARABACI

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Finansman Anabilim Dalı
Danışman: Yrd. Doç.Dr. Metin COŞKUN

Eskişehir
Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Şubat 2007

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ

KATILIM BANKALARININ TÜRKİYE’DE BANKACILIK SEKTÖRÜNDEKİ YERİ, İŞLEYİŞİ VE PERFORMANS ANALİZİ

Nihat ARABACI

Finansman Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şubat 2007

Danışman: Yrd. Doç Dr. Metin Coşkun

Dünya ekonomi literatürüne bundan 50 yıl önce düşünce olarak giren faizsiz bankacılık sistemi 1970’li yıllarda düşünce aşamasından çıkıp uygulamaya başlanmıştır. Ülkemizde 1983 yılında Kanun hükmünde Kararname ile kurulmasına izin verilen ilk adıyla Özel Finans Kurumları yeni adıyla Katılım Bankaları Dünyada özellikle son on yıldır çok büyük bir gelişme kaydetmişlerdir.

Bugün Dünya’da sadece İslam ülkelerinde değil Özellikle İngiltere ve ABD gibi finans sektörünün çok ileri seviyelerde olduğu ülkelerde Faizsiz Bankacılık sistemi çok ilerlemiştir. Dünyanın sayılı Bankaları bünyelerinde Faizsiz Bankacılık Departmanları açarak Ortadoğu’daki atıl durumdaki petro-dolarları bünyelerine katmaktadırlar.

Ülkemizde Katılım Bankaları özellikle 2001 yılından sonra büyük bir atılım içerisine girmiş ve diğer ticari bankalar ile rekabet edebilir hale gelmişlerdir. Bunda 1999 ve 2001 yıllarında yapılan değişiklik ile Katılım Bankalarının Bankalar Kanununa tabi olması ve Katılım Bankalarının ticari bankalar ile eşit haklara kavuşmasının büyük etkisi bulunmaktadır.

Bu çalışmamızda Katılım Bankalarının Dünyadaki ve Türkiye’deki gelişim sürecine değinilmiş, bu Bankaların fon toplama sistemleri ve bu fonları kullandırma sistemleri hakkında bilgiler verilmiş, Katılım Bankalarının son özellikle atak yaptığı yıllar olan son 5 yıllık performansları değerlendirilmiş ve analiz edilmiştir.

ABSTRACT

Having appeared as a concept 50 years ago from now on, the interest-free banking system began to be implemented in 1970's after the stage of conception. Being incorporated with the permission of the decree law in 1983 in Turkey (in our country), Participation Banks former Private Financial Corporations have shown considerable improvement throughout the world especially in the last decade.

Today, the interest-free banking system has noticeably developed not only in Islamic countries but also in the ones particularly in England (Great Britain) and USA where financial sectors have been extremely enhanced. Important banks around the world are including inert petrodollars in the Middle East by opening interest-free banking departments in their own stocks.

Participation Banks have shown great progress especially since 2001 and have reached to the capability to compete with other commercial banks. The change made in 1999 and 2000 to make Participation Banks amenable to law no 4389 on banking law and Participation Banks' having the equal rights with commercial banks play a great role in the Participation Banks' this situation.

In this study, the process of the development of the Participation Banks in the world and in Turkey is mentioned, the information about the system of collecting the funds and the system of using those funds in this kind of banks are given and the performances of the Participation Banks in terms of the period between 2001-2005 when they showed substantial improvement are assessed and analyzed. Furthermore, in this study, the performances of both the Participation Banks and commercial banks are assessed by comparing their general qualities.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Nihat ARABACI'ın **Katılım Bankalarının Türkiye'de Bankacılık Sektöründeki Yeri, İşleyişi ve Performans Analizi** başlıklı tezi tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Finansman Anabilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Adı Soyadı**İmza**

Üye (Tez Danışmanı) : Yrd. Doç.Dr.Metin COŞKUN

Üye : Prof.Dr.Güven SEVİL

Üye : Yrd.Doç.Dr.Nilgün ÇAĞLARIRMAK USLU

Prof.Dr.Nurhan AYDIN

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Son yarım asırdır başlayan faizsiz finans akımı çalışmaları özellikle 1970 li yıllarda yaşanan petrol krizinden sonra hızlı bir gelişme göstermiş ve bugün uluslar arası finans piyasalarında ciddi bir ağırlık kazanmaya başlamıştır.

Önceleri İslam ülkeleri tarafından ellerindeki atıl kaynakların ticarete kazandırılması amacıyla bölgesel olarak kurulan İslami Finans Kuruluşları daha sonra hızla zenginleşen Ortadoğu Ülkelerinin Petro-Dolarlarının değerlendirilmesi amacıyla Uluslar arası büyüklüğe sahip Bankalarca da kullanılmaya başlanmıştır.

Ülkemizde 1983 yılında Ortadoğu'daki atıl sermaye ye talip olmak amacıyla kurulmasına izin verilen Özel Finans Kurumları 2000'li yıllara değin bankacılık sektöründe %2'nin üzerine çıkamamışlardır. Özel Finans Kurumlarının yeni adıyla Katılım Bankalarının denetlenmesi ve faaliyetlerinin izlenmesi siyasi iktidarın elinde olması nedeniyle daima belirsizlik içinde olmuştur. Ancak 1999 yılında Katılım Bankalarının Bankalar Kanunu Kapsamına alınması ve 2001 yılında bu kurumlar için de Mevduat Sigortası kavramının getirilmesi Katılım Bankalarının güvenilirliğini artırmıştır.

Ülkemizde 2002 ılından sonra faizlerin giderek düşesi ve ülke ekonomisinin sürdürülebilir bir denge üzerine oturmasının da etkisiyle Katılım Bankaları, Ticari Bankalar ile rekabet edebilir hale gelmişlerdir.

Kamu Kurum ve Kuruluşlarının ihalelerinde Katılım Bankalarının Teminat Mektuplarının kabul edilmesi, yine Kurum tahsilâtlarının (Vergi, SSK, Fatura Tahsilâtları vb. gibi) Katılım Bankalarınca da yapılabilmesi Katılım bankalarının Katılım Hesabı açan ve bunun karşılığında da Fon kullandıran bankalar olmadığını ortaya çıkarmıştır.

Çalışmamızda Katılım Bankalarının detaylı bir incelemesi yapılmış ve bunlar ile ilgili olarak performans değerlendirilmesi yapılmıştır.

İlk bölümümüzde Katılım Bankalarının dünyadaki gelişme süreci ve Ülkemizdeki gelişme süreci ele alınmıştır. Katılım Bankalarının Bankalar Kanununa tabi olmasıyla oluşan değişikliklere değinilmiştir. Daha sonra bu bankaların faaliyetleri hakkında bilgiler verilmiştir. Katılım Bankalarının Ülkemizde bankacılık sektörü içindeki payına ilişkin tablolar ve şekiller eşliğinde bilgiler verilmiştir.

İkinci Bölümde Katılım Bankalarının finansal performanslarının değerlendirilmesi ile ilgili kriterler ve oranlar üzerinde durulmuştur. Katılım Bankalarının bilânçolarını oluşturan kalemlere değinilmiş ve bu kalemlerin analiz yöntemleri açıklanmıştır. Yine bu bölümde Aktif Pasif yönetimi gibi Bankaların performanslarını etkileyen en önemli yönetim modeli anlatılmıştır.

Üçüncü Bölümde Katılım Bankalarının son beş yıllık finansal yapıları incelenmiştir. Her bir katılım bankası için ayrı ayrı performans değerlendirmesi yapılmıştır. Daha sonra katılım bankalarının ticari bankalar ile 2001-2005 dönemine ilişkin karşılaştırmalı bir performans değerlendirmesi yapılmıştır.

Sonuç bölümünde Katılım Bankalarının bugüne kadar gelinen süreçte yaptıkları analiz edilerek ileride performanslarını daha fazla artırabilmeleri için nasıl bir yol izlemelerine ilişkin görüşler ve düşünceler belirtilmiştir.

Nihat ARABACI

ÖZGEÇMİŞ

Nihat ARABACI

Finansman Anabilim Dalı
Yüksek Lisans

Eğitim

Lisans	1999	Anadolu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) İşletme Bölümü
Lise	1995	Düzce Lisesi, Sosyal Bölümü

İş

2003-	Ticari Satış Yönetmeni. Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. Düzce Şubesi
2001-2002	Müşteri temsilcisi. Şekerbank T.A.Ş. Erciyes/Kayseri Şubesi

Mesleki Birlik / Dernek / Kuruluş Üyelikleri

2004 -	Düzce Lisesi Mezunları Derneği
--------	--------------------------------

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri ve Yılı : Düzce 28/09/1978 Cinsiyet: Erkek Yabancı Dil: İngilizce

İÇİNDEKİLER

ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZGEÇMİŞ	vii
TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KATILIM BANKALARINA BAKIŞ

1. KATILIM BANKALARININ KAPSAMI VE TARİHÇESİ	3
1.1. Kapsamı	3
1.1.1. Katılım Bankalarının Tanımı	3
1.1.2. Katılım Bankalarının Faaliyet Konuları	3
1.1.3. Katılım Bankalarını Ortaya Çıkaran Nedenler	4
1.1.3.1. Dini Nedenler	5
1.1.3.2. Ekonomik Nedenler	6
1.1.3.3. Sosyal Nedenler	7
1.1.4. Faizsiz Bankacılığın Dünya’da Gelişimi	7
1.1.5. Faizsiz Bankacılığın Türkiye’de Gelişimi	13
1.1.6. Katılım Bankalarının Hedefleri	15
1.1.7. Katılım Bankalarının Amaçları	16
1.1.8. Katılım Bankalarının Politikaları	16
2. KATILIM BANKALARININ YASAL VE YAPISAL ÖZELLİKLERİ	17
2.1. Türkiye’de Katılım Bankalarının Yasal Dayanakları	17
2.1.1. Katılım Bankalarının Kuruluş ve Faaliyet İzinleri ile Denetimi	21
2.1.1.1. Katılım Bankalarının Kuruluş ve Faaliyet İzinleri ..	21
2.1.1.1.1. Kuruluş Şartları	21
2.1.1.1.2. Kurucularda Aranılan Şartlar	22
2.1.1.1.3. Faaliyet İzni	24

2.1.1.1.4. Kuruluş İzninin İptali	24
2.1.1.1.5. Faaliyet İzinin İptali ve Sınırlandırılması ..	25
2.1.1.2. Denetim ve Alınacak Önlemler	25
2.1.1.2.1. Katılım Bankalarının Önlem Alınmasını Gerektiren Haller	26
2.1.1.2.2. Katılım Bankalarını Kısıtlayıcı Önlemler ...	27
2.1.1.2.3. Katılım Bankalarının Faaliyet İzininin Kaldırılması veya Fona Devri	28
2.1.2. 4672 ve 5411 Sayılı Kanunlar ile Katılım Bankaları İçin Getirilen Değişiklikler	29
2.2. Katılım Bankalarının Yapısal Özellikleri	35
2.2.1. Fon Kaynakları	35
2.2.1.1. Öz Kaynaklar	35
2.2.1.2. Yabancı Kaynaklar	40
2.2.1.2.1. Özel Cari Hesaplar.....	40
2.2.1.2.2. Katılım Hesapları	41
2.2.1.2.3. Diğer Kaynaklar	43
2.3. Fon Kullanma Yöntemleri	44
2.3.1. Kredi Sınırlarına Tabi Olmayan İşlemler.....	45
2.3.2. Nakdi Krediler	46
2.3.2.1. Mudaraba (Kar-Zarar Ortaklığı)	46
2.3.2.2. Muşaraka (Emek Sermaye Ortaklığı)	48
2.3.2.3. Murabaha (Üretim Desteği)	48
2.3.2.4. Leasing (Finansal Kiralama - İcara)	50
2.3.2.5. Mal Karşılığı Olan Bir Belgenin Alım Satımı	51
2.3.2.6. Bireysel Finansman Desteği	51
2.3.3. Gayrinakdi Krediler	52
2.3.3.1. Teminat Mektupları	52
3.TÜRK FİNANS SEKTÖRÜ İÇİNDE KATILIM BANKALARI'NIN YERİ ...	53
3.1. Aktif Büyüklüğü Karşılaştırması	54
3.2. Mevduat Hacmi – Toplanan Fonlar Karşılaştırması	55
3.3. Nakdi Kredi Tahsisi Karşılaştırması	56

3.4. Özkaynak Kullanımı Karşılaştırması	58
3.5. Şube ve Personel Sayıları	58
4. KURUMSAL AÇIDAN KATILIM BANKALARI VE BANKALAR	59
4.1. Bankacılık Mevzuatı Açısından Katılım Bankaları	59
4.2. Bankalar Para- Katılım Bankaları Mal Ticareti Yapar	59
4.3. Bankalar Faiz, Katılım Bankaları İse Kar Esasına Dayanır	60
4.4. Bankacılık Sistemi Kapitalist Prensiplere, Katılım Bankaları İslami Prensiplere Dayanır	61

İKİNCİ BÖLÜM

KATILIM BANKALARININ PERFORMANS DEĞERLENDİRMESİ VE FİNANSAL ANALİZİ

1. PERFORMANS DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ	62
1.1. Rantabiliteye Genel Bir Bakış	64
1.2. Banka İşletmelerinde Rantabilite ve Rantabilite'ye Etki Eden Unsurlar	65
1.3. Verimlilik Kavramı ve Verimlilik ile Rantabilitenin Artırılmasına Yönelik Kriterler	68
1.3.1. Verimlilikle İlgili Kavramlar	69
1.3.1.1. Etkenlik	70
1.3.1.2. Etkililik	71
1.3.1.3. İktisadilik (Ekonomiklik)	71
1.3.1.4. Kârlılık	72
1.3.1.4.1. Kârlılık İle İlgili Oranlar	72
1.3.2. Verimlilik ve Rantabilitenin Artırılmasına Yönelik Kriterler	73
1.4. Bankaların Finansal Performans Kriterleri	74
1.4.1. Sermaye Yeterliliği	74
1.4.2. Likidite Durumu	75
1.4.3. Aktif (Varlık) Yapısı ve Kalitesi	75
1.4.4. Kârlılık Durumu ve Analizi	75

1.4.5. Kaynak Yapısı	76
1.4.6. Net Döviz Pozisyonu	76
1.4.7. Büyüme	76
1.4.8. Verimlilik	76
1.4.9. Yönetim	76
1.5. Derecelendirme Analizinde Esas Alınan Kriterler	77
1.5.1. Kantitatif Ölçüler	77
1.5.1.1. Aktif Kalitesi Kriterleri	77
1.5.1.2. Sermaye Yeterliliği	77
1.5.1.3. Likidite	77
1.5.1.4. Kârlılık	77
1.5.2. Kalitatif Ölçüler	78
1.5.3. Çevre	78
1.6. Finansal Kurumlarda Temel Performans Alanları	78
2.- KATILIM BANKALARI AÇISINDAN FİNANSAL TABLOLAR	79
2.1- Katılım Bankalarının Finansal Analizinde Kullanılan Mali Tablolar	81
2.1.1- Bilanço	81
2.1.1.1- Aktif Varlıklar	81
2.1.1.2- Pasif Varlıklar	82
2.1.2- Gelir Tablosu	83
2.2- Katılım Bankalarında Finansal Analiz	84
2.2.1- Aktif Kalitesi Analizi	85
2.2.1.1- Kalite Açısından Aktifler	85
2.2.1.2- Başlıca Aktif Kalitesi Oranları	88
2.2.2- Likidite Analizi	89
2.2.2.1- Likiditenin Önemi ve Likiditeyi Etkileyen Faktörler	90
2.2.2.2- Başlıca Likidite Analizi Oranları	91
2.2.3- Sermaye Yeterliliği Analizi	92
2.2.3.1- Sermaye Yeterliliğinin Önemi ve İşlevleri	92
2.2.3.2- Başlıca Sermaye Yeterliliği Oranları	92

2.2.4- Karlılık Analizi	93
2.2.4.1- Karlılığın Önemi	94
2.2.4.2- Başlıca Karlılık Analiz Oranları	94

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KUVEYT TÜRK EVKAF FİNANS KURUMUNUN FİNANSAL ANALİZİ VE PERFORMANS DEĞERLEMESİ İLE İLGİLİ UYGULAMA

1. KATILIM BANKALARININ PERFORMANS DEĞERLENDİRMESİ	96
1.1. Katılım Bankalarının Performansı	96
1.1.1. Katılım Bankaları için Performans Endeksi	96
1.1.2. Katılım Bankalarının Performans Değerlendirmesi	97
1.1.2.1. Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş. 2001-2005	
Dönemi Performans Analizi	98
1.1.2.2. Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. 2001-2005 Dönemi	
Performans Analizi	104
1.1.2.3. Bank Asya Katılım Bankası A.Ş. 2001-2005 Dönemi	
Performans Analizi.....	109
1.1.2.4. Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. 2001-2005	
Dönemi Performans Analizi	115
1.1.2.5. Family Finans Kurumu A.Ş. 2001-2004 Dönemi	
Performans Analizi	121
1.2. Katılım Bankaları Performansının Ticaret Bankaları	
ile Karşılaştırılması	122
1.2.1. Katılım Bankaları Toplamının 2001-2005 Dönemi Performans	
Analizi	123
1.2.2. Türkiye’de Ticari Bankaları 2001-2005 Dönemi Performans	
Analizi	124
SONUÇ	131
KAYNAKÇA	134

TABLO LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo 1: Zorunlu Karşılık ve Umumi Disponibilite Oranları	41
Tablo 2: Katılım Bankaları'nın Yıllar İtibariyle Toplam Aktifleri	54
Tablo 3: Türk Bankacılık Sisteminde Katılım Bankalarının Aktif Toplamı	55
Tablo 4: Türk Bankacılık Sisteminde Toplanan Fonlar / Mevduat	55
Tablo 5: Bankacılık Sektöründe Kullanılan Fonlar/Ticari Krediler	57
Tablo 6: Katılım Bankalarının Yıllar İtibariyle Toplam Özkaynakları	58
Tablo 7: Katılım Bankalarının Yıllar İtibariyle Şube Sayıları	59
Tablo 8 : Verimlilik Nedir?, Ne Değildir?	69
Tablo 9 : Finansal Kurumlarda Performans Değerlendirme Alanları	78
Tablo 10 : Katılım Bankalarının Bilânçolarının Temel Unsurları	80
Tablo 11: Likit Aktif Kalemlerinin Aktif Kalitesine Etkileri ve Nedenleri	87
Tablo 12: Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş. 2001–2005 yılları arası Performans Analizi	98
Tablo 13: Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. 2001–2005 yılları arası Performans Analizi	104
Tablo 14: Bank Asya Katılım Bankası A.Ş. 2001–2005 yılları arası Performans Analizi	109
Tablo 15: Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. 2001–2005 yılları arası Performans Analizi	115
Tablo 16: Family Finans Kurumu A.Ş. 2001–2004 yılları arası Performans Analizi .	121
Tablo 17: Katılım Bankaları Toplamının 2001–2005 yılları arası Performans Analizi	123
Tablo 18: Türkiye’de Ticari Bankaların 2001–2005 yılları arası Performans Analizi	124

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 1: Bankacılık Sektöründe Katılım Bankalarının Payı.....55**Şekil 2:** Katılım Bankaları Mevduatında YTL ve YP Durumu56**Şekil 3:** Bankacılık Sisteminde; Ticari Krediler/Mevduat – Kullandırılan Fonlar /
Toplanan Fonlar57

GİRİŞ

Son yarım asırdır başlayan faizsiz finans akımı çalışmaları özellikle 1970'li yıllarda yaşanan petrol krizinden sonra hızlı bir gelişme göstermiş ve bugün uluslararası finans piyasalarında ciddi bir ağırlık kazanmaya başlamıştır.

Önceleri İslam ülkeleri tarafından ellerindeki atıl kaynakların ticarete kazandırılması amacıyla bölgesel olarak kurulan İslami Finans Kuruluşları daha sonra hızla zenginleşen Ortadoğu Ülkelerinin Petro-Dolarlarının değerlendirilmesi amacıyla uluslararası büyüklüğe sahip bankalarca da kullanılmaya başlanmıştır.

Ülkemizde 1983 yılında Ortadoğu'daki atıl sermayeye talip olmak amacıyla kurulmasına izin verilen özel finans kurumları 2000'li yıllara değin bankacılık sektöründe %2'nin üzerine çıkamamışlardır. Özel finans kurumlarının yeni adıyla katılım bankalarının denetlenmesi ve faaliyetlerinin izlenmesi siyasi iktidarın elinde olması nedeniyle daima belirsizlik içinde olmuştur. Ancak 1999 yılında katılım bankalarının Bankalar Kanunu kapsamına alınması ve 2001 yılında bu kurumlar için de mevduat sigortası kavramının getirilmesi katılım bankalarının güvenilirliğini artırmıştır.

Ülkemizde 2002 yılından sonra faizlerin giderek düşmesi ve ülke ekonomisinin sürdürülebilir bir denge üzerine oturmasının da etkisiyle katılım bankaları, ticari bankalar ile rekabet edebilir hale gelmişlerdir.

Kamu kurum ve kuruluşlarının ihalelerinde katılım bankalarının teminat mektuplarının kabul edilmesi, yine kurum tahsilâtlarının (Vergi, SSK, fatura tahsilâtları vb.) katılım bankalarınca da yapılabilmesi katılım bankalarının sadece katılım hesabı açan ve bunun karşılığında da fon kullandıran bankalar olmadığını ortaya çıkarmıştır.

Çalışmamızda katılım bankalarının detaylı bir incelemesi ve bunlar ile ilgili olarak performans değerlendirilmesi yapılmıştır.

İlk bölümümüzde katılım bankalarının dünyadaki ve Ülkemizdeki gelişme süreci ele alınmıştır. Katılım bankalarının Bankalar Kanununa tabi olmasıyla oluşan

değişikliklere değinilmiştir. Daha sonra bu bankaların faaliyetleri hakkında bilgiler verilmiştir. Katılım bankalarının Ülkemizde bankacılık sektörü içindeki payına ilişkin tablolar ve şekiller eşliğinde bilgiler verilmiştir.

İkinci bölümde katılım bankalarının finansal performanslarının değerlendirilmesi ile ilgili kriterler ve oranlar üzerinde durulmuştur. Katılım bankalarının bilânçolarını oluşturan kalemlere değinilmiş ve bu kalemlerin analiz yöntemleri açıklanmıştır. Yine bu bölümde aktif pasif yönetimi gibi bankaların performanslarını etkileyen en önemli yönetim modeli anlatılmıştır.

Üçüncü bölümde katılım bankalarının son beş yıllık finansal yapıları incelenmiş ve her bir katılım bankasının performansı ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Daha sonra katılım bankaları ile ticaret bankalarının 2001-2005 yıllarına ait ortalamalarının karşılaştırmaları yapılmıştır.

Sonuç bölümünde katılım bankalarının bugüne kadar gelinen süreçte yaptıkları analiz edilerek ileride performanslarını daha fazla artırabilmeleri için nasıl bir yol izlemelerine ilişkin görüşler ve düşünceler belirtilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KATILIM BANKALARINA BAKIŞ

1. KATILIM BANKALARININ KAPSAMI VE TARİHÇESİ

1.1. Kapsamı

1.1.1. Katılım Bankalarının Tanımı

Katılım Bankası, sermayesine ilaveten yurt dışından ve yurt içinden özel cari hesaplar ve kâr ve zarara katılma hakkı veren hesaplar yoluyla fon toplayıp ekonomiye fon tahsis etmek amacıyla faaliyet gösteren ve toplanan fonları mevzuatında belirtilen usullerle, her türlü zirai, ticari faaliyetlerin ve hizmetlerin finansmanında, ortak yatırımlarda, yurt dışı teminat mektubu verilmesinde, ihracat ve ithalatın finansmanında, yatırımlara ilişkin ekipmanların temin edilip, firmalara taksitle satılması veya kiraya verilmesi gibi hususlarda kullanılabilen mali kuruluştur.¹

1.1.2. Katılım Bankalarının Faaliyet Konuları

Katılım Bankaları, daha önce çıkarılan bankacılık kanunlarında öngörülen hükümler saklı kalmak kaydıyla aşağıda belirtilen faaliyetleri gerçekleştirebilirler:

- Katılım fonu kabulü.
- Nakdî, gayrinakdî her cins ve surette kredi verme işlemleri.
- Nakdî ve kaydî ödeme ve fon transferi işlemleri, muhabir bankacılık veya çek hesaplarının kullanılması dahil her türlü ödeme ve tahsilat işlemleri.
- Çek ve diğer kambiyo senetlerinin iştirası işlemleri.
- Saklama hizmetleri.

¹ Özel Finans Kurumlarının Kurulmasına İlişkin 16.12.1998 gün ve 83/7506 Sayılı Kararname

- Kredi kartları, banka kartları ve seyahat çekleri gibi ödeme vasıtalarının ihracı ve bunlarla ilgili faaliyetlerin yürütülmesi işlemleri.
- Efektif dahil kambiyo işlemleri; para piyasası araçlarının alım ve satımı; kıymetli maden ve taşların alımı, satımı veya bunların emanete alınması işlemleri.
- Ekonomik ve finansal göstergelere, sermaye piyasası araçlarına, mala, kıymetli madenlere ve dövizde dayalı; vadeli işlem sözleşmelerinin, opsiyon sözleşmelerinin, birden fazla türev aracı içeren basit veya karmaşık yapıdaki finansal araçların alımı, satımı ve aracılık işlemleri.
- Sermaye piyasası araçlarının ihraç veya halka arz yoluyla satışına aracılık işlemleri.
- Daha önce ihraç edilmiş olan sermaye piyasası araçlarının aracılık maksadıyla alım satımının yürütülmesi işlemleri.
- Başkaları lehine teminat, garanti ve sair yükümlülüklerin üstlenilmesi işlemleri gibi garanti işleri.
- Yatırım danışmanlığı işlemleri.
- Portföy işletmeciliği ve yönetimi.
- Hazine Müsteşarlığı ve/veya Merkez Bankası ve kuruluş birlikleri nezdinde oluşturulan bir sözleşme kapsamında üstlenilen yükümlülükler çerçevesinde alım satım işlemlerine ilişkin piyasa yapıcılığı.
- Faktoring ve forfaiting işlemleri.
- Bankalararası piyasada para alım satımı işlemlerine aracılık.
- Finansal kiralama işlemleri.
- Sigorta acenteliği ve bireysel emeklilik aracılık hizmetleri.
- Kurulca belirlenecek diğer faaliyetler.

1.1.3. Katılım Bankalarını Ortaya Çıkaran Nedenler

Son yıllarda mali piyasalarda yaşanan gelişmeler yeni enstrümanların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Özellikle gelişmiş ülkelerin mali piyasalarında yaşanan büyük ilerlemeler az gelişmiş ülkelerdeki mali piyasaları da etkilemiştir.

Az gelişmiş ülkelerin dünya ticaretinden daha fazla pay alabilmeleri ve bu ülkelerin kalkınmalarının önünde en büyük engel olan sermaye yetersizliği bu ülkeleri çeşitli yöntemler geliştirmeye itmiştir. Az gelişmiş ülkeler, özellikle Ortadoğu’da toplanan Petro-Dolarların Avrupa ve Amerika gibi ülkelerde değerlendirilmesi yerine kendi ülkelerinin ve diğer Müslüman ülkelerin kalkınmasında kullanılmasını sağlamak için faizsiz bankacılığı geliştirme ihtiyacı duymuşlardır.

Türkiye’de de Ortadoğu ülkelerinin Petro-Dolarlarının ve Türkiye’de faizin haram olduğu inancını taşıyan insanların yastık altında tabir edilen kayıt dışında bekleyen fonlarının kayıt altına alınarak ülke kalkınmasında kullanımını sağlamak amacıyla 1980’li yıllarda faizsiz bankacılık sistemi ortaya çıkmıştır.

Genel olarak faizsiz bankacılığı ortaya çıkaran nedenleri üç başlık altında toplayabiliriz. Bunlar; dini, ekonomik ve sosyal nedenlerdir.

1.1.3.1. Dini Nedenler

Faizsiz bankacılığın var oluş nedeni, faize karşı İslâm’ın koyduğu yasaktan kaynaklanmıştır. İslam, yapısı ve nedenine bakmaksızın borçlanmadaki faizi yasaklamıştır.²

Ticaretteki kâr ile faizi birbirinden ayırdetmek için çeşitli ölçütler kullanılabilir. Bunları şöyle sıralamak mümkündür.³

- Ticarete, satıcı aşırı da olsa yalnızca bir defaya mahsus kâr elde etmekte ancak faiz, aynı borç üzerinden defalarca alınabilmektedir.

- Ticaret işleminde menfaatlerin değişimi, satıcı ile alıcı arasında eşit şekilde ortaya çıkmaktadır. Halbuki faizli bir işlemde alacaklı olan taraf kendi işine yarayacak bir fazlalığı almasına rağmen borçlu sadece süre ertelemesini elde etmekte ve aldığı borçtan kâr edip etmeyeceğini bilmemektedir.

² Hakan Berooğlu, **Nakit Yönetimi “Özel Finans Kurumları Açısından Teorik ve uygulamalı Bir Yaklaşım”**, Doktora Tezi, İstanbul-2002, s.19

³ Mustafa Uçar, **Türkiye’de – Dünyada Faizsiz Bankacılık ve Hesap Sistemleri**, İstanbul, Faysal Eğitim ve Yardımlaşma Vakfı Yayınları, 1993, s. 22-23

- Ticarete insan, imkanlarını ve zamanını harcamakta ve bunun karşılığını almakta ancak faizli işlemde herhangi bir çaba ve riske girmemekte ve kesin olarak kâr sağlamaktadır.

İslami kaynakların faizi haram olarak görmesi ve faizin haram olduğuna inanan insanların atıl fonlarını değerlendirmek düşüncesi faizsiz bankacılığın doğmasına yol açmıştır.

1.1.3.2. Ekonomik Nedenler

Günümüz ekonomilerinde, İslam ülkelerinin gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkeler olduğu bir gerçektir. Kimi İslam ülkelerinde istihdam edilemeyen emeğin yoğun bir şekilde mevcudiyeti varken, diğer İslam ülkelerinde ise özellikle 1970’li yıllarda petrol fiyatlarının artmasıyla (petrol ihraç eden ülkelerde) büyük birikimler oluşmuş, tasarruflar artmıştır. Sonrasında bu paraların (petro-dolarların) batı ülkelerine aktığı ve İslam ekonomilerine katkılarının olmadığı görülmüştür. Bu durum, sermaye fazlası olan ülkelerle sermaye açığı olan İslam ülkeleri arasında olabilecek işbirliğinin taraflar için olumlu sonuçlar verebileceği görüşüne ağırlık kazandırmıştır.⁴

Gelecek yüzyıla yönelik stratejik planlar yapan ülkelerin üstünde durdukları en önemli konulardan biri teknolojik gelişmelerin ötesinde finansal kaynakları denetimleri altına alabilecekleri mekanizmaları geliştirmektir. Bu nedenle son on yılda bankacılığın yanı sıra üretim ve hizmet sektörlerindeki şirketlerin birleşimi hızla artmış, 2000’li yıllarda rekor seviyeye ulaşmıştır. HSBC Holding, Chase, Mantrust, Citi Corp, Bank of Tokyo Mitsubishi, ABN Amro Bank, Credit Suisse Corp, Rabobank dahil birçok banka diğer kuruluşlarla birleşerek dünyanın farklı bölgelerindeki tasarruflara da el atmaya çalışmıştır. Yukarıda sözü edilen bankaların çoğu başta Ortadoğu olmak üzere birçok İslam ülkesinde faizsiz bankacılık yapan özel bölümler açarak sermayeyi kendilerine çekmişler ve önemli kazançlar sağlamışlardır. Bunun yanı sıra New York Borsası İslami kurallara uygun üretim ve hizmet işlemleri yapan firmalara yönelik özel indeks hazırlamış, dini açıdan çekingen davranan binlerce tasarrufçuyu sisteme dahil etmiştir.⁵

⁴ Mustafa Uçar, a.g.e., s.26

⁵ Haşmet Başar, “Özel Finans Kurumları Neden Önemlidir?” Bankalar Kanunu’nda Özel Finans Kurumları Değişikliğinin Kamuoyundaki Yansımaları, Özel Finans Kurumları Birliği, İstanbul, Ocak 2000, s.30

Faizsiz bankacılık sistemi, diğer ülkelerde olduğu gibi ekonominin dışında kalmış ya da verimsiz alanlara yönelmiş çok büyük bir tasarruf potansiyelini kullandığı teknikler sayesinde ekonomiye çekmek gibi önemli bir görevi üstlenmiştir.⁶

1.1.3.3. Sosyal Nedenler

Az gelişmiş ülkelerde gelir adaletsizliğini ortadan kaldırabilmek ve emek ile sermayeyi sistem içine birlikte entegre edebilmek için faizsiz bankacılık sistemi geliştirilmiştir. Bu sistemde sermaye sahipleri ellerindeki sermayeleri oranında kar ve zarara ortak olduğundan faizli sistemdeki belli bir kesimin mutlu olduğu sermaye akışı olmamaktadır.

Az gelişmiş ülkelerde ve tüm ülkelerde “sosyal devlet” anlayışı faizsiz bankacılık sisteminin gelişmesine zemin hazırlamıştır.

1.1.4. Faizsiz Bankacılığın Dünya’da Gelişimi

Bugün büyük bir gelişim trendine giren faizsiz bankacılık prensiplerinin pratiğe aktarılması konusundaki ilk girişim, 1963-1967 yılları arasında Mısır’da gerçekleştirildi. Bu teşebbüs büyük ölçüde Alman tasarruf bankaları mekanizması ile kırsal bankacılık prensiplerinin bir kombinasyonu şeklinde oldu. Kırsal kesimde yaşayan halk, tasarruflarını bankaya yatırma konusunda oldukça isteksiz davranmaktaydı. Bu bankalar mudilerine faiz vermiyor, kredi alanlara faiz yüklemiyor ve temel olarak ticaret ve sanayi sektörlerine yatırım yapıyorlardı. Borç alanların karlarından belli bir oranda pay mudilere ödeniyordu. Bundan dolayı ticari bankalardan çok “Saving&Loan” kurumlarına benziyorlardı. Mısır’da 1971 yılında Nasır Sosyal Bankası, faizsiz bazda çalışan bir ticari banka olarak kuruldu.⁷

Faizsiz finansal aracılık süreci ya da işlemlerinin tarihsel gelişimi dikkate alındığında iki önemli husus ön plana çıkıyor. Bunlardan biri, düşünce ya da teorik

⁶ Osman Akyüz, **Faizsiz Finans Kurumlarına Neden İhtiyaç Var?**, Bereket, Yıl:1, Sayı:2, Şubat 1998, S.3

⁷ Özel Finans Kurumları Birliği, **Dünyada Faizsiz Bankacılık Sektörü Her Yıl Yüzde On Büyüyor**, 2003, S:24

çerçeve itibariyle söz konusu sürecin ya da işlemlerin oluşum ve gelişimi. Diğeri ise bazı ülkelerde bu düşüncenin uygulamaya konulması. Düşünce ve teori bazında faizsiz finansal aracılık süreci ya da işlemlerine ilişkin ilk referanslar ya da çalışmaların, kâra katılma esasına dayalı olarak gündeme geldiği biliniyor. Bu çerçevede Anvar Qureshi (1946), Naime Siddiqi (1948), Mahmud Ahmad (1952) ve Mawdudi'nin (1950-1961) önemli katkı sağlayan çalışmalar gerçekleştirdikleri görülüyor. Ayrıca Muhammad Hamidullah'ın 1944 ve 1962 yılları arasında yazdığı bir dizi çalışma da gözden uzak tutulmamalıdır. Bu çalışmalar; faize dayalı mevcut ticari bankacılık sistemine alternatif olarak kâr-zarar ortaklığına dayalı bir kavramla çalışması planlanan farklı bir bankacılık türü önermek gibi ortak bir özelliğe sahip bulunuyorlar.⁸

Kurumsal gelişme sürecinin, büyük ölçüde 1970 yılında Karachi'de, 1972 yılında Mısır'da, 1976 yılında Mekke'de ve 1977 yılında Londra'da yapılan uluslararası konferanslarla önemli bir ivme kazandığı da bir gerçek. Teori ve uygulama olasılıklarının tartışıldığı bu konferanslardan sonra, ilk faizsiz finansal ürün ve hizmet sunan bankalar faaliyete geçmeye başladılar. 1975 yılında bir çok devletin ortaklığı ile kurulan İslam Kalkınma Bankası da bu süreci hızlandıran bir diğer önemli faktör oldu.⁹

İlk özel faizsiz finansal ürün ve hizmet sunan banka olan Dubai Islamic Bank, 1975 yılında değişik ülkelerin Müslüman işadamları tarafından kuruldu. 1977 yılında da Mısır'da ve Sudan'da Faisal Islamic Bank adıyla iki özel banka faaliyete geçti. Aynı yıllarda Kuveyt Hükümeti de Kuwait Finance House'u kurdu. Bu gelişmeleri takip eden on yıl içinde faizsiz finans kuruluşlarının sayısı 50'yi aştı. Bunların bir kısmı Müslüman ülkelerde kurulmuş olmakla birlikte bir kısmı da Batı Avrupa'da hizmete girdi. Özellikle Danimarka, Lüksemburg, İsviçre ve İngiltere bu açıdan ilginç bir özellik taşımaktadır.¹⁰

Sektörün coğrafi bazda genişlemesi, özellikle son yıllarda Körfez'de, Malezya'da ve Endonezya'da kurulan yeni kurumlar yoluyla olmakla birlikte ABD, İngiltere, İsviçre, Almanya, Lüksemburg, Kanada ve daha birçok batı ülkesinde de var

⁸ Özel Finans Kurumları Birliği, **Dünyada Faizsiz Bankacılık Sektörü Her Yıl Yüzde On Büyüyor**, 2003, S:25

⁹ A.g.e. S:25

¹⁰ A.g.e. S:25

olan İslami nüfus dolayısıyla faizsiz bankacılığa olan talebin ve bu alandaki ürün ve hizmetlerin arttığını görmek mümkündür. Faizsiz bankacılık, Güney Afrika, Rusya, Ortadoğu, Güneydoğu Asya ve Avrupa’da ticari ve yatırım bankacılığı ürünlerini sunarken, Avustralya, Amerika, İngiltere ve Almanya’da ise hisse senedi ve yatırım fonları aracılığı ile faaliyetlerinde yoğunlaşmış görülüyor. Ayrıca global ölçüde ticaretin finansmanı ve özellikle Kanada, son yıllarda ise İngiltere’de, konut finansmanının yoğunluk kazanması, sektörün global çerçevede giderek derinlik kazandığını gösteriyor. Coğrafi ve kurumsal bazda faizsiz işlem ve hizmetlerin artması, bir çok nedene bağlı olarak değişiyor.¹¹

Bugün dünyada yaklaşık 40 ülkede faaliyet gösteren faizsiz veya bazı ülkelerde adlandırıldığı şekli ile İslam bankacılığının yönettiği fonların toplamı 262 milyar doları geçmiş durumdadır.

- Bazı ülkelerde faizsiz bankacılığın gelişimi süreci aşağıda belirtilmiştir.¹²

- **Mısır** : Mısır’da Sanhuri tarafından yapılan çalışmaların sonucu olarak, belli bir oranı aşmamak kaydıyla faize izin verilmekle birlikte, faizsiz bankacılık ve geleneksel bankacılık bir arada yürütülmektedir. Geleneksel ticari faizli bankacılığa bir alternatif olarak gelişen faizsiz bankacılık, Mısır’ın finansal sisteminde önemli bir rol üstlenmektedir. 1977 yılında Mısır- Suudi Arabistan ortaklığında kurulan Mısır Faisal Bankası ve daha sonraki yıllarda tamamıyla Mısırlılar’a ait olan Uluslararası Yatırım Bankası, Mısır bankacılık sisteminde önemli rol oynayan iki büyük faizsiz banka olarak öne çıkmaktadır. Bu bankalar, toplam mevduatın yüzde 17’sini ellerinde tutmaktadırlar.

- **Kuveyt ve Diğer Körfez Ülkeleri** : Birleşik Arap Emirlikleri Ticaret Kanunu, faize bir takım sınırlamalar getirmektedir. BAE’de ticari borçlarda belli bir oranı geçmeyecek şekilde faiz alınabilmekte, ancak ticari olmayan borçlarda faiz almak Ceza Kanunu’na göre suç kabul edilmektedir. Benzer şekilde Kuveyt Anayasası’nda yapılan değişiklikle, 1980 yılında Ticaret Kanunu’nda buna uygun değişiklikler

¹¹ Özel Finans Kurumları Birliği, **Dünyada Faizsiz Bankacılık Sektörü Her Yıl Yüzde On Büyüyor**, 2003, S:26

¹² Türkiye Katılım Bankaları Birliği, **Faizsiz Bankacılığın, Global Finansal Sistemdeki Payı Giderek Artıyor**, 2005, S:30-31

gerçekleştirilmiştir. Bu değişiklikler gereğince, ticari işlemler için faiz alınabileceği hükmünün getirildiği Kuveyt'te de BAE'de olduğu gibi ticari olmayan işlemlerde faiz almak yasa dışı kabul edilmektedir.

1987 yılında kurulan Kuwait Finance House, 1991'deki Körfez Savaşı'ndan önce 4 milyar dolara yaklaşan varlığıyla dünyanın en büyük faizsiz finans kurumu olduysa da, savaş ağır bir darbe vurdu. Diğer faizsiz finans kuruluşlarının da faaliyet gösterdiği Kuveyt, bölgede faizsiz bankacılığın en fazla geliştiği ülkelerden biri haline geldi.

Öte yandan, BAE'de ise Dubai Bankası dışında faizsiz bankacılık yapan bir banka bulunmamaktadır. Katar'da da benzer şekilde sadece Katar İslam Bankası faizsiz bankacılık işlemleri yapmaktadır.

- **Suudi Arabistan:** Diğer ülkelerden farklı olarak Suudi Arabistan'daki ulemanın riba konusundaki tavrı son derece katı olduğu için, Suudi Arabistan'da faize kesinlikle izin verilmemektedir. Buna karşılık bankalar, yaptıkları işlemlerden komisyon alabiliyorlar.

Suudi Arabistan'da faiz içeren meseleler, idari mahkemelerce yargılanmakta, bu mahkemeler finansal ve ticari meselelerde faize izin veren hüküm verememektedirler.

Modern faizsiz bankacılığın orijini Mısır olmasına rağmen, Suudi Kraliyet ailesinin ve önemli iş adamlarının desteği olmadan bu kadar gelişmesi ve gerçek bir finansal güç olması mümkün olmayabilirdi. Suudi Hükümeti 1975'te Cidde'deki İslam Kalkınma Bankası'nın kurulmasına da öncülük etti. Ayrıca bu alanda en güçlü ve en etkili üç özel finansal kurum olan Dar Al-Maal Al-Islami (DMI) Group, Dallah Albaraka Group ve Al Rajhi Bankacılık ve Yatırım Şirketi de yine Suudi Arabistan menşelidir.

- **İran ve Pakistan:** İran ve Pakistan'daki durumun farklı olduğu görülüyor, İran Anayasası'nın 4'üncü maddesine göre, bütün yasal düzenlemelerin, İslami standartlara dayandırılması gerekmektedir. 1983'te İran Parlamentosu'nun çıkardığı Faizsiz

Bankacılık Yasası, bütün faizleri ve faize dayalı bankacılığın bütün dallarını yasaklamıştır. Böylece faizsiz bankacılık İran'da zorunlu hale gelmiştir.

Pakistan Anayasası; yasalar, Kur'an ve Sünnet'in Pakistan'da temel kanun olduğunu, Anayasa Mahkemesi'nin faiz ödeme ve tahsiline ilişkin bütün yasaların İslam'a zıt olmaması gerektiğini belirttiği için; 1981'de Pakistan'daki bütün ticari bankalar, mudilerine faizli mevduat yerine, kar-zarara katılma hesapları açtılar.

Pakistan'da; faize dayalı borçların yerini sermaye yatırımlarına katılma senetleri, faizin yerini bankaların zorunlu olarak tahsil ettikleri hizmet ücretleri ve işletme ile banka arasında yapılan murabaha işlemindeki, geri satın alma ve fiyat yükseltme aldı. Ancak banka ücretleri ve fiyat yükseltmeleri, modern bankacılıktaki faiz miktarı kadar oldu.

- **Malezya:** Çoğunluğu Müslüman ve Türkiye gibi laik bir ülke olan Malezya, faizsiz bankacılık sistemine ikincil bir bankacılık sistemi olarak, faize dayalı bankacılık sisteminin yanında yer vermektedir.

Malezya Merkez Bankası, diğer ülkelere model olacak biçimde faizsiz bankacılığın finansal sisteminin altyapısını geliştirerek İran ve Pakistan'da kurulan basit İslam bankacılığı sisteminden daha etkili olmayı başardı. Ülkede faizsiz sistemle çalışan bankalar ayrı bir kanuna ve düzenlemelere tabi tutuldu. İslami denetsel düzenlemeler; likidite, rezerv oranı, ticari ödeme sistemleri, banka kabulleri için ikincil pazarlar dikkate alınarak geliştirildi ve ülkede faaliyet gösteren bütün İslam bankalarının hukuk kurallarına uygunluğunu sağlamak için bir merkezi konsey oluşturuldu. 1983 yılında çıkarılan İslam Bankacılık Kanunu ile Malezya Merkez Bankası'na faizsiz usulle çalışan bankaların lisanslama ve denetim yetkisi verildi. Aynı yıl çıkarılan Devlet Yatırım Kanunu ile faiz taşımayan yatırım sertifikaları ve menkul kıymetlerin ihracına başlandı. Devlet yatırım sertifikaları, likit varlıklar olarak düşünülmüştü. Faizsiz bankacılık kurumlarının bunları likidite gereksinimleri için kullanmaları planlanıyordu.

Malezya'da bankacılık alanında, İslam Bankacılık Kanunu, Bafía Anlaşması ve Merkez Bankası Anlaşması, üç düzenleyici parça olarak dual bankacılığa yumuşak bir geçiş sağlıyor. Malezya'da yirmi yıl önce faaliyetlere başlayan faizsiz

bankacılık, kısa süre içinde gelişerek, 2001'de finans sektörünün yüzde 5'ine, 2003 yılında yüzde 10'una sahip duruma geldi. Faizsiz bankacılığın 2005 yılı itibariyle 2010 yılı için konulan yüzde 20 hedefini, bu tarihten beş yıl önce, yani 2005 yılında yakalaması bekleniyor. Malezya'da faizsiz bankacılığın özellikle son birkaç yıldır hızlı bir çıkış trendi yakalamasının nedeninin; bu ülkenin kendine özgü bir dual bankacılık modeli oluşturması ve faizsiz bankacılığın bütün altyapı ihtiyaçlarını yerinde düzenlemelerle sağlaması olduğuna dikkat çekiliyor. 2020 yılında faizsiz bankacılık için dünyanın finans merkezi olmak ve İslami sermaye piyasaları arasında bağlantı kurulması gibi hedeflerinin olması, Malezya'yı mevzuat konusunda olduğu gibi, İslami finansal ürünler açısından da dünyanın en etkili ve yenilikçi ülkesi yapıyor.

Malezya'da faizsiz finans kurumlarının geçmişine bakıldığında; ilk olarak 1983 yılında Bank İslam Malaysia Berhad'ın (BIMB) kurulduğu görülüyor. Kısa sürede önemli bir büyüme gerçekleştiren Banka, 1992'den bu yana Kuala Lumpur Borsası'nda işlem görüyor. Faizsiz bankacılığın uzun vadede varlığını sürdürmesi için, daha fazla kurum, daha çok müşteri ve faizsiz bir para piyasası (İnterbank) oluşturulması gibi hedeflere ulaşması gerekiyor. Bu doğrultuda Malezya, 1994 yılında İslamic İnterbank Money Market (IIMM) adıyla faizsiz bankacılık için bir piyasa oluşumuna gitti. 1999 yılında ise Bank Muamalat Malaysia Berhad (BMMB) adıyla, ülkenin ikinci faizsiz bankası faaliyetlerine başladı. Bu bankanın kuruluşundan sonra ülkede ticari bankalarla, faizsiz bankacılık yapan bankalar arasında ürün ve hizmetlerin ortak kullanım ve pazarlanması arasında atılımlar gerçekleşti. Sonuç olarak günümüzde Malezya'da faizsiz bankacılık yapan iki banka mevcut iken, ticari banka ve diğer finansal kurumların da faizsiz bankacılık ürünlerini sunduğu görülüyor. Mayıs 2003 sonunda Malezya'da ikisi faizsiz banka, 13'ü ticari banka, 5'i ticaret bankası, 9'u finans şirketi ve 7'si iskonto şirketi olmak üzere, toplam 36 finansal kurum, faizsiz bankacılık hizmetleri sunuyor.

- **İngiltere:** İngiltere'de 1997 yılından beri AUB-UK Manzil adı altında, faiz içermeyen murabaha ve İjarah (icara) temelli krediler sunuluyor. Fakat bu finansman yöntemlerinde ürünün iki defa el değiştirmesi, İngiltere'de faizsiz konut kredisi kullanımında çifte vergilendirmeye neden oluyordu, İngiltere Merkez Bankası 2004 yılında yaptığı düzenlemelerle, faizsiz konut kredilerindeki çifte vergilendirmeyi

kaldırdı. İslami usullere uygun ürünlerle geleneksel bankacılık ürünleri arasındaki farkın azaltılması, İngiltere'de büyük ticari bankaların bu alana ilgi duymalarına neden oluyor. Merkez Bankası 2003 yılında, İslami konut finansmanı konusunda başkanlığını Barclays Bank'ın eski CEO'su Andrew Buxton'un yaptığı bir çalışma komitesi oluşturdu. Bu kurum; Hazine, Finansal Hizmetler Otoritesi (FSA), Kredi Sağlayıcıları Komisyonu (CML), Ahli United Bank, HSBC ve Barclays gibi bazı bankaların temsilcilerinden ve bunun yanında İngiltere İslam Komisyonu ile İslam toplumu temsilcilerinden oluşturuldu. İngiltere'de tamamen ve İslami usullere uygun ürünler sunabilen bir banka henüz yok. Bununla birlikte bu konuda ciddi gelişmeler yaşandığı görülüyor. 2002'nin başlarında Islamic House of Britain adıyla ve İngiltere'de kendi başına faaliyette bulunan ilk İslami banka olma amacıyla yola çıkan Islamic Bank of Britain (IBB), Ağustos 2004'ten beri hizmet veriyor. IBB önderliğinde, yıllardır eksikliği hissedilen İslami finansal ürünler İngiltere'de yeni ve büyüme potansiyeli olan bir finansal alan olarak göze çarpıyor.

1.1.5. Faizsiz Bankacılığın Türkiye'de Gelişimi

Türkiye'de 1970'li yıllara kadar faiz konusu sadece din çerçevesinde incelenmiş ve faizin ekonomik boyutu tartışılmamıştır. Faizsiz finans sisteminin dünyada yaygınlaşmaya başlamasının ardından Türkiye'de de bu sistem tartışılmaya başlanmıştır.

Türkiye'de 1975 yılında çıkarılan 11.11.1975/13 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulan Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası A.Ş. (DESİYAB) bankacılık alanında kâr-zarar ortaklığı esasına dayanan ve faizsiz kredi ve finansman sağlamak üzere kurulan ilk mali kuruluştur. Bununla birlikte bankanın faizli veya faizsiz olarak çalışması konusunda karar yetkisi Yönetim Kurulu'na bırakılmıştır.¹³

Kar-zarar ortaklığı esasıyla çalışması düşünülen DESİYAB'a gerekli olan sağlam ve sürekli kaynak sağlayacak olan mevduat toplama yetkisi verilmemiştir. Ayrıca, proje finansmanı için yurt dışındaki işçilerin döviz kaynaklarını harekete

¹³ Cihangir Akın, **Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma**, İstanbul, 1986, s.279

geçirmesi gereken bankaya ne yurt içinde ne de yurt dışında şube ve ajans açma yetkisi tanınmamıştır. Bu olumsuzlukların üzerine 1978 yılından itibaren faizli bankacılık işlemleri yapılmasıyla da birlikte banka, bankadan ziyade proje değerlendiren büro görünümünü kazanmıştır.¹⁴

Türkiye’de faizsiz sisteme ilişkin ikinci uygulama 1975 yılında çıkarılan kararnamede belirtilen “Kâr-Zarar Ortaklığı Belgesi” (KZOB)’dir. Söz konusu kanunla DESİYAB’ın kâr-zarar ortaklığı esaslarında işlem yapabileceği belirtilmişti. Daha sonra 1981 yılında maliye bakanlığının yayınladığı 1 nolu tebliğ ile KZOB’nin adı “Kara İştirakli Tahvil” olarak değiştirilmiştir.

Türkiye’de çıkarılan bu sınırlı çalışmaların ardından 1980 yılından sonra Hükümetin benimsediği dışa açık büyüme hedeflerinin ve liberalleşme hareketlerinin bir sonucu olarak özellikle yastık altı diye tabir edilen ve ekonomiye kazandırılmamış atıl fonların ekonomiye kazandırılması amacıyla Özel Finans Kurumların kurulmasına olanak sağlanmıştır.

Türkiye’de ilk Özel Finans Kurumu 1985 yılında kurulan Albaraka Türk Finans Kurumu A.Ş. ve Faisal Finans Kurumu A.Ş.’dir. Bunları 1989 yılında Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş., 1991 yılında Anadolu Finans Kurumu A.Ş., 1995 yılında İhlas Finans Kurumu A.Ş. ve 1996 yılında kurulan Asya Finans Kurumu A.Ş. takip etmiştir. 2001 yılında uluslararası piyasalarda ve Türkiye’de yaşanan ekonomik çalkantıda İhlas Finans Kurumu A.Ş. iflas etmiş ve faaliyetlerine son verilmiştir. Faisal Finans Kurumu A.Ş. 2001 yılında Ülkemizin büyük gruplarından olan Ülker Grubunca devralınmış ve adı Family Finans Kurumu A.Ş. olmuştur. 2005 yılında da Anadolu Finans Kurumu A.Ş. ve Family Finans Kurumu A.Ş. birleşerek Türkiye Finans Katılım Bankası Adını almıştır. 2004 yılında yapılan yasal düzenleme ile Özel Finans Kurumları “Katılım Bankası” ünvanını almışlardır. Tez içinde de Özel Finans Kurumları’ndan yeni ünvanları ile “Katılım Bankaları” diye bahsedilecektir.

¹⁴ Cihangir Akın, **a.g.e.** , s.279-281

1.1.6. Katılım Bankalarının Hedefleri

Faizsiz ekonomi sisteminde katılım bankalarının hedeflerini aşağıdaki gibi sıralayabiliriz.

a) Ana Hedefler;¹⁵

- Geniş tabanlı ekonomik refah,
- Sosyo-ekonomik adalet
- Değer ölçülerinin hepsinde sabit ve adil olma,
- Adil gelir ve servet dağılımı,

b) Tali Hedefler;¹⁶

- Para değerinde istikrar,
- İsraf ve iddiharı önlemek için yeterli oranda tasarruf celbedip bunları verimli yatırımlara kanalize etmek,
- Banka sisteminden beklenen tüm diğer hizmet ve kolaylıkları karşılamalıdır.

1985 yılı ve sonrası Türkiye’de faaliyet göstermeye başlayan katılım bankaları Türkiye’de önemli bir misyon üstlenmişlerdir. Katılım bankalarının hedefi, özellikle 1970’li yıllardan sonra oluşan petrol fiyat artışlarından dolayı Ortadoğu’da biriken Petro-Dolar’ların ülkemize aktarılmasını sağlamaktadır. Katılım bankalarının bir diğer hedefi de ülkemizde inançlarından dolayı faize bulaşmak istemeyen ve atıl fonlarını yastık altında tutan insanların fonlarını değerlendirmek ve onları ekonomiye kazandırmaktır.

¹⁵ Cihangir Akın, **a.g.e.**, s.119

¹⁶ Cihangir Akın, **a.g.e.** s.119

1.1.7. Katılım Bankalarının Amaçları

Ortadoğu'nun birikmiş sermaye fazlasını Türkiye'ye çekebilmek için İslami ölçülere göre uygun olan finans sisteminin geliştirilmesi gerekmektedir. Katılım bankaları bu amaç için kurulmuş finansal kuruluşlardır.

Katılım bankalarının dini, siyasi ve iktisadi bir çok amacı bulunmaktadır. Bunlar;

- İslam esaslarına uygun olarak hareket etmek,
- Faize duyarlı insanların atıl tasarruflarını değerlendirmek ve ekonomiye kazandırmak,
- Ortadoğu ve İslam ülkelerinden Türkiye'ye sermaye akışını sağlamak,
- Faizli sistemden uzak kalarak tüm bankacılık işlemlerini İslami kurallar çerçevesinde yapmak,

Bir İslami bankanın faaliyetlerinde İslam kuralları esas alındığından, yatırım davranışının yönlendirilmesinde şu dört kurala titizlikle uyulmaktadır.¹⁷

- Faize dayanan işlemler (riba) yoktur,
- Spekülasyon içeren ekonomik faaliyetler yapılmaz,
- Kazançlara İslami bir vergi (zekat) uygulanır,
- İslam'ın yasakladığı mal ve hizmetlerin üretimi (haram) finanse edilmez,

1.1.8. Katılım Bankalarının Politikaları

Katılım bankalarının politikaları aşağıdaki şekilde sıralanabilir.

- Emek Unsurunun Açığa Çıkarılması; Bankanın üretim alanında göstereceği faaliyetler, girdilerinin kaynağının esas olması itibariyle emek unsurunu açığa çıkarmaya yönelik

¹⁷ Dr. K.Batu TUNAY, **Finansal Sistem Yapısı, İşleyişi, Yönetimi ve Ekonomisi**, Birsen Yayınevi, İstanbul, 2005, s.327

olmalıdır. Zira ancak böylece sermaye, emek (teşebbüs) faktörüyle birleşerek faize gerek kalmazsa emek-sermaye sahipleri arasında KZO ile dengeli bir ilişki ve adil bir alışveriş zemini kurmak mümkün olur.¹⁸

- Mali Aracılık Fonksiyonunu Koruma; Katılım bankaları mudilerle üreticiler arasında aracılık görevi görürler. Zira her türlü piyasa şartlarında bu kurumlar hareketliliğini korumak ve başarı elde etmek zorundadır.

- Kutsal Bir Görev Bilincine Sahip Olmak; Katılım bankaları inançların gereği olarak ortaya çıkmışlardır. Bu sebeple bundan taviz verilemez.

- Hareket İşlerliği Sağlayacak Yeni Metotlar; Faizin her alana yayıldığı bir dönemde, İslami Bankacılık faaliyetlerinin başarılı ve aralıksız bir şekilde yürütülebilmesi için onları rahatlatacak ve işlerini kolaylaştıracak bazı metot ve tekniklerin araştırılması gerekir.

2. KATILIM BANKALARININ YASAL VE YAPISAL ÖZELLİKLERİ

2.1. Türkiye’de Katılım Bankalarının Yasal Dayanakları

Faizsiz finans sisteminin Türkiye’de uygulanmasını sağlayan katılım bankalarının yasal statüsü 16 Aralık 1983 tarih ve 83/7506 sayılı Özel Finans Kurumlarının Kurulması, Faaliyetleri ve Tasfiyelerine İlişkin Esas ve Usullere Dair Bakanlar Kurulu Kararı ve bu karara istinaden çıkarılmış mevzuat ile çizilmiştir. Resmi Gazete’nin 19 Aralık 1983 tarih ve 18256 sayılı Mükerrer sayısında yayımlanarak yürürlüğe giren bu kararname ile Türkiye’de faizsiz bankacılık esaslarına göre çalışan katılım bankalarının yasal dayanağı belirlenmiştir.

Söz konusu bu kararname ile; katılım bankalarına (özel finans kurumlarına) ilişkin düzenleme ve denetleme yetkisi, T.C. Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı ile T.C. Merkez Bankası’na verildi. Her iki yasal otorite de bu süreçte düzenleme ve denetim yetkilerini kullanmışlardır.

¹⁸ Dr. Cihangir AKIN, **a.g.e.**, s.117,

Katılım bankaları 1999 yılında Bankalar Kanunu'na tabi oluncaya kadar aşağıdaki kanun ve tebliğlere bağlı kalarak faaliyetlerini sürdürmüşlerdir.¹⁹

- 3182 Sayılı Bankalar Kanunu: Katılım bankaları, esasen Bankalar Kanununa tabi olmamakla beraber, diğer mali kuruluşlara kaynaklık eden 3182 sayılı Kanun'un 96. maddesi nedeniyle söz konusu Kanun temel kaynak teşkil etmektedir.
- 1567 Sayılı Türk Parasını Koruma Hakkındaki Kanun ve bu Kanun'a ilişkin Karar, Tebliğ ve Genelgeler,
- T.C. Merkez Bankası Tebliğleri,
- Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığınca çıkarılan ÖFK'ların kurulması hakkında 83/7506 sayılı Kararname Eki Karara İlişkin Tebliğ,
- Türk Ticaret Kanunu,
- 3167 Sayılı Çek Kanunu,
- 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu,
- 193 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun Menkul sermaye iradını tarif eden 94. Maddesi ve 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun indirilecek giderler bölümündeki 14. Maddesi,
- Sermaye Piyasası Kanunu,
- Kararın Aklanmasının Özlenmesine İlişkin Kanun

Türk finans piyasasında faaliyet gösteren ve ulaştıkları büyüklükler açısından hiç de küçümsenmeyecek boyutlara ulaşan katılım bankalarının Kanun ile değil de Kararname ile faaliyetlerinin sürdürmesi devamlı tartışılan bir konu olmuştur. Finans piyasalarında faaliyet göstermekte olan bankaları Bankalar Kanunu'na, Sigorta Şirketlerinin Sigorta Murakabe Kanunu'na, Finansal Kiralama Şirketlerinin Finansal Kiralama Kanunu'na tabi olmalarına rağmen katılım bankalarının yasal hiyerarşide Kanun Hükmünde Kararnameden sonra gelen Bakanlar Kurulu Kararları ile faaliyetlerini sürdürüyor olmaları bu bankaların sahipleri ve mudilerinde tedirginlik yaratmakta idi.

¹⁹ www.tkbb.com.tr

Bütün bu tedirginliklerin ortadan kalkması ve katılım bankalarının bankalar ile eşit şartlarda faaliyet göstermesi için 1999 yılında katılım bankaları 4491 sayılı Kanun ile 4389 sayılı Bankalar Kanunu'na dahil edildi.

17/12/1999 tarih ve 4491 sayılı Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun, 19/12/1999 tarih ve 23911 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi. Söz konusu Kanun'un 20. maddesine ilave edilen 6 nolu fıkra ile katılım bankaları mevcut çalışma prensiplerini koruyarak kanun kapsamına alındı.²⁰

Yeni düzenleme çerçevesinde, katılım bankaları bankalarla aynı idari mevzuata tabi olmaktadır. Katılım bankaları ile ilgili eski idari mevzuatı (başta 83/7506 sayılı kararname olmak üzere) değiştiren 4491 Sayılı Kanun'un 17.maddesi, "16.12.1983 tarihli ve 83/7506 Sayılı Özel Finans Kurumlarının Kurulması, Faaliyetleri ve Tasfiyelerine İlişkin Esas ve Usullere Dair Bakanlar Kurulu Kararı ile bu Karara istinaden çıkarılmış tüm mevzuat"ın yürürlükten kaldırıldığını ayrıca belirtmektedir.²¹

Yapılan bu yeni düzenleme ile katılım bankalarının fon toplama, fon kullandırma ve bankacılık faaliyetlerinde herhangi bir değişiklik meydana gelmemiş yine eskiden olduğu gibi faizsiz bankacılık işlemleri yapmaya devam etmişlerdir.

Katılım bankaları için asıl önemli değişikliklerden biri 2001 yılında yapılmış olup bu düzenleme Katılım bankaları için devrim sayılabilecek bir düzenlemedir.

Bankalar Kanunu'nda değişiklik yapılmasına ilişkin 12.05.2001 tarih ve 4672 sayılı Kanun, 29 Mayıs 2001 tarih ve 24416 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi. Yapılan değişiklikleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür.

- Katılım bankaları birliği (Özel Finans Kurumları Birliği) kuruldu,
- Güvence fonu oluşturuldu,

²⁰ Özel Finans Kurumları Birliği, **Dünyada ve Türkiye'de Faizsiz Bankacılık, Hedef 2007'de pastadan yüzde 5 pay alabilmek**, 2002, s.32-33

²¹ Nihat Boz, "4389 Sayılı Bankalar Kanunu'nun Özel Finans Kurumları'na İlişkin Düzenlemesinin Hukuki Sonuçları", **Türkiye'de Özel Finans Kurumları –Teori ve Uygulama**, Albaraka Türk Yayınları, İstanbul 2000, s.219-225

- Faaliyet izni kaldırılan Katılım bankaları'nın tasfiyesine ilişkin özel hükümler getirildi.

- Şahsi sorumluluk müessesesi getirildi.

Katılım bankaları, 4672 sayılı kanun ile 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu, 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ve 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun ile diğer mevzuatın çeke ve teminat mektuplarına ilişkin hükümleri ile 213 sayılı Vergi Usul Kanununun mükerrer 298 inci maddesi hükümlerinin uygulanması bakımından banka addolunmuşlardır.²²

Katılım bankalarının faaliyetleri ile ilgili olarak 4672 sayılı kanun ile yürürlüğe giren Güvence Fonu ile ilgili olarak Resmi Gazete'nin 24 Nisan 2003 tarih ve 25088 sayılı nüshasında yayımlanan 4842 sayılı Kanun ile Güvence Fonu gelir ve kurumlar vergisi dahil her türlü vergi, resim ve harçtan muaf tutulmuştur.

2 Temmuz 2005'te kabul edilen ve TBMM tarafından ikinci kez Cumhurbaşkanlığı'na gönderilen 5387 no'lu Bankacılık Kanunu ile "Özel Finans Kurumları"nın ismi, "Katılım Bankaları" olarak değiştirilirken, "Özel Finans Kurumları Birliği"nin adının da "Türkiye Katılım Bankaları Birliği" olarak değiştirilmesi öngörülmüştür.²³

Son olarak Resmi Gazete'nin 1 Kasım 2005 tarih ve 25983 mükerrer sayılı nüshasında yayımlanan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile katılım bankalarının mevduat ve ticari bankalar ile aralarındaki tüm farklılıklar giderilmiştir.

Bu kanun ile katılım bankaları tamamen Bankacılık Kanunu'na dahil edilmişlerdir. Katılım bankalarının tanımı, özel cari hesapları ve kâr ve zarara katılma hesapları Kanun'da açıkça tanımlanmıştır.

4672 sayılı Kanun ile kurulan Güvence Fonu tasfiye edilerek bu fonun tüm kaynakları Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na (TMSF) aktarılmıştır. Bu kanun ile

²² 29 Mayıs 2001 tarih ve 24416 sayılı Resmi Gazete, **12.05.2001 tarih ve 4672 sayılı Kanun**, Madde 10

²³ Türkiye Katılım Bankaları Birliği, **Faizsiz Bankacılıkla İlgili En İyi ve En Yeterli Düzenlemeler Türkiye'de**, TKBB Yayınları, 2005, s.38

katılım bankalarının tasfiye sürecinin takibi TMSF'ye devredilmiştir. 4672 sayılı Kanun ile tasfiye süreci Özel Finans Kurumları Birliğince tayin edilen 5 kişilik tasfiye kurulunca yapılır iken artık TMSF Tasfiye Kurulunca takip edilmeye başlanmıştır.

“Banka” kavramını; ‘mevduat bankaları ve katılım bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları’ olarak açıklayarak, kurumların vasfını net bir şekilde ortaya koyan Kanun’da, katılım bankaları, ‘özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullanırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikli kuruluşların Türkiye’deki şubeleri’ olarak tanımlanıyor.²⁴

2.1.1. Katılım Bankalarının Kuruluş ve Faaliyet İzinleri ile Denetimi

Katılım bankalarının kuruluş ve faaliyet izinleri ile denetimlerine ilişkin yasal düzenlemeler aşağıda detaylı olarak anlatılmaktadır.

2.1.1.1. Katılım Bankalarının Kuruluş ve Faaliyet İzinleri

Türkiye’de bir katılım bankasının kurulmasına veya yurt dışında kurulmuş bir bankanın Türkiye’deki ilk şubesinin açılmasına, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nda öngörülen şartların yerine getirilmesi kaydıyla Kurul’un en az beş üyesinin aynı yöndeki oyuyla alınacak kararla izin verilir.

2.1.1.1.1. Kuruluş Şartları²⁵

Türkiye’de kurulacak bir katılım bankasının;

- a) Anonim şirket şeklinde kurulması,
- b) Hisse senetlerinin nakit karşılığı çıkarılması ve tamamının nama yazılı olması,
- c) Kurucularının bu Kanunda belirtilen şartları haiz olması,

²⁴ Türkiye Katılım Bankaları Birliği, **Faizsiz Bankacılıkla İlgili En İyi ve En Yeterli Düzenlemeler Türkiye’de**, TKBB Yayınları, 2005, s.38

²⁵ **5411 Sayılı Bankacılık Kanunu**, 1 Kasım 2005 tarih ve 25983 mükerrer sayılı Resmi Gazete

d) Yönetim kurulu üyelerinin bu Kanunun kurumsal yönetim hükümlerinde belirtilen nitelikleri ve plânlanan faaliyetleri gerçekleştirebilecek meslekî tecrübeyi haiz olması,

e) Öngörülen faaliyet konularının plânlanan malî, yönetim ve organizasyon yapısı ile uyumlu olması,

f) Nakden ve her türlü muvazaadan âri olarak ödenmiş sermayesinin en az otuz milyon Yeni Türk Lirası olması,

g) Ana sözleşmesinin bu Kanun hükümlerine uygun olması,

h) Kurumun etkin denetimini engellemeyecek şeffaf ve açık bir ortaklık yapısı ve organizasyon şemasına sahip olması,

i) Konsolide denetimini engelleyici nitelikte herhangi bir hususun bulunmaması,

j) Öngörülen faaliyet konularına ait iş plânlarını, kuruluşun malî yapısı ile ilgili projeksiyonlarını sermaye yeterliliğini de içerecek şekilde, ilk üç yıl için bütçe plânını ve yapısal örgütlenmesini gösteren bir faaliyet programını iç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemi de dahil olmak üzere ibraz etmesi şarttır.

2.1.1.1.2. Kurucularda Aranılan Şartlar

Katılım Bankalarının kurucu ortaklarının²⁶;

a) 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu hükümlerine göre müflis olmaması, konkordato ilân etmiş olmaması, uzlaşma suretiyle yeniden yapılandırma başvurusunun tasdik edilmiş olmaması ya da hakkında iflasın ertelenmesi kararı verilmiş olmaması,

b) Fona devredilmiş olan bankalarda nitelikli paya sahip olmaması veya kontrolü elinde bulundurmaması,

c) Tasfiyeye tâbi tutulan bankerler ile iradî tasfiye haricinde tasfiyeye tâbi tutulan finansal kuruluşlarda, faaliyet izni kaldırılan kalkınma ve yatırım

²⁶ **5411 Sayılı Bakacılık Kanunu**, Resmi Gazete'nin 1 Kasım 2005 tarih ve 25983 mükerrer sayılı nüshası

bankalarında, ortaklarının temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetimi Fona intikal eden veya bankacılık yapma ve mevduat ve katılım fonu kabul etme izin ve yetkileri kaldırılan kredi kuruluşlarında, Fona intikalinden veya bankacılık yapma ve mevduat ve katılım fonu kabul etme izin ve yetkileri kaldırılmadan önce nitelikli paya sahip olmaması veya kontrolü elinde bulundurmaması,

d) Taksirli suçlar hariç olmak üzere affa uğramış olsalar bile mülga 765 sayılı Türk Ceza Kanunu ve diğer kanunlar uyarınca ağır hapis veya beş yıldan fazla hapis, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve diğer kanunlar uyarınca üç yıldan fazla hapis cezasıyla cezalandırılmamış olması veya mülga 3182 sayılı Bankalar Kanununun, bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanununun, bu Kanunun ve 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun ve ödünç para verme işleri hakkında mevzuatın hapis cezası gerektiren hükümlerine muhalefet yahut mülga 765 sayılı Türk Ceza Kanunu, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu veya diğer kanunlar uyarınca basit veya nitelikli zimmet, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlar ile istimal ve istihlâk kaçakçılığı dışında kalan kaçakçılık suçları, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, karapara aklama veya Devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlar ile Devlet sırlarını açığa vurma, Devletin egemenlik alametlerine ve organlarının saygınlığına karşı suçlar, Devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, milli savunmaya karşı suçlar, Devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk, yabancı devletlerle olan ilişkilere karşı suçlar, vergi kaçakçılığı suçlarından veya bu suçlara iştiraktan hükümlü bulunmaması,

e) Gerekli malî güç ve itibara sahip bulunması,

f) İşin gerektirdiği dürüstlük ve yeterliliğe sahip olması,

g) Tüzel kişi olması hâlinde, risk grubu ile birlikte ortaklık yapısının şeffaf ve açık olması şarttır.

2.1.1.1.3. Faaliyet İzni

Yukarıda belirtilen şartlar çerçevesinde kuruluş veya Türkiye'de şube açma izni alan katılım bankalarının, Kurul'dan ayrıca faaliyet izni alması şarttır. Bir beyanname ile yapılacak başvuru üzerine verilecek izin, Kurul tarafından aksi kararlaştırılmış olmadıkça, belirtilen faaliyet konuları çerçevesini kapsar. Verilen faaliyet izinleri Resmî Gazetede yayımlanır. Kararın, ilk izin başvurusunun yapıldığı tarihten itibaren en geç üç ay içinde verilmesi gerekir.

Kuruluş izni almış olan katılım bankalarının faaliyete geçebilmesi için;

- a) Sermayesinin nakit olarak ödenmiş ve plânlanan faaliyetleri gerçekleştirebilecek düzeyde olması,
- b) Kurucuları tarafından 7nci maddede belirtilen asgarî sermayenin yüzde onu tutarındaki sisteme giriş payının en az dörtte birinin Fon hesabına yatırıldığına dair belgenin ibraz edilmesi,
- c) Faaliyetlerinin kurumsal yönetim hükümlerine uygunluğunu sağlaması ve yeterli personel ve teknik donanıma sahip olması,
- d) Yöneticilerinin, kurumsal yönetim hükümlerinde belirtilen nitelikleri haiz olması,
- e) Kurulca faaliyet konularını yürütebilecek yeterliliğe sahip olduğu kanaatine varılması gerekir.

2.1.1.1.4. Kuruluş İzninin İptali

Bir Katılım bankasının kuruluş izni;

- a) İznin gerçeğe aykırı beyanlarla alınmış olması,
- b) Kuruluş izninin verildiği tarihten itibaren dokuz ay içerisinde faaliyet izni için başvurulmaması,
- c) Kuruluş izninden vazgeçildiğinin beyan edilmesi,

- d) İzin verilmesinde aranan şartların, faaliyete geçilinceye kadar kaybedilmesi,
- e) Faaliyet izni alınmamış olması,
- f) İradi olarak bu Kanunun 4 üncü maddesinde belirtilen faaliyetlerin tümünden vazgeçilmesi ve iradi tasfiyenin tamamlanması,
- g) Devrolunan bankanın birleşme veya bölünme işlemlerinin tamamlanması,
- h) Bu Kanunun 106 ncı maddesi kapsamında tasfiye veya iflas takibatının tamamlanması,

Hâllerinden herhangi birinin gerçekleşmesi durumunda, Kurul'un en az beş üyesinin aynı yöndeki oyuyla alınan kararlar iptal edilir.

2.1.1.1.5. Faaliyet İzninin İptali veya Sınırlandırılması

Bir katılım bankasının, faaliyet izninin gerçeğe aykırı beyanlarla alınmış olması veya faaliyet izninin alınmasından itibaren altı ay içinde faaliyete geçilmemesi ya da bir yıl içinde kesintisiz altı ay süre ile faaliyette bulunulmamış olması hâlinde faaliyet izni iptal edilir. Faaliyet izninin alındığı tarihten itibaren bir ay içerisinde ilgili kuruluş birliğine üye olunmaması veya sisteme giriş payının kalan taksitlerinin Fon hesabına yatırılmamış olması ve bu yükümlülüklerin Kurum tarafından yapılan uyarıya rağmen yerine getirilmemesi durumunda, katılım fonu kabul etme faaliyeti dışında kalan faaliyet konuları Kurul'ca tek tek sınırlanabilir.

2.1.1.2. Denetim ve Alınacak Önlemler

5411 sayılı Bankacılık Kanunu kapsamındaki katılım bankaları ve bunların faaliyetleri, BDDK'nın denetim ve gözetimine tâbidir.

Katılım bankalarının denetlenmelerine ilişkin mevzuatlar²⁷;

1- 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu,

2- Hazine Müsteşarlığı Teşkilat Kanunu,

3- Merkez Bankası Kanunu,

4- Sermaye Piyasası Kanunu,

5- Vergi Usul Kanunu,

2.1.1.2.1. Katılım Bankalarınınca Önlem Alınmasını Gerektiren

Hâller

Konsolide veya konsolide olmayan bazda yapılan denetimler sonucunda bir katılım bankasının²⁸;

a) Aktiflerinin vade itibarıyla yükümlülüklerini karşılayamama tehlikesiyle karşı karşıya gelmesi ya da likiditeye ilişkin düzenlemelere uymaması,

b) Gelir ve giderleri arasındaki ilgi ve dengelerin bozulması nedeniyle kârlılığın faaliyetleri emin bir şekilde yürütecek yeterlilikte olmaması,

c) Öz kaynaklarının sermaye yeterliliğine ilişkin düzenlemelere göre yetersiz olması veya bu durumun gerçekleşmek üzere bulunması,

d) Aktif kalitesinin malî bünyeyi zayıflatabilecek şekilde bozulması,

e) 5411 sayılı Kanuna ve ilgili düzenlemelere veya BDDK'ca alınan kararlara aykırı nitelikte karar, işlem ve uygulamalarının bulunması,

²⁷ **Türkiye'de Özel Finans Kurumlarının Çalışmaları ve Ekonomimize Katkıları**, Özel Finans Kurumları Birliği Vakfı (Finansbir), S.2

²⁸ 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, Resmi Gazete'nin 1 Kasım 2005 tarih ve 25983 mükerrer sayılı nüshasında yayımlanmıştır

f) İç denetim, iç kontrol ve risk yönetim sistemlerini kurmaması veya bu sistemleri etkin ve yeterli bir şekilde işletmemesi veya denetimi engelleyici herhangi bir hususun bulunması,

g) Yönetiminin basiretsizliği nedeniyle 5411 sayılı Kanun ve ilgili mevzuat ile tanımlanmış risklerin önemli ölçüde artması veya malî bünyeyi zayıflatabilecek şekilde yoğunlaşması,

2.1.1.2.2. Katılım Bankalarını Kısıtlayıcı Önlemler

Katılım bankası tarafından yukarıda belirtilen ve önlem alınması gerektiren hallerdeki önlemlerin alınmaması veya alınan önlemlere rağmen sorunların giderilememesi ya da bu tedbirlerin alınması durumunda dahi sonuç alınamayacağının belirlenmesi hâlinde BDDK bankadan;

a) Faaliyetlerini, faaliyet türleri itibarıyla tüm teşkilatını veya gerekli görülecek yurt içi veya yurt dışı şubelerini veya muhabirlerle ilişkilerini kapsayacak şekilde kısıtlaması veya geçici olarak durdurulması,

b) Kaynakların toplanması ve kullanılmasına ilişkin olarak kâr payı oranı ve vade kısıtlamaları da dâhil olmak üzere, her türlü sınırlama ve kısıtlama getirmesi,

c) Yönetim kurulu da dâhil olmak üzere genel müdür, genel müdür yardımcıları, ilgili birim ve şube yöneticilerinin bir kısmını veya tamamını görevden alması, görevden alınan kişilerin yerine atanacak veya seçilecek kişiler için BDDK'dan onay alınması,

d) Sigortaya tâbi katılım fonu tutarını aşmamak ve yeterli teminatı hâkim ortakların hisse senetlerinden veya diğer malvarlıklarından karşılanmak üzere uzun vadeli kredi sağlaması,

e) Zarar doğurduğu tespit edilen faaliyetlerinin sınırlandırılması veya durdurulması, verimi düşük veya verimsiz varlıklarının elden çıkarılması,

f) İstekli olan bir veya birkaç banka ile birleşmesi,

g) Özkaynakların artırılmasını sağlamak amacıyla uygun görülecek yeni hissedarlar bulunması,

h) Doğan zararın özkaynaktan indirilmesi,

Tedbirlerinden bir ya da birkaçının veya uygun göreceği diğer tedbirlerin alınmasını ve uygulanmasını ister.

2.1.1.2.3. Katılım Bankalarının Faaliyet İzninin Kaldırılması veya Fona Devri

Denetlemeler sonucunda bir katılım bankasıyla ilgili olarak²⁹;

a) 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun yukarıdaki maddeleri kapsamında alınması istenen tedbirlerin BDDK tarafından verilen süre içerisinde ya da her halükârda en geç on iki ay içinde kısmen ya da tamamen alınmaması ya da bu tedbirleri kısmen veya tamamen almış olmasına rağmen, malî bünyesinin güçlendirilmesine imkân bulunmadığı veya bu tedbirler alınmış olsa dahi malî bünyesinin güçlendirilemeyeceğinin tespit edilmesi,

b) Faaliyetine devamının katılım fonu sahiplerinin hakları ve malî sistemin güven ve istikrarı bakımından tehlike arz ettiğinin ortaya çıkması,

c) Yükümlülüklerini vadesinde yerine getiremediğinin tespit edilmesi,

d) Yükümlülüklerinin toplam değerinin varlıklarının toplam değerini aşması,

e) Hâkim ortaklarının veya yöneticilerinin, banka kaynaklarını, bankanın emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek biçimde doğrudan veya

²⁹ 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, Resmi Gazete'nin 1 Kasım 2005 tarih ve 25983 mükerrer sayılı nüshasında yayımlanmıştır

dolaylı veya dolanlı olarak kendi lehlerine kullanması veya dolanlı olarak kaynak kullandırması ve bankayı bu suretle zarara uğratması,

Hâllerinden bir veya birkaçının varlığı durumunda BDDK, en az beş üyesinin aynı yöndeki oyuyla alınan kararlar bankanın faaliyet iznini kaldırmaya ya da kredi kuruluşunun temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetimini, zararın mevcut ortakların sermayesinden indirilmesi kaydıyla kısmen veya tamamen devri, satışı veya birleştirilmesi amacıyla Fona devretmeye yetkilidir.

Faaliyet izni kaldırılan Katılım bankaları 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'ndaki hükümlere göre tasfiye edilir.

2.1.2. 4672 ve 5411 Sayılı Kanunlar ile Katılım Bankaları İçin

Getirilen Değişiklikler

Bankalar Kanunu'nda değişiklik yapılmasına ilişkin 12.05.2001 tarih ve 4672 sayılı Kanun, 29 Mayıs 2001 tarih ve 24416 sayılı resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Kanun katılım bankaları için çok önemli hükümler getirmiş ve bu kurumların Türkiye'de faaliyetlerini devam ettirebilmelerine imkan sağlamıştır.

Bilindiği gibi Kasım 2000'in ikinci yarısında uygulanmakta olan ekonomik program ciddi bir yara almış ve bu dönemde bir özel banka TMSF'ye devredilmiştir. Bankacılık sektöründe yaşanan yaprak dökümü katılım bankalarını da etkilemiş ve Kasım 2000'in ikinci yarısından itibaren İhlas Finans Kurumu A.Ş. ödeme güçlüğü içerisine girmeye başlamıştır. Yoğun bir mevduat çekme talebiyle karşılaşan söz konusu Kurum bir müddet sonra likidite darboğazına sürüklenmiş ve bu durum "contagion" etkisiyle diğer katılım bankalarında da mevduat çekme taleplerinin yoğunlaşmasına yol açmıştır. Katılım bankaları krize dayanıklı yapıları sayesinde bu süreci atlatacak üzere iken 9 Şubat 2001 tarihinde İhlas Finans Kurumu'nun faaliyet izninin BDDK tarafından kaldırılması ve bu kurumlarda toplanan fonların güvence kapsamında olmayışı nedenleriyle mevduat çekme talepleri had safhaya ulaşmış ve çok kısa bir sürede katılım bankalarının toplamış oldukları fonlar %50 oranında azalmıştır.

Mevduatlarının %50'ye yakın bir kısmını ödeme kabiliyetini gösteren katılım bankaları kriz içinde kriz yaşamış, hem bankacılık sektöründe 20'ye yakın bankanın Fon kapsamına alınmasına yol açan genel ekonomik-mali krizi, hem de İhlas Finans Kurumu'nun faaliyet izninin kaldırılarak tasfiye sürecine sokulması sonucu kendilerine özgü (spesifik kriz) kriz yaşamışlardır. Ayrıca Şubat 2001 sonlarına doğru ekonomik programdan dönülmesi ve akabinde yaşanan büyük devalüasyon, gerek mali gerekse reel sektördeki krizi daha da derinleştirmiştir. Böyle bir ortamda katılım bankalarında parası bulunan tasarruf sahipleri için en önemli husus paralarını güvence altına almak olmuştur. Bunu gerçekleştirmek için de paraya bir an önce ulaşabilmek için kurumlara hücum etmiş ve kurumların likidite sıkışıklığına düşmesine neden olmuştur.

Katılım bankaları bu kriz sürecinde üzerlerine düşeni fazlasıyla yapmışlar ve toplamış oldukları fonların yarısını geri ödeme kabiliyeti göstermişlerdir. Tasarruf sahibinin psikolojisi göstermiştir ki, bankalarda olduğu gibi katılım bankalarında toplanana fonlar için de bir güvence sistemine ihtiyaç bulunmaktadır. Bunu sağlamak amacıyla 4672 sayılı Kanun ile 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun 20/6. maddesi yeniden değiştirilmiş ve katılım bankaları için devrim sayılabilecek değişiklikler söz konusu olmuştur. Daha sonra 2005 yılında çıkarılan 5411 sayılı kanun ile katılım bankalarının mevduat bankaları ile olan tüm farklılıkları ortadan kaldırılmış ve katılım bankalarının faaliyetleri için getirilen tüm kanun ve kararnameler yürürlükten kaldırılmıştır. 4491, 4672 ve 5411 sayılı Kanunlar ile getirilen değişiklikler aşağıda maddeler halinde verilmiştir.

a) Katılım Bankaları Birliğinin Kurulması³⁰

Bilindiği gibi katılım bankalarını Bankalar Kanunu Kapsamına alan 4491 sayılı Kanun bu kurumları Türkiye Bankalar Birliği'ni düzenleyen maddeye tabi tutmamıştır. 4672 sayılı Kanun ile bu eksiklik giderilmiş ve tüzel kişiliği haiz ve kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu olan Katılım Bankaları Birliği kurulmuştur.

Birliğin Görevleri:

³⁰ Katılım Bankaları Birliği unvan değişikliğinden önce Özel Finans Kurumları Birliği olarak kurulmuştur.

- Kanun ve ilgili diğer mevzuat çerçevesinde katılım bankalarının faaliyetlerine uygun şekilde çalışmalarını sağlamak.

- Mesleğin gelişmesini temin etmek.

- Mali kurum olmanın gerektirdiği vakar, disiplin ve birlik içinde ekonominin ihtiyaçlarına uygun olarak çalışmalarını sağlamak.

- Katılım bankaları arasındaki haksız rekabeti önlemek amacıyla gerekli her türlü tedbiri almak ve uygulamak.

- İlan ve reklamlarında katılım bankalarının uyacakları esas ve şartları tür, şekil, nitelik ve miktarları itibariyle katılım bankasının uygun görüşünü alarak tespit etmek.

- Bankalar kanunu ile kendisine verilen diğer işleri yapmak.

- Katılım bankaları ile ilgili mevzuatı ve aldığı karar ve önlemlerin uygulanmasını takip etmek.

- BDDK tarafından alınması istenen tedbirleri almak.

Katılım bankaları, Birlik statüsüne ve birlik tarafından alınacak karar ve tedbirlere uymak zorundadır. Birliğin aldığı genel ya da özel nitelikteki karar ve tedbirlere zamanında ve tam olarak uymayan üyeler hakkında Birlik Yönetim Kurulu'nca bin Yeni Türk Lirasına kadar para cezası uygulanabilir.

b) Güvence Fonu Oluşturulması ve Fonun TMSF'ye devredilmesi

Bilindiği gibi 4389 sayılı Bankalar Kanununa 4491 sayılı Kanunu'ndan sonra 12.05.2001 tarih ve 4672 sayılı değişiklik kanun ile eklenen hükümlerle, Özel Finans kurumlarında özel cari ve kâr ve zarara katılma hesaplarında toplanan tasarrufların güvence altına alınması amacıyla, Özel Finans Kurumları Birliği bünyesinde, Güvence Fonu oluşturulmuştur.³¹ Daha sonra 19.10.2005 tarih ve 5411

³¹ www.tkbb.org.tr

sayılı Kanun ile Güvence Fonu tasfiye edilerek Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna devredilmiştir. 5411 sayılı Kanunun yayımını izleyen bir ay içerisinde mülga 4389 sayılı Kanunla kurulan Güvence Fonu tutarları Fona devredilmiştir.³²

1 Kasım 2005 tarihinde, 4389 Sayılı Bankalar Kanununu yürürlükten kaldıran 5411 sayılı Bankacılık Kanunu hükümleri gereği, Özel Finans Kurumları Birliği (Türkiye Katılım Bankaları Birliği) bünyesinde bulunan Güvence Fonu, TMSF'a devredilmiş ve devir tarihinden sonra katılım bankalarında bulunan gerçek kişilere ait Yabancı Para ve YTL üzerinden açılan özel cari ve katılma hesaplarının bir kişiye ait tutarının 50 bin YTL' na kadar kısmı TMSF'nun güvencesi altına alınmıştır. Buna göre, katılım bankalarında gerçek kişiler adına açılmış bulunan bütün YTL ve döviz hesapları, aynı şartlarla ve aynı miktar üzerinden TMSF'u bünyesinde güvenceye tabi olmaya devam etmektedir.³³

Bankacılık Kanununun, mevduatın ve katılım fonunun sigortalılaşmasını düzenleyen 63üncü maddesinin son fıkrasına göre; faaliyet izni kaldırılan katılım bankaları nezdinde bulunan ve doğruluğu hiçbir şüpheye yer vermeyecek şekilde kanıtlanan katılım fonunun sigorta kapsamındaki kısmı, Fon kaynaklarından ödenir.

c) Faaliyet İzni Kaldırılan Katılım Bankalarının Tasfiyesine İlişkin Özel Hükümler

Katılım Bankaları'nın 4389 sayılı Bankacılık Kanununa tabi olmadan önce TCMB'nin görüşü alınarak Hazine Müsteşarlığı'nın teklifi ile Bakanlar Kurulu'nca faaliyetlerine geçici veya tamamen son verilebilmekte idi. Aralık 1999 yılında yapılan değişiklikle yenilene 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun 14'ncü maddesinin (3) numaralı fıkrasına göre katılım bankalarının faaliyet izni BDDK'ca kurulun en az beş üyesinin aynı yönde karar vermesiyle kaldırılabilir. Mayıs 2001 yılında çıkarılan 4672 sayılı kanun ile faaliyet izni kaldırılan katılım bankasının yönetim ve denetimi, Katılım Bankaları Birliği tarafından atanan ve beş kişiden oluşan Tasfiye Kurulu'na intikal etmektedir.

³² **5411 Sayılı Kanun, Geçici Madde 18**, 1 Kasım 2005 tarih ve 25983 mükerrer sayılı Resmi Gazete,

³³ www.tkkb.org.tr.

Faaliyet izninin kaldırılmasına ilişkin Kurul kararının Resmi Gazete’de yayımlandığı tarihten itibaren katılım bankası hakkındaki ihtiyati tedbir dahil her türlü icra ve iflas takibatı durur.

Faaliyet izninin kaldırıldığı tarihten itibaren katılım bankasının alacaklıları, alacaklarını temlik edemez veya bu sonucu doğuracak işlemleri yapamazlar.

Tasfiye Kurulu katılım bankasını genel hükümlere göre tasfiye eder.

Katılım bankalarının tasfiye işlemlerine 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu hükümleri uygulanmaz.

1 Kasım 2005 tarihinde, 4389 Sayılı Bankalar Kanununu yürürlükten kaldıran 5411 sayılı Bankacılık Kanunu hükümleri gereği, kredi kuruluşlarının (Mevduat ve Katılım Bankaları) iflası halinde mevduat ve katılım fonu sahipleri, Fonun imtiyazlı alacaklarından ve Devlet ile Sosyal Güvenlik kuruluşlarının 6183 sayılı Kanun kapsamındaki alacaklarından sonra gelmek üzere ve sigortaya tabi olmayan (50 bin YTL üzeri) için 2004 Sayılı İcra ve İflas Kanununun 206 ıncı maddesindeki üçüncü sıra anlamında imtiyazlı alacaklılardır.³⁴

4672 sayılı kanuna göre durumu sarsılan katılım bankalarının Fona devri mümkün değil iken 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 71 inci maddesi uyarınca şartların mevcut olması halinde mevduat bankalarında olduğu gibi katılım bankalarının da Fona devirleri mümkün hale gelmiştir.

Eski kanunda faaliyet izni kaldırılan bir katılım bankasının tasfiyesinin Katılım Bankaları Birliği tarafından atanacak bir tasfiye kurulu tarafından gerçekleştirilmesi öngörülmüş iken yeni kanunda tasfiye görevi TMSF’una verilmiştir.

³⁴ www.tkbb.org.tr

d) Şahsi Sorumluluk Müessesesi

Bir katılım bankasının yönetim kurulu ve kredi komitesi başkan ve üyeleri ile genel müdür, genel müdür yardımcıları ve imzaları katılım bankasını ilzam eden memurlarının kanuna aykırı karar ve işlemleriyle katılım bankası hakkında bu Kanun'un 14'ncü maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkra hükümlerinin uygulanmasına neden olduklarının tespiti halinde, katılım bankasına verdikleri zararlarla sınırlı olarak bunları şahsi sorumlulukları yoluna gidilerek, Tasfiye Kurulu'nun talebi üzerine şahsen iflaslarına mahkemece karar verilebilir.

Bu karar ve işlemler katılım bankasının yönetim ve denetimini doğrudan veya dolaylı olarak tek başına veya birlikte elinde bulunduran ortaklara menfaat temini amacıyla yapıldığı takdirde, menfaat temin eden ortaklar hakkında da temin ettikleri menfaat üzerinden aynı hüküm uygulanır.

Mahkemece iflasına karar verilenler hakkındaki takibi, Tasfiye Kurulu yürütür.

e) Diğer Değişiklikler

Katılım Bankaları Mayıs 2001 yılında çıkarılan 4672 sayılı Bankacılık Kanunu ile 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu, 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkındaki Kanun ve 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkındaki Kanun ile diğer mevzuatın çeki ve teminat mektuplarına ilişkin hükümleri ile 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun mükerrer 298'nci maddesi hükümlerinin uygulanması bakımından banka addolunmuştur.

Böylece bazı kamu kurumlarında ortaya çıkan teminat mektubu sorunu çözülmüş, ayrıca yasal dayanağı Bankalar Kanunu'nda yapılan değişiklikle ortadan kalkmış bulunan çek verme yetkisi ile ilgili bir hüküm metne ilave edilmiştir.

Gerek 4491 sayılı gerekse 4672 sayılı, 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nda değişiklik yapan kanunlar getirdikleri hükümler bakımından, katılım

bankaları için devrim niteliğindeki düzenlemelerdir. 4491 sayılı Kanun ile katılım bankaları Bankalar Kanunu kapsamına alınmışlar, 4672 sayılı Kanun ile de hayatiyetlerinin devamı için vazgeçilmez nitelikteki kurumlarına kavuşmuşlardır.

Kasım 2005 yılında çıkarılan en son 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile katılım bankaları her türlü açıdan banka olarak kabul edilmişlerdir. Ve tüm faaliyetleri Bankacılık Kanununa tabi tutulmuştur.

2.2. Katılım Bankalarının Yapısal Özellikleri

2.2.1. Fon Kaynakları

Katılım bankalarının temelini kâr/zarar ortaklığına göre uygulanan sistem oluşturur. Fonlar toplanırken kişi veya kuruma belirli bir getiri garantisi verilmez, hatta zarar durumunda dahi zarara ortak olunabileceği belirtilir.³⁵ Katılım bankalarının fon kaynakları aşağıda detaylı olarak belirtileceği gibi öz kaynaklar ve yabancı kaynaklar olmak üzere iki ana kalemden oluşur.

2.2.1.1. Öz Kaynaklar

Öz kaynak, ay sonları itibariyle hesaplanmak üzere, katılım bankalarının ana sermaye ve katkı sermayeleri toplamından, sermayeden indirilen değerlerin düşülmesi sonucu bulunacak tutarı ifade eder.

Ana sermaye; ödenmiş sermaye, kanuni, ihtiyari ve fevkalade yedek akçeler, vergi karşılığında sonraki dönem kârı ve geçmiş yıllar kârı toplamından oluşur. Ana sermayenin hesaplanmasında, özel finans kurumlarının dönem zararı ile geçmiş yıllar zararı toplamı indirim kalemi olarak dikkate alınır.

Katkı sermaye; genel kredi karşılığı, sabit kıymet yeniden değerlendirme fonu, iştirakler ve bağlı ortaklıklar ile sermayelerine katılan diğer ortaklıklar sabit kıymet yeniden değerlendirme karşılığı, kullanılan sermaye benzeri krediler, muhtemel

³⁵ Abbas Güneş, **Özel Finans Kurumlarının Performans Açısından Değerlendirilmesi**, Yüksek Lisans Tezi, Malatya 2002, s.28

riskler için ayrılan serbest karşılıklar ve menkul değerler değer artış fonu toplamından oluşur.

Katılım bankaları öz kaynaklarının, Aralık ayı hariç olmak üzere, ay sonları itibarıyla hesaplanmasında, aktiflerindeki sabit kıymetler için Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından 1987 yılı baz alınarak açıklanan toptan eşya fiyatları genel endeksinin aylık dönemler itibarıyla hesap edilen oransal değişimlerinin yüzde on eksiğini esas alarak yeniden değerlendirme yapabilir ve bulunacak tutara katkı sermaye içinde yer verebilirler.

Genel kredi karşılığı tutarı katkı sermaye toplamına dahil edilir.³⁶ Muhtemel riskler için ayrılan serbest karşılıkların toplam tutarının, ana sermayenin yüzde yirmi beşini aşan kısmı, katkı sermaye hesaplamasına dahil edilmez.

Katkı sermayenin ana sermayenin yüzde yüzünden fazla olan kısmı, öz kaynak hesabında dikkate alınmaz.

Kurumun uygun görüşünün alınması kaydıyla, katılım bankalarınca sağlanan ve kalan vadesi beş yıl ve daha uzun olan sermaye benzeri kredilere katkı sermaye içinde yer verilir. Sermaye benzeri kredilerin, ana sermayenin yüzde ellisini aşan bölümü katkı sermaye hesabına dahil edilmez. Sermaye benzeri krediler;

- a) Başlangıç vadesi en az beş yıl olan,
- b) Katılım bankasının tasfiyesi halinde, hisse senetlerinden bir önce, diğer tüm borçlardan sonra ödenmesi krediyi kullandıranlarca kabul edilen,
- c) Defaten kullanılan ve herhangi bir şekil ve surette doğrudan ya da dolaylı olarak teminata bağlanmamış, hiç bir türev işlem ve sözleşmeyle ilişkilendirilmemiş, başka kişilere temlik edilemeyeceği yazılı olarak belirlenmiş,
- d) Katılım bankasının doğrudan ya da dolaylı iştirakleri dışındaki kişilerden sağlanan kredilerdir.

³⁶ 07.03 2002 tarih ve 24688 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Yönetmelik ile değiştirilmiştir.

Kullanılacak sermaye benzeri kredilere ilişkin yapılacak sözleşmelerde ana para geri ödemesinin beş yıldan önce yapılamayacağını ve (a), (b) ve (c) bentlerinde belirtilen koşulların açıkça hükme bağlanmış olması zorunludur. Bu maddede belirtilen koşulları taşıyan sermaye benzeri kredilerin katkı sermaye hesabına dahil edilebilmesi için, kredinin kullanılmasına esas sözleşmenin aslı veya noter onaylı örneği, sözleşme henüz imzalanmamışsa aslı izin verilmesinin ardından ibraz edilmek üzere sözleşme taslağı ile birlikte Kuruma izin başvurusunda bulunulur. Önceden ibraz edilen sözleşme taslağı hükümleri ile, izin verilmesinin ardından ibraz edilen asıl sözleşme hükümleri arasında, kullanılan kredinin sermaye benzeri niteliğini ortadan kaldıracak şekilde farklılıkların bulunması halinde verilen izin iptal edilir. Gerekli koşulları taşıyan sermaye benzeri krediler, Kurumun izninin ardından özel finans kurumu kayıtlarına intikal tarihi itibarıyla katkı sermaye hesaplamalarına dahil edilir. Sermaye benzeri krediyi kullandıran kişi ya da kişilere özel finans kurumlarınca doğrudan ya da dolaylı olarak fon kullandırılması halinde, kullandırılan fon tutarı katkı sermayenin hesaplanmasında sermaye benzeri kredi toplamından indirilir. Sermaye benzeri kredilerin vadesinden önce geri ödenmesine, özel finans kurumunun Kanunda öngörülen kredi sınırlarına ve standart oranlara uyumu gözetilerek Kurumca izin verilebilir.

Katkı sermaye hesaplamalarına dahil edilmesine Kurumca izin verilen sermaye benzeri kredilerden, kalan vadesi beş yıldan az olanlar her bir yıl için yüzde yirmi oranında azaltılarak katkı sermaye hesaplamalarına intikal ettirilir. Vadesine bir yıldan az süre kalan sermaye benzeri krediler katkı sermaye hesaplamasında dikkate alınmaz.

Kurumca izin verilmesi halinde, katılım bankasının sermaye artırımlarında kullanılması hissedarlarca kesin ve yazılı olarak taahhüt edilen, karşılığında faiz, kâr ve sair nam altında bir bedel ödenmeyen ve tasfiye halinde, hisse senetlerinden bir önce, diğer tüm borçlardan sonra ödenmesi kabul edilen, herhangi bir şekil ve surette doğrudan ya da dolaylı olarak teminata bağlanmamış, hiç bir türev işlem ve sözleşmeyle ilişkilendirilmemiş, katılım bankasına rehnedilmiş kaynaklar da vade şartı aranmaksızın, niteliklerine göre sermaye benzeri kredi olarak kabul edilebilir.

Sermayeden indirilen değerleri;

- Ana faaliyet konuları para ve sermaye piyasaları ile sigortacılık olan ve bu konulardaki özel kanunlara göre izin ve ruhsat ile faaliyet gösteren mali kurumlara olan sermaye katılımları,³⁷

- özel maliyet bedelleri,

- ilk tesis bedelleri,

- peşin ödenmiş giderler,

- İştiraklerin, bağlı ortaklıkların, sermayesine iştirak edilen diğer ortaklıkların ve sabit kıymetlerin rayiç değeri bilançoda kayıtlı değerin altında ise aradaki fark,³⁸

- Türkiye`de faaliyet gösteren diğer özel finans kurumlarına verilen sermaye benzeri krediler,

- şerefiye,

- aktifleştirilmiş giderler oluşturur.

Konsolide öz kaynak; Kanun uyarınca yürürlüğe konulan düzenlemelere göre, ana ortaklık niteliğinde olan ve konsolide mali tablo hazırlama zorunluluğu bulunan özel finans kurumlarınca, konsolide mali tabloların hazırlandığı dönemler itibariyle hesaplanmak ve konsolide esasa göre uygulanacak kredi sınırları ile standart oranların hesaplanmasında dikkate alınmak üzere, finansal kurumlar topluluğuna dahil ortaklıkların ana ortaklık nezdinde konsolide edilen mali tabloları üzerinden yukarıda belirtilen esaslar çerçevesinde hesaplanacak öz kaynak tutarını ifade eder.

Konsolide öz kaynak hesaplanmasında topluluk dışı öz sermaye ile kâr ve zarar unsurları sermaye hesaplamasına dahil edilir. Sigorta şirketlerinin teknik ihtiyatlarına, konsolide öz kaynak hesabında yer verilmez. Konsolidasyon işlemleri

³⁷ 07.03.2002 tarih ve 24688 sayılı Resmi Gazete`de yayımlanan Yönetmelik ile değiştirilmiştir.

³⁸ 07.03.2002 tarih ve 24688 sayılı Resmi Gazete`de yayımlanan Yönetmelik ile değiştirilmiştir.

sonucunda net negatif konsolidasyon şerefiyesi bulunmuş ise bu tutar katkı sermaye içindeki “menkul değerler değer artış fonu”na, net pozitif konsolidasyon şerefiyesi bulunmuş ise, bu tutar “sermayeden indirilen değerlere dahil edilir. Öz kaynak hesabında, aktif bir kalem olan pozitif konsolidasyon şerefiyesi tutarı ile negatif konsolidasyon şerefiyesi tutarı mahsup edilir ve kalan net tutar ilgili bölüme dahil edilir. Konsolide öz kaynak hesabında, düzenlemelerde belirtilen çeşitli nedenlerle konsolidasyon dışı bırakılmış mali iştirakler, bağlı ortaklıklar ve sermayesine iştirak olunan diğer mali ortaklıklara ilişkin tutarlar ile öz sermaye yöntemi uygulanmış, ancak aktif ve pasifleri konsolide edilmemiş bu tür mali ortaklıklara ilişkin sermaye payları “sermayeden indirilen değerler” arasında gösterilir. Konsolidasyon dışı bırakılmış bu tür mali ortaklıklar ile konsolide sabit kıymetlerin rayiç değerleri, bunların kayıtlı değerlerinin altında ise aradaki fark “sermayeden indirilen değerler” arasında gösterilir. Bununla beraber bu konuda bir değer düşüş karşılığı ayrılmış ve bu karşılık öz kaynaklarda bir azalmaya yol açmış ise bu tutar mükerrer bir olumsuz etki yaratmamasını teminen “sermayeden indirilen değerler” arasında gösterilmez.

Öz kaynağın belirli bir oranı ile sınırlandırılmış işlemlerinde, öz kaynak ve konsolide öz kaynaklarda olabilecek düşüşler nedeniyle aşım oluşan özel finans kurumları, söz konusu aşımaları, öz kaynak veya konsolide öz kaynaklarını oluşan aşımaları giderecek tutarda artırmak veya aşımaya neden olan işlemlerini azaltmak suretiyle, öz kaynak veya konsolide öz kaynak hesaplama dönemini izleyen altı aylık süre içinde gidermek zorundadır. Öz kaynak veya konsolide öz kaynak artışının sermaye artırımı yoluyla sağlanması halinde, artırılan bedelden öz kaynak veya konsolide Öz kaynağın eksik kısmına eşit olan tutarın belirtilen altı aylık sürede nakden tahsil edilmesi şarttır. Oluşan aşımın, öz kaynak ve konsolide öz kaynak artışı gerektirmesi halinde, artırım, en yüksek artış tutarını gerektiren öz kaynak dikkate alınarak gerçekleştirilir. Aşımın giderilmesi için öngörülen altı aylık süre içinde Kanununun 21 inci maddesi hükümleri uygulanmaz.

2.2.1.2. Yabancı Kaynaklar

2.2.1.2.1. Özel Cari Hesaplar

Yeni Türk Lirası veya tebliğlerde belirlenecek esaslar dahilinde döviz cinsinden açılabilecek ve istenildiğinde kısmen veya tamamen her an çekilebilme özelliği taşıyan, karşılığında hesap sahibine faiz, kâr veya her ne nam altında olursa olsun bir bedel ödenmeyen ve TMSF’u kapsamına girmeyen fonların oluşturduğu hesap türüdür.³⁹ Bu fonlar katılım bankalarının ticari işlemlere aracılık etmesi noktasında ve ankes yönetiminde büyük önem taşımaktadır. Katılım bankalarının TCMB nezdinde bulundurmaları gereken zorunlu karşılık oranları YTL ve döviz bazında ayrı ayrı olmak üzere Tablo 1’de gösterilmiştir.

Katılım bankalarının YTL ve Yabancı Para yükümlülükleri için tesis edilen zorunlu karşılıklara faiz ödenir. Ödenecek faiz oranı TCMB’ce tespit ve ilan edilir.⁴⁰ Katılım bankaları faaliyetleri gereği faizli enstrümanlara yatırım yapamazlar. Dolayısıyla TCMB’nin zorunlu karşılıklar için vermiş olduğu faizler katılım bankalarının ana kuruluş amaçlarına aykırı bir gelirdir. Katılım bankaları da bu faiz gelirlerini direkt olarak gelir tablolarına yansıtmamaktadırlar. Bu faiz gelirleri güvence fonuna yatırılan primler ve sosyal faaliyetler için kullanılmaktadır. TCMB’den elde edilen faiz gelirinin tamamı banka faaliyetlerinin dışında kullanılmaktadır.

Katılım bankaları, ticari bankalar gibi kısa vadeli iç borçlanma senetleri ihtiva edemediklerinden bunlar için ayrılması gereken disponibilitiyi ayırmamaktadırlar. Katılım bankaları sadece cari hesaplar ve katılma ve kâr ve zarara katılma hesapları için zorunlu karşılık ayırırlar.

³⁹ Dr. K.Batu Tunay, a.g.e. s. 334

⁴⁰ **Zorunlu Karşılıklar Hakkında Tebliğ**, 29 Mart 2002 tarih ve 24710 Sayılı Resmi Gazete

Tablo 1: Zorunlu Karşılık Oranları	
	Zorunlu Karşılık Oranı
Türk Lirası Yükümlülüklerde	%6
Yabancı Para Yükümlülüklerde	%11

Kaynak: www.tcmb.gov.tr

Cari hesaplar, banka hesaplarından ve katılma hesaplarından müstakil olarak ve kendi içinde de YTL hesapları ile döviz hesapları şeklinde ayrı ayrı muhasebeleştirilir ve işletilir. Katılım bankaları, bu hesapta biriken fonların işletilmesinden doğan kâr veya zararı kendi hesabına intikal ettirir.⁴¹

Cari hesap alacaklıları, yatırmış oldukları fonların tamamı için bu fonu kabul etmiş olan katılım bankasının sermaye ve ihtiyatları ile cari hesaplar karşılığı aktifleri üzerinde birinci sırada imtiyazlı alacaklıdırlar. Katılım bankalarının cari hesaplara kabul edebileceği azami fon tutarı, öz kaynakları toplamının on katını aşamaz.⁴²

Bu hesaplar karşılığında hesap sahiplerine her türlü bankacılık hizmeti (çek ve senet tahsilatı, havale ve transfer işlemleri vs.) sunulmaktadır.⁴³

2.2.1.2.2. Katılım Hesapları

Katılma hesapları, BDDK tarafından hazırlanan Yönetmelik'te şu şekilde tanımlanmaktadır: “Katılım bankalarına YTL veya yabancı para cinsinden nama yazılı olarak ‘kâr ve zarara katılma cüzdanı’ karşılığında yatırılan

⁴¹ Dr. K.Batu Tunay, a.g.e. s. 334

⁴² Dr. K.Batu Tunay, a.g.e. s. 334

⁴³ Özel Finans Kurumları Birliği, **Bankalar Kanunu’nda Özel Finans Kurumları “Değişikliğin Kamuoyundaki Yansımaları”**, İstanbul, Ocak 2000, s. 56

fonların bu bankalarca kullandırılmasından doğacak kâr veya zarara katılma sonucu veren, karşılığında hesap sahibine önceden belirlenmiş faiz, kâr ve sair nam altında bir getiri ödenmeyen ve anaparanın aynen geri ödenmesi garanti edilmeyen fonların oluşturduğu hesapları ifade eder.”⁴⁴

Katılma Hesaplarının özellikleri şu şekilde sıralanabilir:⁴⁵

- Hesap sahibine faiz veya sabit bir gelir ödenmez, ana paranın aynen geri ödeneceği garantisi verilmez. Hesap sahibinin talep hakkı ve katılım bankasının mükellefiyeti “Birim Hesap Değeri”ne tekabül eden miktardan ibarettir. Hesap lehine tahakkuk ettirilecek gelirler vergi mevzuatı açısından mevduat geliri sayılır.

- Bu hesaplardaki fonlar “Birim Hesap Değerleri” üzerinden muhasebeleştirilir ve kurum hesaplarında gösterilmezler. Bu hesaplarla ilgili olarak kurumca yılda 6 aylık devreler itibariyle iki defa hesap vaziyeti tanzim edilip kamuya duyurulması zorunludur.

- Katılım bankalarından alacaklı olan üçüncü şahısların, sadece bankaya ait, sermaye, ihtiyat ve dağıtılmamış kârlar üzerinden talep hakkı vardır. Bu hesaplarda biriken fonlar üzerinden alacaklıların herhangi bir talep hakkı yoktur.

- Bu hesapların işletilmesinden doğacak kârdan ve zarardan alacağı pay yüzde 20’den çok olamaz. Bankaca tespit edilen oranın, yüzde 20’lik marj içinde kalmak koşulu ile değiştirilmesi T.C. Merkez Bankası’nın iznine tabidir. Banka bilançosunda ancak kendi payına düşen kâr ve zarar ile bu hesapların işletilmesinden doğan masrafları gösterir. Banka kârdan payını ve zarardan hissesine düşen payı günlük veya haftalık olarak hesaplarına intikal ettirir.

- Özel fon havuzları şeklindeki katılma hesapları hariç olmak üzere, katılım bankaları nezdinde açılacak katılma hesaplarının vadeleri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.⁴⁶

⁴⁴ Resmi Gazete, 20.09.2001, Sayı:24529

⁴⁵Dr. K.Batu Tunay, **a.g.e.** s. 334

1 aya kadar vadeli (1 ay dahil)

3 aya kadar vadeli (3 ay dahil)

6 aya kadar vadeli (6 ay dahil)

1 yıla kadar vadeli

1 yıl ve daha uzun vadeli olmak üzere, beş gruba ayrılırlar ve her grup kendi içinde bir bütün teşkil eder ve ayrı ayrı muhasebeleştirilir ve ayrı ayrı işletilir.

- Katılma hesaplarında biriken fonlar için aşağıda belirtilen oranlarda T.C.M.B. nezdindeki özel bloke hesaplarda blokaj tesis edilecektir.

I) Yeni Türk Lirası Katılma Hesaplarında: %6

II) Yabancı Para Katılma Hesaplarında : %11

- Bu hesaplarda biriken fonlar Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu kapsamına girmezler.

Katılma Hesaplarına toplanan fonlara hesabın açıldığı tarihte deklere edilmiş hiçbir getiri veya maliyet unsuru yoktur. Fon sahiplerine deklere edilebilecek yegane husus geçmişte açılmış ve vadeleri dolmuş hesaplara fiilen yansıtılmış kâr ve zararlardır. Tasarruf sahibi geçmişteki sonuçlara göre bir tercih yapmak zorundadır.⁴⁷

2.2.1.2.3. Diğer Kaynaklar

Katılım bankaları öz kaynak, özel cari hesap ve katılma hesaplarının yanında bazen yurt dışından da sendikasyon kredisi olarak fonlar getirmektedirler. Bu fonlar ağırlıklı olarak Orta Doğu'daki büyük finans kuruluşlarından getirilmektedir ve genellikle 1 yıl 1 hafta vadeli olmaktadır.

⁴⁶ **Mevduatın Vade ve Türleri ile Katılma Hesaplarının Vadeleri Hakkında Tebliğ** 29 Mart 2002 tarih ve 24710 sayılı Resmi Gazete

⁴⁷ **Türkiye'de Özel Finans Kurumlarının Çalışmaları ve Ekonomimize Katkıları**, Özel Finans Kurumları Birliği Vakfı (FINANSBİR) s.4

2.3. Fon Kullandırma Yöntemleri

Katılım bankaları, topladıkları cari hesapları ve kâr ve zarara katılma hesabında biriken fonları farklı şekilde kullandırmaktadırlar.

- Cari Hesaplarda Biriken Fonların Kullandırılması; Bu hesaplarda biriken fonlardan yukarıda belirtilen oranlarda blokaj ayrıldıktan sonra geri kalan bölümünün yüzde ellisi gerçek ve tüzel kişilere bir yıldan uzun vadeli olarak, geri kalan kısmı en çok 12 ay vadeli olmak üzere ticari işleri finanse etmek için kullanılabilir. Kullandırılan fonun en az yüzde sekseni vadesinde aynen tahsil edilir; en çok yüzde yirmisi ile “kâr ve zarar katılma yatırım akdi” hükümleri uyarınca fonu kullanan gerçek veya tüzel kişinin kâr ve zararına iştirak edilir. Kâr ve zarara katılma yatırım akdinde katılım bankasının kâr ve zarardan alacağı pay ve gerekirse alacağı teminatlar açıkça gösterilir.

Bu hesaplarda biriken dövizler ayrıca Türk Bankaları nezdinde veya uluslararası para ve ticaret piyasalarında da kullanılabilir. Katılım bankalarının cari hesaplardan bir gerçek veya tüzel kişiye kullandırabilecekleri azami fon tutarı, bankanın öz kaynaklarının yüzde onu ile sınırlıdır.

- Katılım Hesaplarında Biriken Fonların Kullandırılması; Bu hesaplarda biriken fonlar yukarıda belirtilen oranlarda blokaj ayrıldıktan sonra gerçek ve tüzel kişilere kullandırılır.

Katılım bankalarınca bir gerçek ya da tüzel kişiye veya bir risk grubuna kullandırılacak fonların toplamı öz kaynakların yüzde yirmi beşini aşamaz

Katılım bankalarınca hâkim ortak veya nitelikli pay sahibi olup olmadıklarına bakılmaksızın bankaların sermayesinin yüzde bir ve daha fazla payına sahip olup pay defterine kayıtlı olan tüm ortaklarına ve bunlarla risk grubu oluşturan kişilere kullandırılacak fonların toplamı öz kaynaklarının yüzde ellisini aşamaz.

Bir gerçek ya da tüzel kişiye veya bir risk grubuna öz kaynakların yüzde onu veya daha fazlası oranında kullandırılan fonlar büyük montanlı kullandırılan fon sayılır ve bunların toplamı öz kaynakların sekiz katını aşamaz.

Gayrinakdî krediler, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler, kabul edilen aval, garanti ve kefaletler, kredi kuruluşları ve finansal kuruluşlarla gerçekleştirilen işlemler, Kurulca kabul edilecek ülkelerin merkezî yönetimleri, merkez bankaları ve bankaları ile yapılan işlemler, verilen diğer garantiler karşılığı yapılan işlemler kredi sınırlarının hesabında BDDK'ca belirlenen esaslar ve oranlar dâhilinde dikkate alınır.

2.3.1. Kredi Sınırlamalarına Tâbi Olmayan İşlemler

Bazı fon kullandırım işlemleri sınırlamalara tabi değildir. Bunlar aşağıdaki gibidir.

a) Karşılığı nakit, nakit benzeri kıymet ve hesaplar ile kıymetli maden olan işlemler.

b) Hazine Müsteşarlığı, Merkez Bankası, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı ve Toplu Konut İdaresi Başkanlığıyla yapılan işlemler.

c) Merkez Bankası nezdindeki piyasalarda veya kanunla teşkilatlanmış diğer para piyasalarında yapılan işlemler.

d) Aynı kişiye ya da aynı risk grubuna yeni fon kullandırımı tahsisi hâlinde daha önce yabancı para cinsinden veya yabancı para ölçüsü ile kullandırılan fonların, müteakiben tahsis edilen kredinin kullandırılmaya başlandığı tarihteki cari kurdan dikkate alınması kaydıyla çek ve kredi kartı kullandırmaları hariç, kullanılan fonlarda kur değişikliklerinin doğurduğu artışlar ile vadesi geçmiş kullandırılan fonlara tahakkuk ettirilen kâr payı ve diğer unsurlar.

e) Her türlü sermaye artırımları dolayısıyla bedelsiz edinilen ortaklık payları ile ortaklık paylarının herhangi bir fon çıkışı gerektirmeyen değer artışları.

f) BDDK'ca belirlenecek esaslar dâhilinde bankaların kendi aralarındaki işlemler.

g) BDDK'ca belirlenecek esas ve süreler çerçevesinde elden çıkarılması kaydıyla halka arza aracılık yüklenimleri kapsamında edinilen ortaklık payları.

h) Öz kaynak hesabında indirilecek değer olarak dikkate alınan işlemler.

i) BDDK'ca belirlenecek diğer işlemler.

Katılım bankalarının fon kullandırma faaliyetleri Nakdi ve Gayrinakdi Krediler olmak üzere iki kısımda ele alınabilir.

2.3.2. Nakdi Krediler

2.3.2.1. Mudaraba (Kar-Zarar Ortaklığı)

Sermaye sahibinin sermayesini, emek sahibinin emeğini koymaları sonucunda meydana gelen bir ortaklıktır. Kâr ve zarara katılma yöntemiyle fon kullandırma sisteminin iki farklı biçiminden biri olup diğeri aşağıda açıklanacak olan muşarakadır. Bu işlem sermayeyi başkasının emrine vermektir. Banka Mudaraba yoluyla fon kullanan firmanın basiretli davranmasını ve ana paranın geriye dönüşünü sağlamak için teminat alabilir.⁴⁸ Zira bu sistemde fon kullananın suistimali durumunda bankanın tahsis ettiği fonun tamamının batması ihtimali vardır.

Mudaraba (Kâr ve zarara katılma) yöntemi ülkemizde katılım bankaları tarafından çok sık kullanılan bir yöntem değildir. Bu yöntemin kullanılmasını sınırlandıran bazı faktörler vardır. Bu faktörler;

⁴⁸ Dr. K.Batu Tunay, a.g.e. s. 338

- Yasal Boşluk; Ülkemizde Mudâraba yöntemi için yasal alt yapının olmaması veya zayıf olması.

- Belirsizlik; Mudâraba yönteminde, yatırıma dönüştürülen tutarın ne kadar sürede ve ne kadar getiri ile geri döneceğinin belirsiz olması. Topladıkları mevduatın ortalama vadesi kısa olan katılım bankalarının genelde 3-5 yıl gibi yatırım süresi gerektiren bu yönetime yönelmeleri güçtür.

- Teknik Nedenler; Yöntemin uygulama tekniğinin karmaşık olması, teknik altyapı gerektirmesi ve işletmecinin faaliyetlerini gözlemleyecek ve denetleyecek kalifiye eleman ihtiyacı maliyeti artırıcı unsur olmaktadır.

- Kayıt Dışı Ekonomi; Ülkemizde kayıt dışı ekonominin ciddi boyutlarda olması işletmecinin tüm ticari faaliyetlerini ve/veya yatırımlarını belgelendirmesini güçleştirmektedir. Bu durum ortak girişimden tam netice alınamaması olasılığını gündeme getirmektedir.

- Enflasyonist Ortam; Ülkemizde yaşanan yüksek enflasyon düzeyi, yatırım projelerini vade ve tutar boyutunda daha karmaşık hale getirmektedir. Ağır ekonomik koşullar altında bir yatırımın oluşumu güçleşmekte ve yatırımdan kârlı neticeler beklentileri azaltmaktadır.⁴⁹

Mudâraba Yönteminin aşamaları;

- Müteşebbis, finansman ihtiyacı duyulan projeler için katılım bankasına kâr ve zarar ortaklığı için müracaat yapar.

- Katılım bankası, projeyi değerlendirdikten sonra yatırıma değer bulursa müteşebbis ile işbirliğinin şartlarını, projeye ilgili maliyet, gelir ve gider kalemlerini iştirak edecekleri sermaye oranını ve alacakları kâr yüzdesini bir sözleşme ile belirler,

⁴⁹ Her ne kadar günümüzde enflasyon rakamları 2000'li ve daha eski yıllara oranla düşmüş olsa da ülkemizde enflasyon hala bir risk olarak görünmektedir.

- Katılım bankası gerekli gördüğü takdirde müteşebbisten ilave teminat isteyebilir.

- Müteşebbis, projeye konu üretim veya alım satım işlemlerini, sözleşme işlemlerini, sözleşme çerçevesinde proje yöneticisi olarak gerçekleştirir.

- Son olarak projenin gerçekleşmesinden doğacak kâr ve zarar daha önceden belirlenen şartlarda ve oranda müteşebbis ve katılım bankası arasında paylaşılır.

Mudâraba işlemleri için tahsis olunan fonun bir kısmı proje sonuçlanmadan da geri istenebilir. Bu durumda ortaklık geri kalan kısım için devam eder.

2.3.2.2. Muşaraka (Emek Sermaye Ortaklığı)

Bir diğer Kâr ve Zarar Ortaklığı yöntemi olan Muşaraka; bankanın herhangi bir firma ile birlikte belirli bir sermaye koyarak kâr ve zararı önceden anlaşılan oranda paylaşmaları ve emeğe tayin edilmiş bir bedelin ödenmesi suretiyle yapılan ortaklıktır. Bu işlemin mudârabadan farkı; her iki tarafında sermaye koymaları, sonucun (kâr ve zararın) sermaye payları miktarınca paylaşılması ve emeğini koyan ve işi bizzat yürüten ortağa belli bir ücretin ödenmesi ve bu giderin masraf olarak mütalaa edilmesidir.

Muşaraka sisteminin uygulanması şöyledir; katılım bankası, müşterisi tarafından istenen sermayenin bir kısmının sağlanması sorumluluğunu üzerine alır. Müşteri ise mali imkanları ve projenin özelliğine uygun olarak proje sermayesinin geri kalanını sağlar.

2.3.2.3. Murabaha (Üretim Desteği)

Terim olarak “satın alınan bir malı, alış fiyatı veya maliyetine belli bir kâr ekleyerek satmak” diye tanımlanır.⁵⁰

⁵⁰ Dr. Servet Bayındır, **İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık**, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2005, s. 76

Murabaha; işletmenin (kredi müşterisi) ihtiyaç duyduğu her türlü emtia, gayrimenkul ve hizmet bedellerinin katılım bankasınınca işletme adına satıcıya ödenmesi ve bunun karşılığında işletmenin borçlandırılması işlemidir. Bir nevi işletme sermayesi ihtiyacının karşılanmasıdır. Bu yöntemle kullanılacak fonlar karşılığında teminat alınması ve alım satıma ilişkin belgenin şubece saklanması zorunludur.⁵¹ Üretim desteği olarak bilinen bu sistemde malın maliyet fiyatı üzerine alıcı ile anlaşılan oranda bir kâr ilavesi yapılarak satışı yapılmaktadır.

Sistemin teorik oluşumunda daha çok “Kâr ve Zarara Katılma” yöntemi ile fon kullanılması amaçlanmış olmasına rağmen söz konusu yöntemle fon kullanımının düşük oranda kalması, buna karşılık “üretim desteği” yönteminin ön plana çıkması, bu yöntemin kolay uygulanabilir olmasındandır. Gerçekten de uzun vadeli bir yatırım türü olması, ortak olunan şirketlerin denetiminde çeşitli sorunlarla karşılaşılması ve projede öngörülen kârlılık hedeflerinin gerçekleştirilememesi gibi zorlukları bulunan “kâr ve zarara katılma” yöntemine kıyasla, kısa vadeli fon kullanıma elverişli, yüksek risk gerektirmeyen ve hesaplamaları gayet kolay olan “üretim desteği” yönteminin ön plana çıkması katılım bankaları açısından anlaşılır bir durumdur.⁵²

Katılım bankaları ülkemizde faaliyete başladıkları 1984 yılından bugüne kadar kullandırıma hazır fonlarının yaklaşık yüzde 75 -80 civarında kısmını bu yöntemle finanse etmektedirler.

Murabaha (Üretim Desteği)’nin uygulama aşamaları aşağıdaki gibidir.

- Müteşebbis malın temin edileceği firma ile ön anlaşma sağlar; firma daha önceden tespit olunan kredi limiti çerçevesinde mal alım talebini (teleks, teleteks, faks ya da bizzat başvuru ile) yazılı olarak katılım bankasına iletir. Daha önceden tespit olunan gerekli teminatları verir.

⁵¹ Türkiye Katılım Bankaları Birliği, **Türkiye’de Özel Finans Kurumları**, tkbb yayınları, İstanbul 2005, s.39

⁵² Şenay Değer, **Türkiye’de İslam Bankacılığı-Özel Finans Kurumları (Teorisi, Kuruluşu, İşleyişi)**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1991, s.46

- Katılım bankası ve müteşebbis arasında varılacak mutabakatla, geri ödeme planı, uygulanacak kâr marjı tespit edilir. Katılım bankası müteşebbisten daha önceden saptanan kurumu lehine teminatları alarak malın alınacağı firmaya sipariş verir.

- Satıcı siparişi kabul ettiğine dair kaşeli ve imzalı formu katılım bankasına, satış faturası ve sevk irsaliyesiyle malları müteşebbise gönderir.

- Müteşebbis'ten gelecek ödeme talimatına göre katılım bankası satıcıya ödeme yapar.

- Vade sonunda, müteşebbis mal alımından doğan borcunu katılım bankasına öder.

2.3.2.4. Leasing (Finansal Kiralama - İcara)

Mal ve hizmet üretiminde kullanılacak teçhizatın, mülkiyet bankada kalmak koşulu ile sözleşme serbestisi dahilinde işletmelere kiraya verilmesidir. BDDK, katılım bankalarının yapacağı leasing işlemlerini “taşınır ve taşınmaz malların 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu hükümleri çerçevesinde, katılım bankası tarafından temin edilerek kiraya verilmesi” olarak tanımlamakta ve bu işlemin çerçevesini çizmektedir. Finansal kiralama, kiraya verenin kiralanan mala ait bütün risk ve menfaatlerini aynen malikmişçesine kiralayana devrettiği bir finansman şeklidir. Finansal kiralama, 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu'na göre bilgisayar ve rent a car firmaları için araba kiralaması hariç, diğer sabit kıymetler için 4 yıllık bir süre için yapılabilen olup, orta ve uzun vadeli bir finansman tekniğidir. Ancak Türkiye'de finansal kiralama şirketleri uygulamada vade bir yılı geçmeyecek şekilde kira ödemelerini ayarlamakta ve kanuna muhalefet etmemek için de 4 yıllık süreyi dolduracak şekilde geriye cüz-i ödemeler bırakmaktadır. Kiralama süresi sonunda önceden tespit edilen sembolik bir bedel karşılığı kiracı malın mülkiyetine sahip olabilir.⁵³

⁵³ Dr. K.Batu Tunay, **a.g.e.** s. 338

Katılım bankalarında murabahadan sonra en fazla kullanılan fon kullandırım modeli leasing (finansal kiralama) dır.

2.3.2.5. Mal Karşılığı Olan Bir Belgenin Alım Satımı

Bu tür bir fon kullandırma işlemi dış ticaret rejimi ile izin verilen hususlar için geçerlidir. Yasal tanımı; “Dış ticaret ve kambiyo mevzuatı çerçevesinde, katılım bankası ile fon kullanan arasında düzenlenecek yazılı bir akde istinaden, mal karşılığı vesaikin kurumca peşin satın alınması ve vadeli olarak fon kullanana daha yüksek bir fiyattan geri satılması işlemidir.”

Bu yöntem ithalatta Kaynak Kullanım Destekleme Fonu'nun (KKDF) yürürlükte olduğu dönemlerde katılım bankalarının önemli bir finansal aracı hüviyetini kazanmaktadır. Vadeli akreditif işlemlerinde ithalatçı hem vade farkı ödemekte hem de KKDF ödemektedir. Böyle durumlarda peşin akreditif şeklinde katılım bankasının ithal edilecek olan malı alıp bu yöntem ile ithalatçıya satması daha avantajlı bir durumdur.

Türkiye'deki katılım bankaları mal karşılığı vesaikin alım-satımı işlemlerini faize benzerliğinden dolayı kullanmamaktadırlar.

2.3.2.6. Bireysel Finansman Desteği

Bireysel finansman desteği; ticari işlerin finansmanında kullanılmak kaydıyla, bireysel ihtiyaçlar için, gerçek kişi alıcıların doğrudan satıcılardan aldıkları mal veya hizmet bedelinin, katılım bankası tarafından alıcı adına satıcıya ödenmesi karşılığında alıcının borçlandırılması işlemidir.

Bireysel finansman desteğiyle araç, konut, beyaz eşya, tatil ve eğitim gibi bireysel ihtiyaçların finansmanı sağlanır. Yukarıda da belirtildiği gibi burada da mal veya hizmetin bedeli doğrudan satıcıya ödenir.

2.3.3. Gayrinakdi Krediler

2.3.3.1. Teminat Mektupları

Katılım bankaları nakdi kredilerin yanında müşterilerine gayrinakdi kredileri de sunmaktadırlar. Bu hizmetler şu şekildedir.

- Teminat Mektupları,
- Akreditifler,
- Aval Kabul Kredileri,
- Harici Garantiler,

Teminat mektupları; mevduat ve yatırım bankalarında olduğu gibi katılım bankalarının yurt içinde ve yurt dışında bulunan gerçek ve tüzel kişiler lehine, bir malın teslimi, bir bedelin ödenmesi ya da bir işin yapılması gibi edimlerin yerine getirilmesi konularında muhatap kişi ya da kuruluşlara verilen taahhüdün yerine getirilmemesi durumunda mektup tutarının kayıtsız ve şartsız ödenmesi taahhüdünü kapsayan garanti mektuplarıdır.

Teminat mektupları verildikleri kurum ve kuruluşlar ile şekilleri itibariyle değişik şekillerde olmaktadır.

Bunlar kısaca;

- Geçici Teminat Mektubu,
- Kesin Teminat Mektubu,
- Avans Teminat Mektubu,
- Sevkıyat Teminat Mektubu,
- Çok Maksatlı Teminat Mektubu

Teminat mektupları ayrıca 2886 sayılı kamu ihale kanunu hükümlerine göre de çeşitli şekillerde verilmektedir.

Katılım bankalarının verdikleri teminat mektupları daha önceleri kamu ihalelerinde sıkıntılar yaşamaktaydılar. Bu konuda 1999 yılında bütçe kanununda yapılan ek bir değişiklikle ikilem giderilmiş ve katılım bankalarının verdikleri teminat mektupları da ihalelerde rahatlıkla kabul görmeye başlamıştır.

Teminat mektupları limitleri, bankanın kasasından ancak lehine teminat mektubu (kefalet) verilen kişi ya da kuruluşun taahhüdünü yerine getirmemesi durumunda para çıkması söz konusu olduğundan diğer finansman yöntemlerine göre daha yüksektir ve daha çok tercih edilmektedir.

Katılım bankaları klasik anlamdaki bankalar gibi akreditifli işlemleri gerçekleştirmekte ve ithalatın finansmanında yatırımcılara yardımcı olmaktadır. Bu yöntemle dış ticaret işlemlerinden doğacak risk azaltılmaktadır.

Akreditif, bir bankanın müşterisinin talimatı üzerine kendi kefaletiyle üçüncü bir kişi lehine, muhabirin nezdinde açtığı krediye denir. İthalat ve ihracat ödemelerinde en fazla başvurulan ödeme şekillerinden biridir.⁵⁴

Katılım bankaları müşterileri lehine harici garantiler vermek gibi dış ticaret ile ilgili bankacılık faaliyetlerini de yapmaktadırlar.

3. TÜRK FİNANS SEKTÖRÜ İÇİNDE KATILIM BANKALARI'NIN YERİ

Eski adıyla özel finans kurumları yeni adıyla katılım bankaları, Türk Bankacılık sektöründe, ticari bankalar ile kalkınma/yatırım bankalarının yanında üçüncü çeşit finansal kurum olarak son 20 yıldır faaliyetlerini sürdürmektedirler. Bu süre içinde katılım bankaları mali sisteme kazandırdıkları farklı bankacılık anlayışıyla, ticari ve yatırım/kalkınma bankalarının tamamlayıcıları olup, atıl kalmış fonların mali sisteme girişini sağladılar. Ayrıca sisteme kazandırılan bu fonların kredilere dönüştürülerek, sanayi sektörü için alternatif bir finansman imkanı meydana getirdiler.⁵⁵ Bu kısımda, ülkemizde 2005 yılı sonu itibarıyla faaliyet gösteren 47 adet banka ile 4 adet katılım bankasının konsolide edilmiş mali büyüklükleri karşılaştırılacak ve mali sistem içinde

⁵⁴ Dr. Cihangir Akın, **Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma**, Kayıhan Yayınları, Mayıs 1986, s.174

⁵⁵ Katılım Bankaları Birliği, **Dünyada ve Türkiye’de Faizsiz Bankacılık “Türkiye’de Özel Finans Kurumları”**, TKBB Yayınları, İstanbul 2005, s.39

katılım bankalarının yeri tespit edilecektir. 2005 yılı sonu itibariyle TCMB dışında, Türkiye’de faaliyette bulunan banka sayısı 47 dir. Bu bankaların 34’si mevduat bankası, 13’ü kalkınma ve yatırım bankasıdır. Mevduat bankalarından 3’ü kamusal sermayeli, 18’si özel sermayeli (Fondaki Bankalar Dahil), 13’u ise yabancı sermayelidir. Kalkınma ve yatırım bankalarının ise 3’ü kamusal sermayeli, 8’i özel sermayeli ve 2’si de yabancı sermayelidir. 16.12.1983 gün ve 83/7506 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Ülkemizde faaliyet göstermeye başlayan katılım bankalarının 2’si yerli sermayeli ve 2’side yabancı sermayelidir.

3.1. Aktif Büyüklüğü Karşılaştırması

Katılım bankalarının Türk bankacılık sektöründeki payları 2001 krizinde yaşanan kriz dolayısıyla %2 seviyelerin üzerindeyken tekrar %2’lerin altına inmiş ancak daha sonraki yıllarda yaşanan ekonomik iyileşme ile birlikte tekrar %2’lerin üzerine çıkmıştır. Katılım bankalarının toplam aktif büyüklükleri 2005 yılında bir önceki yıla göre reel olarak %22 artış göstererek 9,9 Milyar YTL’ ye ulaşmıştır. 2001 yılındaki devalüasyon sonrası döviz kurlarındaki artış katılım bankalarının bilançolarında döviz bazında gerilemeye yol açmıştır.

Dönem	Aktifler (Milyar YTL)	Aktifler (Bin \$)	Dolar Bazında Değişim
2000	2.266.000	3.374.000	156%
2001	2.236.000	1.643.000	-51%
2002	3.962.000	2.424.000	48%
2003	5.112.000	3.722.000	54%
2004	7.298.601	5.435.764	46%
2005	9.945.421	7.376.267	35%

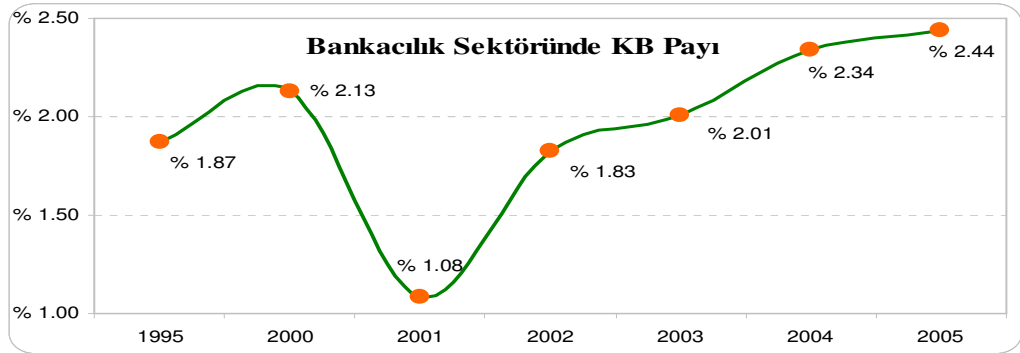
Kaynak : Katılım Bankaları Birliği

Katılım bankalarının bankacılık sektöründeki payları 2000 yılında %2,13 iken 2001 yılında bu oran %1,08’e düşmüştür. Bu dönemde bankaların aktif büyüklükleri TL bazında %100’lük bir başarı sağlarken katılım bankalarının aktif büyüklüğü bir önceki yıldaki büyüklüğü ancak koruyabilmiştir. Özellikle 2003 yılı ve sonrasında katılım bankalarının aktif büyüklükleri %2 nin üzerine çıkmıştır.

Tablo 3: Türk Bankacılık Sisteminde Katılım Bankalarının Aktif Toplamı (Milyar TL)

Dönem	Bankalar	Katılım Bankaları	Toplam	Katılım Bankaları / Toplam
2000	104.283.106	2.266.000	106.549.106	2,13
2001	216.507.617	2.365.000	218.872.617	1,08
2002	212.675.488	3.962.000	216.637.488	1,83
2003	249.692.000	5.112.934	254.804.934	2,01
2004	304.524.090	7.298.601	311.822.691	2,34
2005	397.000.000	9.945.431	406.945.431	2,44

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği

Şekil 1: Bankacılık Sektöründe Katılım Bankalarının Payı

Kaynak: Katılım Bankaları Birliği

3.2. Mevduat Hacmi – Toplanan Fonlar Karşılaştırması

Katılım bankalarının 2005 yılında topladığı fonlar, reel olarak yüzde 28 artarak 8,3 Milyar YTL seviyesinde gerçekleşmiştir. Söz konusu artışta YT'na olan güvenin etkisiyle, YTL cinsinden katılma hesaplarında ortaya çıkan reel bazda artış belirleyici olmuştur.

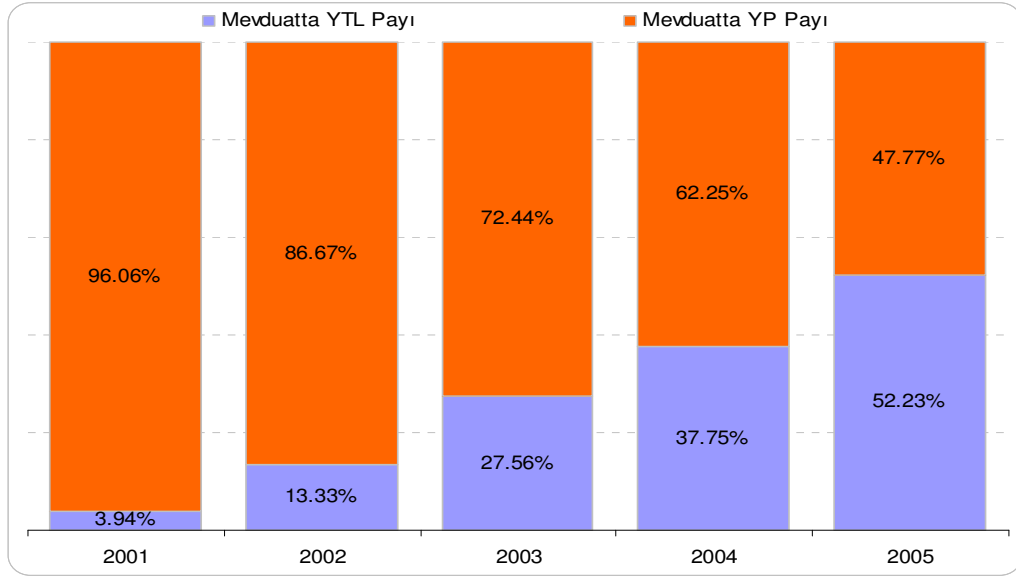
Tablo 4: Türk Bankacılık Sisteminde Toplanan Fonlar / Mevduat (Milyar TL)

Dönem	Bankalar	KB	Toplam	KB/Toplam
2000	68.442.406	1.863.000	70.305.406	2,65%
2001	147.520.532	1.917.000	149.437.532	1,28%
2002	142.387.988	3.206.000	145.593.988	2,20%
2003	147.350.714	4.004.306	151.355.020	2,65%
2004	190.996.041	5.992.159	196.988.200	3,04%
2005	243.121.000	8.369.155	251.490.155	3,33%

Kaynak: Katılım Bankaları Birliği

Katılım bankaları mevduatlarının yapısı 2001 yılından önce Yabancı Para ağırlıklı iken krizden sonra Türk Parasının de gittikçe değerlenmesinden sonra zamanla ağırlık değiştirmeye başlamış ve 205 yılında mevduat içindeki Türk Lirası Yabancı Para payını aşmıştır.

Şekil 2: Katılım Bankaları Mevduatında YTL ve YP Durumu

Kaynak : Katılım Bankaları Birliği

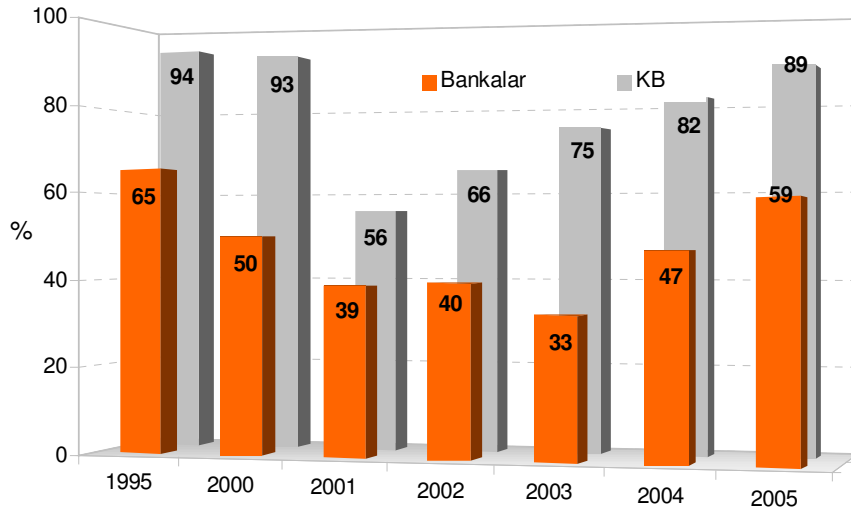
3.3. Nakdi Kredi Tahsisi Karşılaştırması

Bankacılık sisteminde kullanılan fonlara bakıldığında katılım bankaları aktif büyüklük ve mevduat ağırlığına göre ticari bankaların 2 katı fazlası oranında fon kullandırmışlardır. Bankacılık anlayışları doğrultusunda devlet tahvili, hazine bonusu gibi finansal araçlara yatırım yapmayan katılım bankaları topladıkları fonları daha çok reel sektörün fonlanmasında kullanmaktadırlar.

Tablo 5: Bankacılık Sektöründe Kullanılan Fonlar/Ticari Krediler (Milyar TL)				
Dönem	Bankalar	Katılım Bankaları	Toplam	Katılım Bankaları Toplam
2000	34.213.480	1.726.000	35.939.480	4,80%
2001	57.341.438	1.072.000	58.413.438	1,84%
2002	56.370.271	2.101.000	58.471.271	3,59%
2003	48.018.584	3.001.313	51.019.897	5,88%
2004	89.900.000	4.894.665	94.794.665	5,16%
2005	142.441.000	7.407.508	149.848.508	4,94%

Kaynak: Katılım Bankaları Birliği

Şekil 3: Bankacılık Sisteminde; Ticari Krediler/Mevduat – Kullanılan Fonlar / Toplanan Fonlar

Kaynak: Katılım Bankaları Birliği

Şekil 3'te de görüleceği gibi katılım bankaları topladıkları fonların %90 gibi büyük bir kısmını kredi olarak kullanılmakta iken bankalar ise sadece %60 gibi bir kısmını kullanılmaktadırlar.

Son yıllarda enflasyonda yaşanan düşüş ve devlet tahvili, hazine bonusu gibi enstrümanların getirilerindeki azalmalar bankaları reel sektöre fon kullanılmaya

yönlendirmiştir. Bu bağlamda bankaların kullandıkları kredilerin mevduatları içindeki payı 2001 yılında % 39 iken bu oran 2005 yılında %60'a ulaşmıştır.

3.4. Öz Kaynak Kullanımı Karşılaştırması

Dönem	Öz Kaynaklar (Milyar TL)	Öz Kaynaklar (Bin USD)	Dolar Bazında Değişim
2000	161.000	240.000	231%
2001	203.000	141.000	-41%
2002	400.000	245.000	74%
2003	670.000	478.000	95%
2004	891.851	664.222	39%
2005	951.089	705.398	6%
Kaynak : Katılım Bankaları Birliği			

2004 yılında %25 reel öz kaynak artışı gösteren katılım bankaları 2005 yılında ancak %6 oranında büyüebilmişlerdir. Katılım bankalarının bu dönemde karlılıkları %117 oranında büyümüştür. Katılım bankaları son dönemlerde karlılıklarını artırmaya başlamışlardır. 2004 yılında 114,835 YTL kâr elde eden katılım bankaları 2005 yılında 250,143 YTL toplam kâr elde etmişlerdir.

3.5. Şube ve Personel Sayıları

2000 dönemi öncesinde bankacılık sektöründe çalışan toplam personel ve şube sayısında sürekli bir artış meydana geldiği görülmektedir. 2000 yılı sonundaki krizin etkisiyle katılım bankalarında sadece 2001 yılında hem personel hem de şube sayısında azalma olmuştur. Buna karşın ticari bankaların şube ve personel azalma eğilimi 2003 yılına kadar sürmüştür. Daha sonraki dönemlerde ticari bankalarının da şube ve personel sayılarında artış olmuştur.

Tablo 7: Katılım Bankalarının Yıllar İtibariyle Şube Sayıları⁵⁶

	Katılım Bankalarının Yıllar İtibariyle Şube ve Personel Sayıları		Ticari Bankaların Yıllar İtibariyle Şube ve Personel Sayıları	
2000	110	2,185	7,807	164,845
2001	76	1,935	6,889	132,274
2002	88	2,525	6,087	118,329
2003	188	3,520	5,949	118,607
2004	255	4,789	6,088	122,630
2005	288	5,702	6,228	127,857

4. KURUMSAL AÇIDAN KATILIM BANKALARI VE BANKALAR

4.1. Bankacılık Mevzuatı Açısından Katılım Bankaları

Katılım bankaları, 19.12.1999 yılında çıkarılan 4491 sayılı Bankalar Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun ile Bankalar Kanununa tabi olmuş ve bu kanun ile 16.12.1983 tarih ve 83/7506 sayılı Özel Finans Kurumlarının Kurulması, Faaliyetleri ve Tasfiyelerine İlişkin Esas ve Usullere Dair Bakanlar Kurulu Kararı ve bu Karar'a istinaden çıkarılmış tüm mevzuat yürürlükten kaldırılmıştır. Katılım bankaları bu tarihe kadar Kanun Hükmünde Kararname ile faaliyetlerini devam ettirmekte idiler. 12.05.2001 tarih ve 4672 sayılı Kanun ile katılım bankalarında toplanan Özel Cari ve Kâr ve Zarara Katılma hesaplarında toplanan tasarrufların güvence altına alınması amacıyla katılım bankalarının bünyesinde Güvence Fonu oluşturuldu. 4672 sayılı Kanun katılım bankalarının diğer bankalar ile eşit şartlarda rekabet edebilmesine olanak sağlamıştır.

Son durumda katılım bankaları ile diğer bankalar aynı kanuna tabi olmaktadır. Bu da bankacılık sektöründe yeknesaklık sağlamaktadır.

4.2. Bankalar Para- Katılım Bankaları Mal Ticareti Yapar

Bilindiği gibi bankalar, sınai ve ticari teşebbüs kurmak veya iştirak etmek ve bu konularla ilgili ticari ve mâli hizmetler görmekle birlikte, esas olarak mevduat toplayan,

⁵⁶ www.tkbb.org.tr ve www.tbb.org.tr

bu mevduatı değişik şekillerde borç veren, yani para ve kredi ticareti yapan kuruluşlardır. Bankaların sınai ve ticari fonksiyonları kredi ticareti yapma faaliyetlerinin yanında çok önemsiz, hatta yok denecek kadar azdır.

Bankalar tasarruf sahiplerinden topladıkları tasarrufları üzerine kârlarını ilave ederek müteşebbislere satarlar. Burada paranın sirkülasyonu söz konusudur.

Katılım bankaları ise mal ticareti yalarlar. Katılım bankaları, tasarruf sahiplerinden topladıkları tasarruflar ile peşin olarak mal alır ve bunu vadeli olarak müteşebbislere satarlar. Burada piyasada para değil mal sirkülasyonu vardır. Katılım bankalarının yaptığı bir tüccarın yaptığından farksızdır.

Katılım bankaları topladıkları tasarrufları ne kadar ekonominin içine kanalize ederlerse o kadar karlılıklarını artırırılar. Ancak bankalarda durum böyle değildir. Bankalar topladıkları tasarruflar ile ister devlet tahvili, ister Hazine Bonosu ya da isterlerse nakit kredi olarak kullanıdabilirler. Bankalar sattıkları fonların altında faiz vererek faaliyetlerini devam ettirirler.

4.3. Bankalar Faiz, Katılım Bankaları İse Kar Esasına Dayanır

Bankalar faaliyetlerini, tasarruf sahiplerinden düşük faizle topladıkları fonları daha yüksek faizle müteşebbislere veya paraya ihtiyacı olanlara aktarmak suretiyle sürdürürler. Bankalar mudilerinden topladıkları mevduata belli bir vade karşılığında belli bir faiz ödemekte, yine kredi kullandırdıkları müşterilerinden belli bir vade karşılığında yine belli bir faiz talep etmektedir.

Katılım Bankaları'nda faize yer verilmez. Paranın faizle borca verilmesi söz konusu değildir. Katılım bankaları mudilerinden topladıkları mevduatları müteşebbislere mal almak veya onlarla ortaklık kurmak için kullanır ve elde edilen kârın %20'sini kendisine ayırdıktan sonra kalan %80'i mudilerine dağıtır.

4.4. Bankacılık Sistemi Kapitalist Prensiplere, Katılım Bankaları İslami Prensiplere Dayanır

Yeniçağda Hıristiyanlık bünyesinde faizin meşrulaştırılma çabalarıyla birlikte bankacılığın gelişimini engelleyen en önemli sebep ortadan kalmıştır. XIX. Yüzyılda ticaret sermayesinin gelişimi ve Sanayi Devrimi banka sistemini büyük bir hızla geliştirmiş ve bankaları, parasal ilişkilerin odaklaştığı en önemli mali kurumlardan biri haline getirmiştir.⁵⁷

Bankalar Batı'da gösterdikleri fonksiyonları İslam ülkelerinde tam olarak gösterememişlerdir. İslam'da faizin haram oluşu nedeniyle İslam ülkelerinde tasarruf sahiplerinin bir kısmı tasarruflarını bankalara yatırmaktansa ya altın ve dövize ya da gayrimenkule yatırmıştır.

İslam Ülkelerinde atıl kalan fonların değerlendirilmesi ve bu fonların ülke ekonomisine kanalize edilmesi amacıyla Faizsiz Bankacılık Sistemi kurulmuştur. Ülkemizde katılım bankaları adıyla faaliyet gösteren faizsiz bankalar İslami kurallara göre düzenlenmiştir. Katılım bankalarının her birinde faaliyetlerinin İslami kurallara göre yapılıp yapılmadığını denetleyen üst kurullar bulunmaktadır.

⁵⁷ Mehmet İncirci, **Türkiye'de Özel Finans Kurumlarının tarihsel Bir Analizi**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1999, S.90

İKİNCİ BÖLÜM

KATILIM BANKALARININ PERFORMANS DEĞERLENDİRMESİ VE FİNANSAL ANALİZİ

1. PERFORMANS DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ

Performans değerlendirme kriterleri konusunda ağırlıklı olarak personel performansı değerlendirme kriterleri üzerine çalışmalar yapılmış olup işletme performansını değerlendirme kriterleri üzerine fazla çalışma yapılmamıştır. Bu bölümde katılım bankalarının performanslarını etkileyen kriterler üzerinde durulacaktır. Özellikle rantabilite üzerinde durulacak, katılım bankalarında rantabiliteye etki eden unsurlar ve bunları bankanın etkileyebilme dereceleri incelenecektir.

Finansal kurumlarda performans alanları değişik açılardan ele alınan ve değerlendirilen bir konudur. Planlama ve bütçeleme süreçleri, teknolojik altyapı, insan kaynakları profili ve finansal yapı iç performans alanları ile ilgilidir. Öte yandan, piyasa payı, yasal ilişkiler ve toplumsal imaj ise önemli dış performans alanları olarak ele alınmaktadır.⁵⁸ Performans, katılım bankasının sahip olduğu imkan ve kaynaklarla, belirli bir dönemde değişik faaliyet ve/veya operasyon alanlarında ve bunların ortak sonucunu yansıtan bir değişkene göre elde ettiği mutlak ve/veya oransal sonuç/düzey olarak yorumlanmaktadır.⁵⁹

⁵⁸ Nazım EKREN, **Özel Finans Kurumların Stratejik planlama ve Yönetim**, Basılmamış Seminer Notları, Albaraka Türk Personel Eğitim ve Organizasyon, Mayıs 1997, s.5

⁵⁹ Nazım EKREN, Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama, **Değişen Çevre Koşulları ve Özel Finans Kurumları-Yeni Tercihler ve Stratejik Öncelikler**, Albaraka Türk Yayınları, Yayın no:17, İstanbul 2000, s.44

Finansal kurumlarda planlamanın ilk aşaması amaçların belirlenmesidir. Daha sonra bu amaçlar kantitatif olarak ifade edilmiş hedeflere dönüştürülmektedir. Bu çerçevede, bütçeler ya da kâr planları, hedeflerin departmanlar düzeyindeki yansımaları ve kaynak tahsisinin durumunu göstermektedir. Teknoloji, güncel ve doğru bilginin elde edilmesinde, müşteriye sunumunda, yeni finansal ürünlerin geliştirilmesinde, maliyetlerin düşürülmesinde önemli fonksiyon üstlenmektedir. Kaliteli insan kaynakları hedeflerin başarılmasında, bireysel ürün ve hizmet satışında veya coğrafi genişleme de kritik rol oynamaktadır. Verimlilik (Sermaye ve aktif getirisi) ve etkinlik (birim maliyet başına fon kullanımı veya fon toplama) finansal kurumlarda önemli başarı/başarısızlık kriteri olarak ele alınmaktadır.⁶⁰

İşletme performansı geniş bir boyut içinde işletmeye ilişkin başlıca üç ana konudaki sorulara yanıt verebilecek bir kavram olarak düşünülebilir.⁶¹

Birinci Olarak Şimdi Neredeyiz?; Burada amaç, örgütün mevcut durumunu ve mevcut kaynaklarını örgüt düzeni içinde inceleyerek performansını irdelemektir.

İkinci Olarak Daha Ne Kadar İyi Olabilirdik?; Bu soru ile işletmenin mevcut koşullardaki, potansiyel gücünden yararlanma düzeyinin değerlendirilmesi amaçlanır. İşletme potansiyel gücü ile ne elde edebilirdi, ne elde etmiştir soruları temel alınır.

Üçüncü Olarak Nerede Olmalıyız?; Bu soru uzun dönemli işletme potansiyeline yönelik olarak sorulur. Amaç, işletmenin gerçek amaçlarına nasıl ve ne düzeyde ulaşabileceğinin göstergesi olacaktır. Bu üç temel soru işletmenin/bankanın performansının tanımlanması ve değerlendirilmesine ilişkin alanları belirlemektedir.

Örgütsel sistemlerde performans alanlarını, performans boyutlarını belirleyici yönetim görüşleri sürekli bir değişim göstermektedir. Dönem dönem performansı belirleyici farklı boyutlar ortaya konulmuştur. Endüstri devriminin başlangıcında bu boyutlar kâr-maliyet olarak belirginleşirken, daha sonraki dönemlerde kâr-maliyet-verimlilik üçgeni biçimine dönüşmüş, giderek bu üçgene kalite ve müşteri doyumu

⁶⁰ Cavide UYARGİL, **İşletmelerde Performans Yönetimi Sistemi**, İ.Ü. İşletme Fakültesi Yayınları, Yayın No: 262, İstanbul 1994, s.2

⁶¹ Zühal AKAL, **İşletmelerde Performans ve Ölçüm ve Denetimi Çok Yönlü Performans Göstergeleri**, Milli Produktivite Yayınları, Yayın No:473, Ankara 2005, s.31-34

eklenmiştir. Son dönemlerde bu sınıflandırmaya çalışanların davranışı, Pazar durumu, ürün liderliği, kamu sorumluluğu gibi daha yeni boyutlar eklenmiştir.⁶²

1.1. Rantabiliteye Genel Bir Bakış

Kârın mutlak bir büyüklük olmasına karşılık rantabilite nisbi bir kavramdır. Çok kaba bir tanımla rantabilite, belli bir faaliyet döneminde kârın, o kârı elde etmede kullanılan sermayeye oranını ifade etmektedir. Sonucun % olarak ifade edilebilmesi için de bu oranda pay 100 ile çarpılmaktadır. Bu ilişkiyi formül halinde şu şekilde göstermemiz mümkündür.⁶³

R = Rantabilite

G = Kâr

C = Sermaye ise,

$$R = \frac{G}{C} \times 100 \text{ olacaktır.}$$

Ancak burada, gerek payda gerekse payda da yer alan kâr ve sermaye çok belirsiz kavramlar olduğu için bunlara açıklık kazandırmak gerekir. Aslında rantabilite geçmişe dönük bir kavram olarak kullanıldığında mali analiz tekniği olan kârlılık rasyolarından birisidir. Çeşitli rantabilite oranları ile işletmenin faaliyet sonuçları, gerek ekonomideki diğer işletmelerin gerekse işletmenin faaliyet kolundaki diğer işletmelerin faaliyet sonuçları ile karşılaştırılarak değerlendirilmeye çalışılır. Bu değerlendirme ile işletmenin elde ettiği sonuçların yeterli olup olmadığını ortaya çıkarmak mümkündür. Öte yandan rantabilite kavramı ileriye yönelik bir analiz yöntemi olarak da kullanılabilir.

⁶² Zühal AKAL, a.g.e., s.33

⁶³ A. İhsan KARACAN, **Rantabilite ve Banka İşletmelerinde Rantabiliteye Etki Eden Unsurlar Üzerinde Bir Ön Deneme**, Maliye Bakanlığı Tetkik Kurulu Yayını No: 1978/192, s.8

Rantabilite, (Kâr) X100 / Sermaye olarak tanımlandığı için bunun artması ancak ya payın artması, ya paydanın küçülmesi veya pay artarken paydanın küçülmesi halinde mümkündür.⁶⁴

1.2. Banka İşletmelerinde Rantabilite ve Rantabiliteye Etki Eden Unsurlar

Bankanın rantabilitesini sadece o bankanın faaliyetlerinin neticesi olarak kabul etmek sağlıklı değildir. Gerek ülkedeki bankacılık sisteminin yapısı ve gerekse sistemi düzenleyen hukuki çerçeve rantabiliteyi etkileyen unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bir bankanın rantabilitesini artırma yönünde borçlanmanın payı önemli olmakla birlikte, bankanın borçlanmasına hem hukuki sınırlamalar getirilmiş hem de bankanın rekabeti bunu sınırlayan diğer bir unsurdur. Bankanın giderleri büyük ölçüde sabit masraflardan oluşmaktaysa borçlanma imkanlarının sınırlılığı ve/veya plasman oranının düşüklüğü rantabilitesini düşürecektir.

Rantabiliteye etki eden unsurların tespiti, bunların etkisinin nisbi ağırlığının bulunması ve bunlara bankanın etki edip edemeyeceğinin bilinmesi işletmeye gelecek dönemlerde rantabiliteyi artırmak için ipucu verecektir. Bu unsurları kâr (gelirler ve giderler), sermaye (miktar ve strüktür olarak) ve likidite olarak üç ana başlık altında toplayabiliriz.⁶⁵

a) Kâr: Kâr rantabilitenin bir unsuru olduğundan kârdaki değişimler rantabiliteyi değişme yönünde etkileyecektir. Kâr gelirler ile giderler arasındaki olumlu fark ise ve rantabiliteyi etkilemekteyse bunun rantabiliteye etkisini yakından görebilmek için gelir ve giderlerin detaylı olarak incelenmesi gerekir. Banka hangi gelir ve gider kalemlerine etkide bulunabilir, bu kalemlerin rantabiliteye etki dereceleri nedir gibi soruların yanıtları için bu kalemlerin detaylı olarak incelenmesi gerekir.

Giderler; katılım bankaların gider kalemlerinden birisi personel giderleridir ki, bankanın şube sayısı arttıkça personel sayısı da artmaktadır. Bu nedenle bankaların

⁶⁴ A. İhsan KARACAN, a.g.e., s.9

⁶⁵ A. İhsan KARACAN, a.g.e., s.31

personel giderleri devamlı artan bir giderdir. Bir diğer gider kalemi katılım hesaplarına ödenen kâr payları ve ödenen komisyonlardır. Mevduat bankalarında, borçlanma miktarı sabitken faiz oranlarının yükselmesi veya faiz oranları sabitken borçlanmanın artması verilen faiz ve komisyon şeklindeki giderleri artıracaktır.⁶⁶ Katılım bankalarında ise durum tamamen farklıdır. Katımlı bankaları topladıkları katılma hesaplarına elde ettikleri kârdan pay verdikleri için maliyetler değiştiğinde bu ödenen kâr paylarını da etkilemektedir. Ancak yine de katılım bankalarının giderler kalemi içindeki ödenen kâr payı ve komisyonlar, mevduata bağlı olduğundan bu kalem içindeki payları büyüktür. Bir diğer gider kalemi ise diğer gider ve zararlar kalemidir. Bu üçüncü gider kalemi bankanın sabit giderlerinden oluşmaktadır. Bankanın kira, aydınlatma, ısıtma, kırtasiye ve matbua giderlerinden oluşur. Bankanın kırtasiye ve matbua giderleri dışındaki diğer giderleri etkilemesi fazla mümkün değildir. Toplam giderler içinde sabit giderlerin payının azaltılması bankanın rantabilitesinin artırılması için önemlidir.

Gelirler; katılım bankalarının gelir kalemleri ana başlıkları ile, alınan kâr payları ve komisyonlar ile banka hizmetleri karşılığı alınan ücret ve komisyonlardır. Alınan kâr payları, katılım bankalarının kullandırdıkları fonlardan elde ettikleri kâr paylarıdır. Bu rakam ile verilen kâr payları arasındaki fark ne kadar yüksek olursa katılım bankasının kârı o derecede artar. Katılım bankaları fon kullandırım faaliyetleri dışındaki bankacılık faaliyetlerinden ve gayri nakdi kredilerden ücret ve komisyonlar elde etmektedirler. Diğer faaliyetlerden elde edilen bu gelirlerin payının toplam gelirler içindeki payının artırılması bankanın kârını olumlu yönde etkileyecektir.

b) Sermaye: Sermaye miktarı ile ilgili sınırlamalar hem öz sermaye hem de yabancı sermaye açısından söz konusudur. Mevduat ve katılım bankaları her ne kadar faaliyetlerini büyük ölçüde yabancı kaynaklar ile yürütseler, öz sermayelerinin faaliyetlerinde önemli bir yeri olmasa da hukuki ve ekonomik açıdan belli tutar ve oranda sermaye bulundurmaları zorundadırlar.

Öz sermayenin fonksiyonları şöylece sıralanmaktadır.

- Kuruluş asılları ile ilgili fonksiyonlar (sermaye limitleri),

⁶⁶ A. İhsan KARACAN, a.g.e., s.34

- İş kapasitesinin sınırlandırılması ile ilgili fonksiyonlar (ödünç verme ve fon kullandırılması),
- Garanti ve sorumluluk ile ilgili fonksiyonlar,
- Finansman fonksiyonları (örneğin; kuruluş maddelerinin finansmanı, ortaklıklara katılmak vb.),
- Zararların dengelenmesine ilişkin fonksiyonlar (yüksek ölçüde sağlanan kazançlardan kurulan yedekler ve karşılıklar ile sonraki yıllarda ortaya çıkan zararların dengelenmesini sağlamak),
- Kazanç dağıtımına ilişkin fonksiyonlar (kazanç dağıtımının sermaye sahiplerinin paylarına dayanması, kanunlara ve sözleşmelere göre belli edilir),
- Güvenlik fonksiyonları (mesleğe ilişkin fonksiyonların yapılmasını, bankaların karakterine, iç ve dış işlerde görevlerin yerine getirilmesine göre değişir).⁶⁷

Bankaların bulundurmaları zorunda oldukları asgari sermaye miktarı 5411 sayılı Bankacılık kanunu ile belirlenmiştir. Katılım bankalarının sermaye sınırlamaları ile ilgili konu kuruluş ve faaliyetleri konusunda incelenmiştir. Burada öz sermayenin rantabilitesi üzerinde durulmaktadır. Öz sermaye sınırlamaları, özellikle sermaye rasyoları ve katılım bankalarının bulundurmaları zorunda oldukları öz sermaye tutarları bankanın kârlılığını ve rantabilitesini doğrudan etkileyen unsurlardır. Sermaye miktarı bankanın mali rantabilitesini verir.

c) Likidite; İşletmeler belirli tutar ve oranda sermayeyi likidite endişesi ile bulundururlar. Bu da işletmenin rantabilitesi etkileyen bir unsurdur. Bankalarda ise hem kanunun getirdiği yükümlülüklerden dolayı hem de bankanın kısa süreli ani mevduat çıkışlarına cevap verebilmesi için sermayesinin bir kısmını likidite olarak bulundurması gerekmektedir.

Bir yandan likidite derecesinin düşürülmemesi, öte yandan da rantabilitenin yükseltilmesi gibi paradoksla hareket edilerek pasiflerin en uygun biçimde oluşumunu

⁶⁷ Şükrü F. ERLAÇIN, **Banka İşletmeciliği ve Banka Politikası**, İzmir 1972, s.36-37

sağlamak, banka yöneticilerini düşündüren ve çözümlenmesi kolaylık göstermeyen kompromidir.⁶⁸ Bir bankanın likidite miktarını günlük ihtiyaçları ve kanuni tutarlar kadar tutması rantabilitesini artıracaktır.

Bir katılım bankasının ülkedeki bankacılık sistemi içerisinde yeri bankanın rantabilitesini etkileyen en büyük unsurlardan biridir.

1.3. Verimlilik Kavramı ve Verimlilik ile Rantabilitenin Artırılmasına Yönelik Kriterler

Verimlilik kavramı anlaşılması oldukça kolay olmasına karşılık, tanımlanmasında zorluklarla karşılaşılan, ölçülmesi daha büyük güçlükler gösteren, neden ve sonuçlarının yorumlanması ise, gerçek bir sorun niteliğine bürünen bir kavramdır.⁶⁹ Bu yüzden, verimlilik herkesin çok sık kullandığı ama, kesin tanımının yapılamadığı bir kavram niteliğindedir.⁷⁰ Genel anlamda verimlilik çıktılarının girdilere oranıdır. Verimlilik kavramının nisbi bir kavram oluşu, pay ve paydadaki tanımların farklılığı, çeşitli verimlilik kavramlarının ortaya çıkmasına yol açar. Bu çeşitliliğin de nedenleri, amaçların farklı oluşu, değerlerdeki ve kişisel tercihlerdeki farklılıklar, bölgesel ve milletlerarası karşılaştırmalarda karşılaşılan güçlükler ve veri yetersizliği olarak gösterilebilir.

Bir işletmede üretim faktörlerinin optimal seviyede bir bileşimi işletmede verimliliği olumlu şekilde etkileyecektir.

Verimlilik beş farklı yoldan artırılabilir: i) üretim ya da çıktı arttığında ve kullanılan kaynaklar ya da girdiler azaldığında, ii) çıktı arttığında ve girdiler aynı kaldığında, iii) hem çıktı hem de girdiler arttığında, ancak çıktıdaki artış hızı daha yüksek olduğunda, iv) çıktı aynı kalırken girdiler azaldığında, v) hem çıktı hem de

⁶⁸ A. İhsan KARACAN, a.g.e., s.51-52

⁶⁹ John Van WATERSCHOOT, **Makro Verimlilik Göstergelerinin Geliştirilmesinde Kullanılan Çeşitli Yöntemlerin Karşılaştırılmalı Analizi**, MPM Yayınları, Ankara 1982, S. 1031

⁷⁰ Ebru PALABIYIK, **İşletmelerde Verimlilik Bir Bankanın Kurumsal Pazarlama Biriminde Verimlilik Çalışmalarına Örnek Bir Uygulama**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1999, s. 12

girdiler azaldığında, ancak girdilerin düşüş hızı çıktının düşüş hızından fazla olduğunda, işletme üretkenliği artış gösterecektir.⁷¹

Verimlilik kavramının açıklık kazanması amacıyla aşağıdaki çizelgenin de açıklamalara ilavesi yararlı olacaktır. Bu çizelge verimlilik ve verimlilik kavramıyla karıştırılan kimi kavramlara açık bir yanıt vermektedir.

Tablo 8: Verimlilik Nedir?, Ne Değildir?⁷²

VERİMLİLİK NEDİR	VERİMLİLİK NE DEĞİLDİR
Çalışanların performansını ve çalışma koşullarını geliştiren tekniklerdir. Bu teknikler çalışanları daha iyi, daha çok çalışmaya özendirir.	Çalışanları koşturarak, canından bezdirerek, onları robotlaştırarak çalıştırmak için kurnazca teknikler değildir.
Nitel ve nicel üretimin kullanılan kaynaklara oranıdır. Çıktı ve girdi ikisi de önemli faktörlerdir.	Üretim miktarını ölçen bir ölçüt değildir. Çıktıdaki artış, verimlilik artışına bağlı olabilir, olmayabilir de.
Kâr planlamasında yararlı bir faktördür. Girdi faktörlerini sabit tutup, verimlilik artırılırsa sonuçta gelir artar.	Kârlılığın bir göstergesi değildir. Belli durumlarda, düşük verimliliği olan projeler kârlı olabilir.
Niteliği geliştiren araçlardan biridir.	Kaliteyle aynı şey değildir. Verimlilikteki artış, daha iyi bir kaliteyi garantilemez

1.3.1. Verimlilikle İlgili Kavramlar

İşletme ekonomisi biliminin inceleme konusu olan verimlilik kavramının, bu kavramla yakından ilişkisi bulunan etkenlik, etkililik, ekonomiklik ve kârlılık (rantabilite) terimleriyle bazen eş anlamda kullanıldığı görülmektedir. Öncelikle bu kavramların detaylı olarak incelenmesinde fayda bulunmaktadır.

⁷¹ Gerald RİVEST, **Verimliliğin Ölçülmesi ve Yönetim Aracı Olarak Analizi**, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Ankara 1991, S. 83

⁷² Ebru PALABIYIK, **a.g.e.**, s. 16

1.3.1.1. Etkenlik:

Etkenlik kavramı iktisadi anlamda minimum çaba veya masraf ile maksimum sonuçlar elde etme kapasitesi olarak tanımlanır.⁷³ Etkenlik ölçümü işletmeye nerede olduğunu görmesine olanak sağlar. Eldeki girdilerden ne denli iyi biçimde çıktı üretebileceğini göstermesinin yanı sıra, mevcut kapasitenin kullanılma düzeyine ilişkin bir gösterge sağlar.

Katılım Bankalarına ilişkin etkinlik oranları aşağıdaki gibidir.

a) Toplam Kullanılan Fonların Toplam Aktif İçindeki Oranı; Bu oran bilançonun aktif kalitesini göstermektedir. Bu oranın yüksekliği ile aktif kalitesinin yüksekliği arasında doğru orantılı bir ilişki vardır. Bu oranın yüksek olması bilanço aktifinin kaliteli olduğu anlamına gelmektedir.⁷⁴

b) Toplam Kullanılan Fonların Toplam Toplanan Fonlar İçindeki Oranı; Toplanan fonların hangi alanda kullanıldığını belirlemek bakımından önemli bir göstergedir.⁷⁵

c) Toplam Kullanılan Fonlar ile Menkul Kıymet Portföyü Toplamının Toplam Aktif İçindeki Oranı; Kullanılan fonlar ile menkul kıymet portföyü toplamının aktif içindeki oranı da aktif kalitesinin bir göstergesidir. Mevduat bankalarında 1983 yılından sonra menkul kıymet portföyüne bir yönelim başlamıştır.⁷⁶ Katılım bankaları mevduat bankaları gibi menkul kıymet portföyü oluşturamamaktadırlar. Katılım bankaları risk yönünden daha az riskli olan devletin borçlanma isteğine cevap verememektedirler. Katılım bankaları bu bakımdan doğrudan yatırımı finanse etmektedirler.

d) Tahsili Gecikmiş Alacakların Toplam Kullanılan Fonlar İçindeki Oranı; Bu orana batık kredi oranı adı da verilebilir. Bu oranın hesaplanmasının ne kadar gerçeği yansıttığı tartışılabilir. Çünkü batık kredilerin, karşılık ayrılmaması için canlı gösterildiği ve çeşitli bilanço oyunları ile gizlendiği, kamu bankalarının kamu

⁷³ Recep KÖK, **Endüstriyel Verimlilik ve Etkinlik**, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum 1991, s.39

⁷⁴ Dr. Fikret ÇETİNKAYA ve Dr. Mehmet ÖZ, **Türkiye’de Kamu Bankalarının Özelleştirilmesi Kamu ve Özel Sermayeli Ticaret Bankalarında Etkinlik ve Verimlilik Analizi**, TBB Yayınları, İstanbul 2001, s.39

⁷⁵ Dr. Fikret ÇETİNKAYA ve Dr. Mehmet ÖZ, **a.g.e.**, s.40

⁷⁶ Dr. Fikret ÇETİNKAYA ve Dr. Mehmet ÖZ, **a.g.e.**, s.42

kurumlarına, özellikle hazineye verdiği kredilerin ise, görev zararı yazılarak kapatıldığı bilinmektedir. Bütün bu olumsuzluklara rağmen aktif kalitesinin hesaplanmasında batık kredi oranının dikkate alınması gerekmektedir.⁷⁷

1.3.1.2. Etkililik:

Etkenlik ve etkililik birbiriyle en çok karıştırılan kavramlardır. Basit terimlerle, etkenlik bir şeyin doğru yapılması olarak düşünülürken, etkililik doğru şeyin yapılması anlamını taşır. Başka bir deyişle, bir etkenlik ölçüsü, bir örgütün veya işletmenin ürettiği malları ya da hizmetleri, bu malları ya da hizmetleri üretmenin doğru olup olmadığını ya da bunların istenen sonuçları sağlayıp sağladığını belirleme girişiminde bulunmaksızın, doğrudan doğruya kullanılan kaynaklar ile ilişkilendirir.⁷⁸ Öte yandan etkililik ölçüsü ise, sonuçlar ya da sağlanan etki ile ilgilidir. Bu ölçü, bir faaliyetin ya da üretim sürecinin ulaşılmak istenen sonuçları sağlayıp sağlamadığını belirlemek amacıyla taşır ve bu işlerin zamanında, doğru kalite ve istenilen miktarda gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğinin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir.

Etkililik ölçümleri en basit şekli ile işletmenin gerçekleştirmeyi amaçladıkları ile elde ettikleri arasında yapılan bir karşılaştırmadır.

$$\text{Etkililik} = \frac{\text{Gerçekleşen Çıktı}}{\text{Planlanan Çıktı}}$$

İşletmenin amacı etkililik oranının 1 olmasını sağlamaktır. Oranın 1'i geçmesi söz konusu faaliyetin hedefin üzerinde bir performans gösterdiğini ifade eder. 1'in altı ise belirlenen hedefin altında bir performans sergilendiğini gösterir.

1.3.1.3. İktisadilik (Ekonomiklik):

İktisadilik üretimin satış hasılatı ile maliyet giderlerinin birbirine oranıdır.⁷⁹ İktisadiliğin amacı, toplum ihtiyaçlarını en iyi biçimde karşılanmasını sağlayacak şekilde, işletmelerin faaliyetlerini düzenlemeleri şeklinde ifade edilebilir.

⁷⁷ Dr. Fikret ÇETİNKAYA ve Dr. Mehmet ÖZ, **a.g.e.**, s.43

⁷⁸ Gerald RİVEST, **a.g.e.**, s.85

⁷⁹ A. İhsan KARACAN, **a.g.e.**, s.22

Mevcut üretim faktörleri ile asgari maliyetle, mümkün olan azami üretimi elde etmektir. Yani birim başına maliyetler ne kadar düşükse, işletmenin iktisadiliği o kadar yüksek demektir.

Bir işletmede iktisadilik için prodüktivite büyük önem taşır. İşletmelerde prodüktivitenin yüksek olması, iktisadiliğin sağlanması açısından önemlidir. Ama bunun yanında iktisadiliği etkileyen işletme dışı sorunlar da vardır.⁸⁰

1.3.1.4. Kârlılık :

Tüm şirketlerin faaliyetleri gelir sağlama amacına yada daha spesifik olarak kâr sağlama amacına yöneliktir. Kaynakların temini ile bunların gelir getirecek şekilde tahsisi, şirketlerin çalışma süreçlerini karakterize etmekte olup, kuşkusuz son derece önemlidir. Oysa şirketlerin amaç fonksiyonlarının temeli kâr maksimizasyonudur. Kâr veya getirinin maksim kılınmasının iki ana unsuru olduğu bilinmektedir: bunlardan birincisi “faaliyet gelirlerinin maksimize edilmesi” ve diğeri ise “faaliyet giderlerinin minimize edilmesi”dir. Bu temel kural açısından özde birer şirket olan bankaların, hangi türde olursa olsun diğer şirketlerden ve hatta bireysel küçük işletmelerden bir farkı yoktur.⁸¹

Kârlılığın beş temel ölçütü bulunmaktadır. Bunlar; kâr marjı , net faiz marjı, fiyat farkı, aktiflerden sağlanan getiri ve öz kaynaklardan sağlanan getiridir.⁸²

1.3.1.4.1. Kârlılık İle İlgili Oranlar ;

- a) NKARTA= Net Kâr / Toplam Aktifler
- b) NKARAÖZ= Net Kâr / Öz Sermaye
- c) NKARMEV= Net Kâr / Toplam Toplanan Fonlar
- d) NKARKRE = Net Kâr / Toplam Kullanılan Fonlar

⁸⁰ Seher AKBAŞ, **Banka İşletmesinde Verimlilik ve Uygulamalı bir Araştırma**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 1993, s.30

⁸¹ Yrd.Doç.Dr. K.Batu TUNAY ve A.Murat SİLPAR, **Türk Ticari Bankacılık Sektöründe Kârlılığa Dayalı Performans Analizi-I**, Türkiye Bankalar Birliği, Araştırma Tebliği Serisi, Sayı:2006-01, Nisan 2006, S:2

⁸² Yrd.Doç.Dr. K.Batu TUNAY ve A.Murat SİLPAR, **a.g.e.**, S:2

- e) $NFA\dot{I}ZTA = \text{Net K\hat{a}r Payı (Faiz) Geliri} / \text{Toplam Aktifler}$
- f) $NFA\dot{I}Z\ddot{O}Z = \text{Net K\hat{a}r Payı (Faiz) Geliri} / \text{Öz Sermaye}$
- g) $NFA\dot{I}ZMEV = \text{Net K\hat{a}r Payı (Faiz) Geliri} / \text{Toplanan Fonlar}$
- h) $NFA\dot{I}ZKRE = \text{Net K\hat{a}r Payı (Faiz) Geliri} / \text{Toplam Kullandırılan Fonlar}$
- i) $NFA\dot{I}ZVAR = \text{Net K\hat{a}r Payı (Faiz) Geliri} / (\text{Toplam Kul. Fonlar} + \text{Men.Kıy. Portföyü})$

1.3.2. Verimlilik ve Rantabilitenin Artırılmasına Yönelik Kriterler

Yukarıda detaylı olarak incelenen verimlilik ve rantabilite ile ilgili olarak bu değerlerin artırılmasına yönelik kriterleri incelemekte fayda vardır. Bu kriterler Katılım bankalarının değerlendirilmesi hakkında yardımcı olacak kriterlerdir.

- a) Kâr / Toplam Kaynaklar
- b) Gelirler / Giderler
- c) Verilen Kâr Payları ve Komisyonlar / Toplanan Fonlar
- d) Alınan Kâr Payları ve Komisyonlar / Kullandırılan Fonlar
- e) Toplam Kullandırılan Fonlar
- f) Toplam Toplanan Fonlar⁸³
- g) Toplam Kullandırılan Fonlar / Toplam Toplanan Fonlar
- h) Personel giderleri / Toplam Giderler
- i) Personel Giderleri ile Toplam Giderlerin Yıllar İtibariyle Seyri

⁸³ Bülent GÜNCELLER, **Şube Kârlılığı ve Performans Değerlendirme**, Eğitim ve Tanıtım Grubu Seminer Notları, TBB TBB Yayını, İstanbul 28-29 Ocak 1999

- i) Yıllar İtibariyle Personel Sayısı
- j) Şube Sayısı ve Mevduattaki Gelişme Şubeye Düşen Mevduat
- k) Reklam / Toplam Giderler
- l) Giderler / Toplanan Fonlar
- m) Banka Kârı / (Sermaye + Yedek Akçeler)
- n) Munzam Karşılık / Para Arzı⁸⁴

1.4. Bankaların Finansal Performans Kriterleri⁸⁵

1.4.1. Sermaye Yeterliliği

Sermaye yeterliliği rasyoları bankaların öz kaynaklarının değişik kalemler ile karşılaştırılarak ne kadar etkin olduğunun ölçülmesine yaramaktadır. Bu oranlar aşağıdaki şekilde detaylandırılabilir.⁸⁶

SYR = Sermaye Yeterlilik Rasyosu = Öz kaynak / Risk Ağırlıklı Varlıklar

ÖZPAS = Toplam Öz kaynaklar / Toplam Pasifler

SERTA = [Toplam Öz Kaynaklar – Maddi Duran Varlıklar (Net) – İştirakler ve Bağlı Ortaklıklar (Net) – Takipteki Krediler (Net)] / Toplam Aktifler

SERÖZ = [Toplam Öz Kaynaklar – Maddi Duran Varlıklar (Net) – İştirakler ve Bağlı Ortaklıklar (Net) – Takipteki Krediler (Net)] / Toplam Öz Kaynaklar

SERYET= Toplam Öz Kaynaklar / (Toplam Aktifler + Garanti ve Kefaletler)

ÖZMEV = Toplam Öz Kaynaklar / Toplanan Fonlar

ÖZKULFON= Toplam Öz Kaynaklar / (Toplam Kullandırılan Fonlar + Brüt Takipteki Fonlar)

⁸⁴ Avni ZARAKOĞLU, **Bankalarda Produktivite ve Rantabilitenin Artırılması İçin Alınabilecek Tedbirler**, TBB Yayınları Yayın no: 86, 1978, S.18

⁸⁵ Öztin AKGÜÇ, **Banka Performans Analizi**, Eğitim ve Tanıtım Grubu Seminer Notları, TBB Yayınları Yayın No:7856, Temmuz 1998, s.38

⁸⁶ Sinem UÇARKAYA, **Kamu Bankalarının Bankacılık Sistemindeki Rolü**, TCMB Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, Ankara Mart 2006, S. 143

1.4.2. Likidite Durumu

Birinci Derece Likit Değerler

İkinci Derece Likit Değerler

Likit Değerler / Toplam Varlıklar

Likit Değerler / Toplam Yabancı Kaynaklar

Nakit Krediler / Toplam Mevduat

1.4.3. Aktif (Varlık) Yapısı ve Kalitesi**Varlık Yapısı**

Krediler / Varlık Toplamı

Tahsili Gecikmiş Krediler / Toplam Krediler

Takipteki Alacaklar Karşılığı / Tahsili Gecikmiş Krediler

Menkul Kıymetler Portföyü / Toplam Varlık

Menkul Kıymetler Portföyünün Yapısı

İştirakler / Toplam Varlıklar

İştirakler / Toplam Varlıklar

Maddi Duran Varlıklar Net / Öz Kaynaklar

Getirili Varlıklar / Toplam Varlıklar

1.4.4. Kârlılık Durumu ve Analizi

Net Kâr Payı Geliri

Net Kâr Payı Marjı

Kâr Payı (Faiz) Geliri / Ortalama Varlık Toplamı

Faaliyet Geliri (Kârı)

Faaliyet Geliri Rasyosu

Net Kâr / Ortalama Öz Kaynaklar

Net Kâr / Ortalama Varlık toplamı

Kâr Payı (Faiz) Dışı Gelirler / Kâr Payı (Faiz) Dışı Giderler

1.4.5. Kaynak Yapısı

Toplanan Fonlar

Fon Dışı Kaynaklar

Öz Kaynaklar

Kaynakların Yerli Para ve Yabancı Para Dağılımı

Vade Dağılımı

1.4.6. Net Döviz Pozisyonu

Döviz Likidite Oranı

Kâr Riski Oranı

Yabancı Para Net Döviz Pozisyon / Sermaye Tabanı

1.4.7. Büyüme

Kâr

Faaliyet Geliri

Varlık Toplamı

Öz Kaynak

Toplanan Fonlar

Kullandırılan Fonlar

1.4.8. Verimlilik

Ortalama Toplam Varlık / Ortalama Personel Sayısı

Dönem Net Kârı / Ortalama Personel Sayısı

Faaliyet Geliri / Ortalama Personel Sayısı

Personel Giderleri / Ortalama Toplam Varlık

1.4.9. Yönetim

Yetersiz Yönetim

Makyajcı – Kozmetik Yönetim

Riskli Yönetim

Dürüst Olmayan Yönetim

Dereceleme

1.5. Derecelendirme Analizinde Esas Alınan Kriterler

1.5.1. Kantitatif Ölçüler

1.5.1.1. Aktif Kalitesi Kriterleri

Toplam Kullandırılan Fonlar / Toplam Aktifler

Takipteki Alacaklar (net) / Toplam Kullandırılan Fonlar

Özel Karşılıklar / Takipteki Alacaklar

Duran Aktifler / Toplam Aktifler

Yp Aktifler / Toplam Aktifler

Yp Pasifler / Toplam Pasifler

Net Bilanço Pozisyonu / Öz kaynaklar

(Net Bilanço Pozisyonu + Net Bilanço Dışı Pozisyon) /

Özkaynaklar⁸⁷

1.5.1.2. Sermaye Yeterliliği

Öz Kaynaklar / Aktifler

Öz Kaynaklar / Kullandırılan Fonlar

Öz Kaynaklar / Kullandırılan Fonlar ve Kredi Mektupları

BIS Rasyosu

1.5.1.3. Likidite

Kullandırılan Fonlar / Aktifler

Kullandırılan Fonlar / Toplanan Fonlar

Bankalar arası Aktifler / aktifler

Bankalararası Aktifler / Bankalararası Fonlamalar

1.5.1.4. Kârlılık

Aktif Kârlılığı: Olağanüstü Gelir ve Giderden Önceki Net Kâr /
Ortalama Toplam Aktifler

Sermaye Kârlılığı: Olağanüstü Gelir ve Giderden Önceki Net Kar
/ Ortalama Toplam Sermaye

c) Net Kâr Payı Haddi: Net Kâr Payı Gelirleri / Ortalama
Kazandırıcı Aktifler

⁸⁷ Dünyada ve Türkiye'de Faizsiz Bankacılık, Özel Finans Kurumları Birliği, 2004, s.26

1.5.2. Kalitatif Ölçüler

Yönetimin kalitesi, yöneticilerin özgeçmişleri, etkinlik dereceleri, doğru etkileşim,

Sağlam güvenilir risk yönetiminin olup olmadığı,

Bankanın saygınlığı, imajı, şube ağı,

Bilançoya yansımayan değerlere, gizli aktifler, değerinin üzerinde görünen aktifler,

Tahmin edilir zayıf ve güçlü yanları,

Pazar payları

1.5.3. Çevre

Ekonomik çevre, bankacılık sektörünün genel durumu, sektörün yasal düzenlemesi ve denetim etkinliği,

Piyasa riskleri

Rekabet koşulları, beklentiler ve mevcut imkanlar

1.6. Finansal Kurumlarda Temel Performans Alanları

Katılım bankalarının performanslarının değerlendirilebileceği temel performans alanları Tablo 9’de gösterilmektedir.

Tablo 9 : Finansal Kurumlarda Performans Değerlendirme Alanları

İÇSEL	DIŞSAL
Planlama	Piyasa Payı
Hedefler	Bilanço
Bütçe	Gelir Tablosu
Stratejiler	
Teknoloji	Yasalara Uygunluk
Otomasyon	Sermaye
İletişim	Kredilendirme
Personel Geliştirme	Kamusal Değerlendirme
Eğitim	Güvence
Teşvikler	Kamu İmajı
Finansal Yapı	
Kârlılık	
İşlem Etkinliği	
Aktif Kalitesi	

Kaynak : Nazım Erken, **Değişen Çevre Koşulları ve Özel Finans Kurumları, “Yeni Tercihler ve Stratejik Öncelikler”** Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama, Albaraka Türk Yayınları, İstanbul 2000, s.49

2. KATILIM BANKALARI AÇISINDAN FİNANSAL TABLOLAR

Katılım bankaları, her ay sonu itibariyle düzenleyecekleri bilanço, gelir tablolarının birer örneğini diğer ek ve açıklamaları ile birlikte dönemi izleyen otuz gün içinde BDDK'ya vermek zorundadırlar.

Katılım bankaları yine Mart, Haziran ve Eylül sonu itibariyle düzenleyecekleri ara dönem bilançoları ve gelir tabloları ile Haziran sonu itibariyle düzenleyecekleri nakit akım tablosu ve öz kaynak değişim tablolarının birer örneğini, bu tabloların dipnotları ile birlikte konsolide olmayanları dönemi izleyen kırk beş gün içinde BDDK'ya iletmek zorundadır.

Katılım bankaları, Mart, Haziran ve Eylül sonu itibariyle düzenleyecekleri ara dönem bilançoları ve gelir tablolarının birer örneğini bu tabloların dipnotları ile birlikte Katılım Bankaları Birliği'ne vermek zorundadırlar. Katılım Bankaları Birliği bu mali tabloları belirlediği usule göre yayınlar.

Türkiye'de faaliyet gösteren katılım bankalarının bilançoları başta ticari bankalar olmak üzere diğer finansal araçların bilançolarından farklıdır.

Bankaların finans sistem ve finansal araçlar içindeki önemini ortaya koyabilmek için; bankaların nasıl fon sağladıklarını, nasıl ve niçin kredi verdiklerini, aktif ve pasiflerini yani bilançolarını nasıl yönettiklerini ve nasıl gelir elde ettiklerini, kısacası operasyonlarını incelemek gerekir.⁸⁸

Esas olarak bankalarda diğer ticari ve sınai işletmeler gibi şirketlerdir ve banka bilançoları ana hatları itibariyle şirket bilançolarına büyük oranda benzerlik göstermektedir. Bütün şirketlerin faaliyet gösterdikleri alanların özellikleri bilançolarına yansıdığı gibi bankaların da bilançolarına finansal piyasaların özellikleri yansımıştır.

⁸⁸ Dr. K.Batu TUNAY, **Finansal Sistem Yapısı, İşleyişi, Yönetimi ve Ekonomisi**, Birsen Yayınevi, İstanbul 2005, s. 255

Tablo 10'da Katılım Bankalarının bilançolarının temel unsurları gösterilmektedir.⁸⁹

Tablo 10 : Katılım Bankalarının Bilançolarının Temel Unsurları	
AKTİFLER	PASİFLER
I. DÖNEN VARLIKLAR	I. DIŞ KAYNAKLAR
<ul style="list-style-type: none"> • Nakit Değerler • Bankalar • Zorunlu Karşılıklar • Menkul Değerler • Kullanılan Fonlar • Finansal Kiralama Alacakları (Net) • Takipteki Alacaklar • Kâr payı, Gelir Tahakkuk ve Reeskontları • Muhtelif Alacaklar 	<ul style="list-style-type: none"> • Cari ve Katılma Hesapları • Ödenecek Vergi, Resim ve Harçlar • Muhtelif Borçlar • Karşılıklar
II. DURAN VARLIKLAR	II. ÖZ KAYNAKLAR
<ul style="list-style-type: none"> • İştirakler • Sabit Kıymetler • Diğer Aktifler 	<ul style="list-style-type: none"> • Ödenmiş Sermaye • Kanuni Yedek Akçeler • İhtiyari Yedek Akçeler • Kâr (Zarar) • Diğer Pasifler
TOPLAM AKTİFLER	TOPLAM PASİFLER
Kaynak: Dr. K.Batu TUNAY, Finansal Sistem Yapısı, İşleyişi, Yönetimi ve Ekonomisi , Birsen Yayınevi, İstanbul 2005, s. 331	

⁸⁹ Dr. K.Batu TUNAY, **Finansal Sistem Yapısı, İşleyişi, Yönetimi ve Ekonomisi**, Birsen Yayınevi, İstanbul 2005, s. 331

2.1. Katılım Bankalarının Finansal Analizinde Kullanılan Mali Tablolar

Yukarıdaki tabloda da belirtildiği gibi katılım bankalarının ana mali tabloları; bilanço ve gelir tablosundan oluşmaktadır. Bilanço ve gelir tablosuna ilave olarak katılım bankaları, öz kaynak değişim tablosu ve nakit akım tablolarını da yayınlamaktadır.

Biz çalışmamızda katılım bankalarının bilanço ve gelir tablolarını inceleyecek ve finansal analizimizde bu tablolardan yararlanacağız.

2.1.1. Bilanço

Bilançonun çok çeşitli tanımları bulunmaktadır. Genel anlamda bilanço, işletmenin amacının gerçekleştirilebilmesi için temin edilmiş olan kaynakları belirli bir dönem itibarıyla hangi varlıklara tahsis edildiğini gösteren tablodur.

Bir diğer tanım ise; bilanço, işletmelerin belli bir tarihteki ekonomik ve mali durumunu yansıtan, varlık ve kaynak yapısını gerçeğe uygun ve doğru biçimde gösteren bir tablodur.⁹⁰ Katılım bankalarının bilanço kalemleri aktif ve pasif varlıklar olmak üzere iki kalem altında anlatılmıştır.

2.1.1.1. Aktif Varlıklar

Bilançoyu oluşturan aktif varlıklar; dönen ve duran varlıklar olarak ikiye ayrılır.

Dönen varlıklar; işletme bilançolarında olduğu gibi kısa sürede nakde çevrilebilen varlıklardan oluşur. Genel olarak dönen varlıklar da nakit değerler, krediler ve finansal alacaklardan oluşmaktadır

- Nakit Değerler; bankaların günlük işlemler için kasalarında buldukları nakit paralara ile beklenmeyen mevduat çıkışlarına karşı ihtiyat amaçlı olarak buldukları munzam karşılıklardır.

⁹⁰ Öztin AKGÜÇ, **Mali Tablolar Analizi**, Avcıol Yayınları, 9. Basım, İstanbul 1995, s.21

- Bankalar; isminden de anlaşılacağı gibi bilanço gününde yurt içi ve yurt dışı bankalarda bulunan Türk Lirası ve Döviz Tevdiatları kapsar.

- Menkul Değerler; iştirak ve bağlı ortaklık niteliği taşımayan ancak uzun vadeli olarak tutulmasına karar verilen, ortaklıklara sermaye olarak yatırılan paraların kaydına özgü aktif nitelikli bir hesap grubudur.⁹¹

- Kullandırılan Fonlar; katılım bankalarının müşterilerine kullandırdıkları kısa, orta ve uzun vadeli kredilerdir. Bankaların asıl gelir kaynaklarını krediler oluşturmaktadır. Bu nedenle bankalar ellerindeki kaynakları en rantabl şekilde kredi olarak kullanırmak isterler.

- Finansal Kiralama Alacakları; katılım bankaları diğer ticari bankaların dışında leasing işlemlerini kendi bünyelerinde yapmaktadırlar. Katılım bankaları 3226 sayılı Leasing Kanunu kapsamında ticari bankaların dışında leasing işlemlerini kendi bünyelerinde sürdürmektedirler. Bu uygulama katılım bankaları için artı bir değer oluşturmaktadır.

Takipteki Alacaklar; bu kalem, gecikmiş alacaklar, özel takipteki alacaklar, idari takipteki alacaklar ve kanuni takipteki alacaklar kalemlerinden oluşur.

Duran Varlıklar; katılım bankalarının binalar, araçlar ve demirbaşlar gibi maddi duran varlıkları ve şerefiye ve haklar gibi maddi olmayan duran varlıklarından oluşur.

2.1.1.2. Pasif Varlıklar

Pasif varlıklar; ana kalem olarak mevduatlar ve öz kaynaklardan oluşur. Özet olarak katılım bankalarının aktifinde kullandığı krediler pasifinde topladığı mevduatlar ve öz kaynakları yer alır.

⁹¹ Tefvik ARMAN, **Bankalarda Finansal Yönetime Giriş**, TBB Yayınları, Yayın No: 203, İstanbul 1987, s. 191

Cari ve Katılma Hesapları; katılım bankalarının gerçek ve tüzel kişi müşterilerinden topladığı cari ve kâr ve zarar katılma hesaplarından oluşur. Cari ve kâr ve zarar katılma hesapları daha önce incelenmişti.

Muhtelif Borçlar; katılım bankalarında borçlu ve alacaklı hesabı bulunmayan müşteri ya da kişileri, katılım bankalarından olan alacakları ile katılım bankalarınca açılan nakdi ve gayri nakdi kredilerin teminatı olarak alınan paraların izlendiği hesaplardır.

Öz kaynaklar; ödenmiş sermaye, yedek akçeler, muhtemel zararlar karşılığı, yeniden değerlendirme fonları, değerlendirme farkları ve kâr (zarar)dan oluşur.

2.1.2. Gelir Tablosu

Genel olarak gelir tablosu, işletmenin belli bir faaliyet döneminde elde ettiği tüm gelirler ile aynı faaliyet döneminde katlandığı tüm maliyet ve giderleri ve bunların sonucunda işletmenin elde ettiği dönem net kârını ya da uğradığı dönem net zararını topluca gösteren finansal tablodur.⁹² Gelir tablosu genel bir bakış açısından aşağıdaki kalemlerden oluşur.

- Kredilerden Alınan Kâr Payları; Türk Lirası ve Yabancı Para cinsinden kullandırılan kredilerden alınan kâr paylarıdır.

- Kâr Payı Giderleri; Türk Lirası ve Yabancı Para cinsinden katılma hesaplarına verilen kâr paylarını ifade eder. Katılım bankalarında katılım hesapları kâr ve zarar katılma ortaklığı şeklinde olduğundan dağıtılan kâr payları elde edilen kâr paylarından daha düşüktür. Yani katılım bankaları kullandırdıkları kredilerden genellikle kâr oluşturmaktadırlar.

- Genel Yönetim Giderleri; Katılım bankasının kâr payı dışındaki giderlerinden oluşmaktadır. Bu kalemde ağırlık personel giderleri, değer yönetim giderleri ve amortismanlardır.

⁹² Hamit KAPLAN, **Özel Finans Kurumlarının Finansal Analizi ve Performans Değerlemesi**, Cumhuriyet Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Sivas 2002, s. 51

- Gelir tablosunu oluşturan kambiyo gelir ve giderleri, vergi karşılıkları ve dönem net kâr ve zararı gibi kalemlerde bulunmaktadır.

Bu kısımda genel olarak değindiğimiz bilanço ve gelir tablosu ışığında katılım bankalarının finansal analizi aşağıdaki kısımlarda daha detaylı bir şekilde incelenecektir.

2.2. Katılım Bankalarında Finansal Analiz

Finansal analiz, bir işletmenin mevcut durumunun incelenmesi ve değerlendirilmesini amaçlamaktadır.⁹³ Bu analiz işletmenin varlık ve kaynak pozisyonunun gelişen durum, mevcut yapı ve teknik olanaklarının ışığında değerlendirilmesine, işletmenin mevcut durum ve geleceği hakkında sağlıklı bilgiler edinilmesine imkan sağlar. Analizde her şeyden önce kârlılık, likidite, güvence ve işletme bağımsızlığı gibi ilkelere geniş ölçüde yararlanılır. Finansal analiz yöneticilere;

- Bankanın temel ve ikincil hedeflere ulaşip ulaşmadığını belirlemede,
- Banka faaliyetlerinin verimlilik ve başarı derecesini belirlemede,
- Bankanın fiyat politikalarının değerlendirilmesinde,
- Banka faaliyetlerini kontrol ve değerlendirmede,
- Bankanın varlığının sürekliliğini korumada ve
- Geleceğe yönelik planlamada başarısızlıkları giderici önlemler almada yardımcı olmaktadır.

Finansal analize her şeyden önce finansal tabloları tamamlayıcı bilgilerin oluşturulması ile başlanır ve aşağıdaki yöntemler kullanılır.⁹⁴

- Oran analizleri,
- Karşılaştırmalı analiz,
- Eğilim yüzdeleri ve,
- Fon akım analizi.

⁹³ Niyazi BERK, **Finansal Yönetim**, Türkmen Kitabevi, 3. Baskı, İstanbul 1998, s.31

⁹⁴ Niyazi BERK, **Finansal Yönetim**, Türkmen Kitabevi, 3. Baskı, İstanbul 1998, s.32

2.2.1- Aktif Kalitesi Analizi

Ticari bankalar ve katılım bankaları, öz kaynakları ile yabancı kaynaklarını çeşitli varlıklara bağlarlar. Bu tür yatırım kararlarında bağlanan paranın gelir getirip getirmediği, gelirin büyüklük ve sürekliliği gibi ölçütler göz önüne alınır.⁹⁵ Bankaların kârını maksimize etmesi, hem gelir getiren aktiflerinden olası en yüksek getiriyi sağlamasına hem de maliyetlerini minimize etmesine bağlıdır. Bu kısımda bankaların başta krediler ve menkul değerler olmak üzere gelir getiren aktiflerinden sağladığı getiriyi nasıl maksimum kılacağı ve bunu yaparken nasıl bir yol izlediği üzerinde durulacaktır.

2.2.1.1- Kalite Açısından Aktifler

Aktif kalitesi, herhangi bir finansal kuruluşun üst yönetim kararları sonucunda oluşan önemli bir kriterdir. Gerek yabancı ve gerekse kendi kaynaklarından fon sağlayan finansal kuruluş, bu fonların bir kısmını yasal karşılıklar ve gerekli (sabit kıymetler gibi) varlıklara bağladıktan sonra, fonların önemli bir bölümünü oluşturan kalan bakiyeyi kısa dönemli planları ve uzun dönemli stratejileri doğrultusunda çeşitli plasman ve yatırım alternatifleri arasında dağıtır.

Finansal kuruluşun aktiflerinin kompozisyonu, finansal kuruluş için aşağıdaki hususlar açısından önem taşır.⁹⁶

- Gelir getirip getirmediği,
- Gelir getiriyorsa gelir getirme gücü,
- Gelir getirme gücünün devamlılığı,
- Aktifin nakde dönüşebilme kabiliyeti,
- Muhasebe dışı değer kazanıp gizli değer artışı yaratma özelliği,
- Finansal kuruluşun aktif yapısının kaynak yapısına uygun düşüp düşmediği,
- Aktiflerin defter değerinde bir azalma olup olmadığı'dır.

⁹⁵ Tefvik ARMAN, **Bankalarda Finansal Yönetime Giriş**, TBB Yayınları, Yayın No:203, İstanbul 1987, s. 191

⁹⁶ Bülent ŞENVER, **Banka Bilançolarının Tahlil Yöntemleri**, TBB Yayınları Yayın no: 143, İstanbul 1987, s.11-12

Katılım bankalarının gelir getiren faaliyetlerinin çok büyük bir bölümü çeşitli türdeki kredilerden oluşmaktadır. Buna bağlı olarak katılım bankaları kredi portföylerini en yüksek kâr getirisini sağlayacak ve geri ödememe olasılığı en düşük kredi anlaşmalarından oluşturmak çabasıdadır. Aktif kalitesini etkileyen en önemli etken kullanılan fonların kalitesidir.

Katılım bankalarının aktiflerinin kalitesini, likit aktifler, krediler ve kirli aktifler kalitesi olarak üçe ayırabiliriz. Genel bir formül ile ifade edilecek olursa; **Aktif Kalitesi > Likit Aktifler Kalitesi + Krediler Kalitesi + Kirli Aktifler Kalitesi** şeklinde ifade edilebilir.

Likit Aktif Kalitesi;

Likit aktif kalitesi, likidite ihtiyacının aktif kalemlerden karşılanabilirliğinin ve getiri sağlayabilme gücünün göstergesidir. Katılım bankalarında likit aktifler aşağıdaki kalemlerden oluşur.

a) Kasa ve Bankalar: Kasada tutulan efektif miktarı çok kısa süreli likidite taleplerini karşılayacak ve fon toplama işlemlerinin akışını aksatmayacak düzeyde olmalıdır. Bankalarda tutulan para miktarı, yurt içi ve yurt dışı muhabir bankaları ile yapılan muhabirlik anlaşmaları gereği nakit transfer işlemlerini karşılayabilmelidir. Kasa ve bankalarda tutulan nakitler katılım bankaları için getirisi en düşük kalemlerdir. Dolayısıyla bu kalemlerin tutarlarının oldukça minimum düzeyde tutulması gerekmektedir.

b) Menkul Kıymetler: Katılım bankalarının sahip olduğu tek getirili likit aktif kalemi menkul kıymetlerdir. Katılım bankaları sermaye piyasası araçlarını kullanmayı artırdıkça menkul kıymetlerden elde ettikleri getirileri de yükseltmektedirler.

c) Blokaaj: Yasal olarak bulundurulması gereken zorunlu karşılıklardır. Bu kalem Katılım Bankasının cari ve toplam mevduatına göre değişmektedir.

Likit kalemlerin aktif kalitesine etkileri ve nedenleri Tablo 11’de görülmektedir.

Tablo 11: Likit Aktif Kalemlerinin Aktif Kalitesine Etkileri ve Nedenleri			
Likit Aktifler	Likit Aktifler Kalitesine Etkisi	Olması Gereken	Nedenleri
Kasa ve Banka	Azaltıcı	Düşük/Yasal Düzeyde	Getirisiz/Yasal Zorunluluk
Menkul Kıymetler	Artırıcı	Yüksek	Getirisi var
Blokaj	Azaltıcı	Yasal Düzeyde	Yasal Zorunluluk

Kaynak: Turgay GEÇER, **Özel Finans Kurumlarında Aktif Pasif Yönetimi**, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Yayınlanmamış yüksek Lisan Tezi, İstanbul 1995, s.110.

Tablo 10’da da görüldüğü gibi, likit aktiflerin içinde getirisi en yüksek olanı menkul değerlerdir. Kasa ve banka ile zorunlu blokaj tutarları olması gereken kadar olmalıdır. Bu kalemlerde fazla atıl kaynak bırakılmamalıdır.

Kredi Kalitesi;

Katılım bankalarının aktifleri içinde en büyük ve önemli payı krediler almaktadır. Katılım bankalarının kuruluş prosedürü gereği yapıları kredi riskinin yönetimine dayanmaktadır.

Katılım bankalarının kullandıkları ve kullandıracakları kredilerin kalitesini bir çok konunun iyi incelenmesi ve devamlı ön planda olması gerekir. Bunlar; Limitlendirme, Seçme ve Farklılaştırmadır.

Limitlendirme: Bankacılık Kanunu bankanın hangi üyelerinin nasıl ve ne şekilde kredi limitleri tahsis edebileceğini açıkça belirtmiştir. Bu bağlamda bir firmaya kullanılacak limit, alınacak teminatlar ve şubelerin ve genel müdürlüğün kullandıracağı limitler belirtilebilir.

Seçme: Katılım bankalarının kredibilitesi yüksek müşterileri tespit etmesi, pazarlama stratejileri belirlemesi ve mali tahlil ve istihbarat sürecini tespiti bu kriteri oluşturmaktadır.

Farklılaştırma: Katılım bankaları kullandıkları fonları çeşitli kriterler çerçevesinde farklılaştırmalıdır. Söz konusu fon kullandırmalarını, sektörel bazda, firma büyüklükleri bazında, coğrafi bazda ve finansal enstrümanlar bazında farklılaştırabilirler.

Katılım bankaları kullandıkları fonları ağırlık olarak Murabaha, Leasing ve Mudaraba olarak kullandırmaktadırlar. Katılım bankaları Murabaha yani Üretim Desteği yoluyla fon kullandırma işlemi ile aktiflerini verimli olarak kullanabilmektedirler. Bu sistemle riski müşteriye yansıttıklarından fon kullandırımından belli bir kâr payı alırlar.

Kirli Aktifler; likit aktifler ve krediler dışında kalan aktif kalemlerden oluşmaktadır. Bu kalemlerde aktif kalitesini düşürücü kalemlerdir. Dolayısıyla katılım bankalarının krediler dışındaki aktiflerini minimum tutmak için yönetim sergilemesi gerekmektedir.

2.2.1.2- Başlıca Aktif Kalitesi Oranları

Yukarıda maddeler halinde belirtilen aktif kalitesini ölçmede yararlanılan oranlar bu kısımda daha detaylı olarak ele alınacaktır. Başlıca aktif kalitesi oranları şu şekildedir.

Getirili aktifler / Aktif Toplamı; Getirili aktiflerin toplam aktif içindeki payının oransal ifadesidir. Bankanın getiri oluşturma gücünü gösterir. Getirili aktifler menkul değerler ile toplam kullanılan kredilerden oluşur. Bu oranın yüksek olması istenir.

Likit Aktifler / Aktif Toplamı; Aktif kalitesini düşürücü etkisi olan bu oranın küçük olması istenir.

Kirli Aktifler / Aktif toplamı; Katılım bankasının ana faaliyet konusu dışında sahip olduğu likidite ve getiri gücü olmayan aktiflerinin toplam aktiflere oranıdır. Bu oranın da düşük olması istenir.

Krediler / Aktif Toplamı; Kredilerin toplam aktifler içindeki payını gösterir. Kredilerin aktif içindeki payının yüksek olması bankanın gerçek görevini yaptığının bir göstergesi olmakla beraber bu oranın çok yüksek olmasa da banka riskini artırır.⁹⁷ Bu oran 2005 yılında mevcut mevduat bankalarında %38 iken Katılım Bankalarında %76 dır.

Krediler / Mevduat; Mevduatın ne kadarının kredi olarak plase edildiğini gösterir. Yabancı kaynaklar içinde önemli bir paya sahip olan mevduat yıllar içinde faiz ve kâr payı politikalarına bağlı olarak değişiklikler göstermekte buna bağlı olarak da kredilerin mevduata oranı değişiklikler gösterebilmektedir.⁹⁸ Bu oran 2005 yılında mevduat bankalarında % 57 iken katılım bankalarında %90 dır. Burada katılım bankaları ile mevduat bankaları arasında ciddi fark bulunmaktadır. Bu oranda da görüldüğü gibi katılım bankaları topladıkları fonların zorunlu karşılıklar dışında kalan kısmının hemen hemen hepsini kullandırırken mevduat bankaları mevduatlarının neredeyse yarısını kullandırmaktadır.

Sorunlu Krediler / Krediler; Tahsil kabiliyetini kaybetmiş ve hukuki takibe geçilmiş sorunlu kredilerin toplam krediler içindeki oranı gösterir. Bu oranın düşük olması istenir.

Sorunlu Krediler / Aktif Toplamı; Tahsil kabiliyetini kaybetmiş ve hukuki takibe geçilmiş sorunlu kredilerin toplam aktifler içindeki oranı gösterir. Bu oranın da düşük olması istenir.

Sabit Kıymet Toplamı / Aktif Toplamı; Sabit kıymetlerin yani Duran varlıkların toplam aktifler içindeki oranını gösterir. Aktif getirisinin yüksek olabilmesi için bu oranın düşük olması istenir.

2.2.2- Likidite Analizi

Likidite, aktif-pasif yönetiminin en temel ve en önemli konularından birisidir ve bankaların karşı karşıya kaldıkları risklerin de başında gelmektedir. Likidite

⁹⁷ T. ÖÇAL, Ö.F. ÇOLAK, S. TOGAY, K. ESER, **Para Banka Teori ve Politika**, Gazi Kitabevi, Mart 1997, s.238

⁹⁸ T. ÖÇAL, Ö.F. ÇOLAK, S. TOGAY, K. ESER, **a.g.e.** s.238

kavramı, bankaların her türlü nakit ihtiyacını karşılayabilme gücünü ifade eder.⁹⁹ Bu analizde katılım bankasının dönen varlıkları ile kısa vadeli yabancı kaynakları arasındaki ilişkileri analiz edilecektir.

2.2.2.1- Likiditenin Önemi ve Likiditeyi Etkileyen Faktörler

Likidite tüm işletmeler için önem taşımaktadır. Söz konusu işletme banka veya katılım bankası ise çok daha büyük önem arz etmektedir. Bankaların yükümlülüklerini anında karşılayabilmeleri için ellerinde bulunduracakları değerler iki gruba ayrılır.¹⁰⁰

- a) Birinci derecede rezervler veya birinci derecede likit olan değerler (hemen paraya çevrilebilen değerler)
- b) İkinci derecede rezervler veya gecikmeden ve önemli bir değer kaybına uğramadan paraya çevrilebilen değerler.

Likidite oranının yüksekliği bankanın taahhütlerini yerine getirebilme gücünü gösterir. Söz konusu oranın düşük olması finansal yönetimin etkinsizliğinin bir sonucu olabileceği gibi yüksek olması da etkin olmayan bir yönetimin göstergesidir. Likidite bulundurmak için ayrıntıda çeşitli nedenler olabilmesine karşın, bunları dört ana grupta toplamak olanaklıdır.¹⁰¹

- a) Toplanan fonların yenilenememesi yada perakende mevduatın çekilmesi nedeniyle oluşan net fon çıkışlarının tekrar yerine koyma gereği,
- b) Beklenen fon girişlerinin gerçekleşmemesini karşılama gereği,
- c) Olası sorumluluklar söz konusu olduğunda yeni fonlar bulma gereği,
- d) Finansal kuruluşların yapmak istedikleri yeni işlere girebilme gereğidir.

Katılım bankalarının likidite yönetiminin niteliği ve niceliği diğer bankalara göre daha farklıdır. Katılım bankaları topladıkları mevduata sabit bir getiriye garanti etmediklerinden her zaman müşterilerinin mevduat çekme taleplerini yerine

⁹⁹ Dr. K.Batu TUNAY, a.g.e. s. 307

¹⁰⁰ Öztin AKGÜÇ, **Banka Bilançolarının Analizi**, s.79

¹⁰¹ M.E. AYDIN, **Aktif Pasif Yönetiminde Likidite ve Faiz Oranı Riski**, Uzman Gözüyle Bankacılık Dergisi, mart 1993, s.65

getirme zorunlulukları bulunmaktadır. Bunun yanında fon kullandırdıkları müşterilerine makul borçlanma imkânları sunarak aktif kârlılığını artırmaları gerekmektedir. Katılım bankaları bu nedenlerden dolayı devamlı likidite riskine maruz kalmaktadırlar. Likidite ihtiyacını; kısa süreli ihtiyaçlar, dönemsel likidite ihtiyaçları ve beklenmedik likidite ihtiyaçları belirlemektedir.

2.2.2.2- Başlıca Likidite Analizi Oranları

Likit Değerler / Aktif Toplamı; Bankaların hem aktif kalitesi hem de likiditesi ile ilgili bir oran olduğu için önemlidir. Oranın yüksek olması aktiflerin sabit varlık ve iştirak gibi donuk varlıklara harcanmadığını gösterdiği gibi bankanın parasını en yüksek verim sağlayan yatırımlara yönlendirebileceğini de gösterir.¹⁰²

Likit Değerler / Krediler; Bu oran likit değerlerin kredilere oranı ifade eder. Bu oranın yüksek olması katılım bankasının aktiflerini verimli kullanmadığını gösterir. Çünkü katılım bankalarının aktiflerinin içinde kredilerin payının yüksek olması gerekir.

Likit Değerler / Getirili Aktifler; Bu oran likit değerlerin aktif kalemler içinde menkul kıymetler ve kredilerin toplam tutarı içindeki payını gösterir.

Likit Değerler / Mevduat; Likit değerlerin mevduat içindeki payını gösterir. Bu oran bir bakıma mevduat toplamının yüzde kaçının talep edilmesi halinde karşılanabileceğini gösterir. Bu oran katılım bankaları için en kritik oranlardan biridir. Katılım bankaları kâr elde edebilmek için ellerindeki mevduatlarını kredilendirmeleri gerekir. Bu arada mevduatların çekilebilme ihtimaline karşı olarak bu oranın dengesinin çok iyi analiz edilmesi gerekir. Katılım bankaları ellerindeki mevduat havuzlarına göre fon kullandırmak isterler. Dolayısıyla Türkiye’de mevduatın genel yapısı kısa vadeli olduğundan kısa süreli işletme kredisi kullandırma katılım bankalarında daha çok tercih edilen kredilendirme işlemidir.

¹⁰² T. ÖÇAL, Ö.F. ÇOLAK, S. TOGAY, K. ESER, **a.g.e.**, s.237

2.2.3- Sermaye Yeterliliği Analizi

Sermaye yeterliliği ile ilgili oranlar, bir yandan bankanın mevcut öz kaynakları ile gösterdiği performansı ölçmeye yararırken, diğer yandan gerek yabancı kaynak gerekse kullanım değerleri arasında ilişkiyi kurarak bankanın borçlanma politikalarının sınırları ve bağlı değerleri ile likit değerlerinin dağılımı gibi konular hakkında bilgi verir.¹⁰³ Sermaye; mevduat dışı, firmaların gelir ve varlıkları üzerinde öncelik hakkı olmayan bütün uzun vadeli kaynaklar olarak da daha geniş bir kapsama sahiptir.¹⁰⁴

Katılım bankaları, BDDK tarafından düzenlenecek yönetmelikte öngörülen usûl ve esaslara göre yüzde sekiz oranından az olmamak üzere belirlenecek sermaye yeterliliği oranını hesaplamak, tutturmak, idame ettirmek ve raporlamak zorundadır.

2.2.3.1- Sermaye Yeterliliğinin Önemi ve İşlevleri

Güven unsuruna dayalı olarak faaliyet gösteren bankaların konjonktür dalgalanmalarına karşı korunabilmelerinde en önemli unsuru sermaye yapıları oluşturur. Bu nedenle sermaye yeterliliği oranları bankalar için çok büyük önem taşır.

2.2.3.2- Başlıca Sermaye Yeterliliği Oranları

Öz kaynaklar / Aktif Toplamı: Katılım bankalarının sahip olduğu varlıklar toplamının ne kadarını kendi kaynakları işle karşıladığını gösterir. Bu oranın yüksek olması katılım bankasının uzun vadeli borçlarını ödemedede herhangi bir güçlükle karşılaşmayacağını gösterir.¹⁰⁵ Bu oran 2005 yılı sonu itibariyle katılım bankalarında %9,56 iken ticari bankalarda %12,3'dür. Bu oran katılım bankalarının öz kaynak ağırlıklarının ticari bankalara göre daha zayıf olduğunu göstermektedir.

¹⁰³ T. ÖÇAL, Ö.F. ÇOLAK, S. TOGAY, K. ESER, a.g.e. s.236

¹⁰⁴ Hayri KOZANOĞLU, **Aktif Pasif Yönetimi**, Yayınlanmamış Seminer Notları, TBB Yayınları, İstanbul 1993, s. 2

¹⁰⁵ E. Abdulgaffar AĞAOĞLU, **Türk Bankacılık Sistemine İlişkin Performansın Otuz Yıllık Seyrinin Genel Bir Değerlendirilmesi**, Uzman Gözüyle Bankacılık Dergisi, Yıl 2, Sayı 6 Haziran 1994, s.75

Öz Kaynaklar / Kullandırılan Fonlar: Katılım bankasının öz kaynaklarının bankanın kullandığı fonların içindeki payını gösterir. Bu oran katılım bankalarında %12,8 iken ticari bankalarda %32,66'dır. Oran katılım bankalarının topladıkları fonları ve öz kaynaklarının büyük kısmını kredi olarak kullandıklarını gösterir. Bu oranın düşük olması olası konjonktürel bir risk ortamında katılım bankasının sıkıntı yaşayabileceğini gösterir.

Öz Kaynaklar / Toplanan Fonlar: Bu oran toplam mevduat içinde öz kaynakların payını göstermektedir. Bu oran katılım bankaları için %11,36 ticari bankalar için %18,72'dir. Katılım bankalarının öz kaynak / sermaye oranı yıllar itibariyle azalış göstermektedir. Katılım bankalarının sermaye yeterliliği rasyolarını tutturmada sıkıntı yaşadığı görülmektedir. Ancak katılım bankalarının mevduata herhangi bir garanti vermemesi bu oranın düşük olması riskini azaltmaktadır.

Sorunlu Alacaklar / Öz Kaynaklar: Tahsil edilmeme ve zararlar neticelenme olasılığı yüksek alacakların sermayeye oranıdır. Oranın büyüyen değerler alması bankanın fon kullandırım işlemlerinde başarısız olduğunu göstermektedir.¹⁰⁶ Bu oran 2005 yılı sonu itibariyle katılım bankalarında %12,53 iken mevduat ve yatırım ve kalkınma bankalarında %13,94'dür.

2.2.4- Karlılık Analizi

Kârlılık, katılım bankasının değer yaratma yeteneğini ve bunu kaynak rezervlerine ekleyerek sermaye rasyolarını artırma yeteneğini ölçer. Genel anlamda, aktiflerden elde ettiği kâr ile pasiflere ödenen maliyetler arasındaki fark olarak adlandırabileceğimiz kâr, aktiflerin vade ve kalitesine ve genel ekonomik konjoktüre göre değişiklik arz etmektedir. Katılım bankası yönetimi, genel ekonomik konjoktür konusunda tahminler geliştirmeye çalışırken diğer değişkenleri belirli sınırlar içinde yönlendirmelidir.

¹⁰⁶ Berna TANER, *İşletmelerde Finansal Rasyo Analizleri ve Uygulama Örnekleri*, İlke Ofset, İzmir 1993, s.8

Katılım bankalarının ve dolayısıyla finansal kuruluşların gelirini etkileyen temel etkenler arasında¹⁰⁷;

- Fiyatlandırma,
- Yasal etkenler,
- Piyasa koşulları yer alır.

Yasal etkenler ve piyasa koşulları katılım bankasının etki edemediği etkenler olduğundan katılım bankası fiyatlandırma ile gelirini etkilemektedir. Ancak fiyatlandırma maliyeti, yönetim kararları ve rekabet koşulları doğrultusunda belirlenir.

Katılım bankaları kârlılıklarını, mevduatlarını, mevcut mevduatlarının kullandırım oranlarını ve mevduat dışı getiri kalem ve işlemlerini artırarak artırabilirler.

2.2.4.1- Karlılığın Önemi

Katılım bankalarının bilançolarının pasifinde yer alan yabancı kaynaklar ve öz kaynaklarının kârlılık ve verimlilik ölçümleri kârlılık analizi ile tespit edilir. Burada amaç bankanın kârlılık ve verimlilik oranları ile, bankanın geçmişteki kazanç gücü ve faaliyetlerinin etkinlik derecesini değerlendirmektir.

Genel olarak ticari banka ve katılım bankalarına duyulan güvenin o bankaya ve sektörün kârlılığına bağlı olduğu düşünülürse, katılım bankalarının sağlamlık derecesini ölçmede yararlanılabilecek önemli oranlardan biridir.

2.2.4.2- Başlıca Karlılık Analiz Oranları

Kârlılık ve verimlilik analiz kriterlerini değerlendirirken kâr etme gücünde meydana gelen olumlu veya olumsuz gelişmelerin bir defalık mı yoksa devamlı mı olduğuna karar vermek gerekir.¹⁰⁸

¹⁰⁷ Bülent ŞENVER, **Banka Bilançolarının Tahlil Yöntemleri**, TBB Yayınları Yayın no: 143, İstanbul 1987, s.25

¹⁰⁸ Halit SUIÇMEZ, **Türkiye’de Kalkınma ve Yatırım Bankacılığında Proje Değerlendirme ve Verimlilik**, MPM Yayınları, Yayın No: 422, Ankara 1990, s.22

Net Kâr / Toplam Aktifler: Net kârın toplam aktiflere oranını ifade eder. Bu oran katılım bankaları için oldukça önemlidir. Aktif verimliliği bakımından önemli bir göstergedir. Çünkü katılım bankaları finansmanda öz kaynaktan çok yabancı kaynak kullanırlar. Bu oran, 2005 yılında ticari ve yatırım ve kalkınma bankalarında %1,4 iken katılım bankalarında %2,5'dur. Katılım bankalarının aktif karlılıkları ticari bankalara göre daha yüksektir.

Net Kâr / Sermaye: Katılım bankasının öz kaynağını verimlendirme derecesini gösteren orandır. Banka sermayesinin kâr elde etme gücünü ve birim sermaye başına ulaşılan birim kârlılığı göstermektedir.¹⁰⁹ Bu oran katılım bankalarında %37 iken ticari ve yatırım ve kalkınma bankalarında %28,5'dir.

Net Kâr / Getirili Aktifler: Getirili aktiflerin dönem içinde elde ettikleri kâr payı gelir düzeyinin göstergesidir.

Aktif Faydalanması = Toplam Kâr Payı Geliri / Aktif toplamı: Kullandırılan fonlardan elde edilen kâr payı gelirlerinden katılım hesaplarına verilen kâr payı giderlerinin çıkarılması ile elde edilen net kâr payı gelirinin toplam aktiflere oranıdır. Bu oranın yüksekliği kullandırılan fonlardan elde edilen gelirin kalitesini gösterir.

Gelir Etkinliği = Kâr Payı Dışı Gelir / Aktif Toplamı; Bu oran bankanın verdiği hizmetlerden elde ettiği komisyon ve ücretlerin aktiflere oranıdır.

Gider Etkinliği = Kâr Payı Dışı Gider / Aktif toplamı; Bu oran ne kadar düşük olursa Katılım Bankasının aktif verimliliği o kadar yüksek olur.

¹⁰⁹ Gürkan ÇELEBİCAN, **Bankalarda Sermaye Yeterliliği Sorunu**, TBB Yayınları, İstanbul 1984, s.12

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1. KATILIM BANKALARININ PERFORMANS DEĞERLENDİRMESİ

1.1 Katılım Bankalarının Performansı

Önceki bölümlerde katılım bankalarının tanımı, kuruluşları, faaliyetleri, amaçları ve Türkiye’de bankacılık sektöründen aldıkları payları ile ilgili bilgiler verilmişti. Bu bölümde 2001 ve 2005 yılları arasında Türkiye’de faaliyet gösteren 5 katılım bankasının her birinin performans değerlendirmeleri ve daha sonra katılım bankalarının ortalama performansları ile mevduat bankalarının ortalama performansları karşılaştırılarak etkinlikleri analiz edilmiştir.

1.1.1. Katılım Bankaları İçin Performans Endeksi

Bankacılık sektöründe performans ölçümü için değişik yaklaşımlar mevcuttur. Bu yaklaşımları genel olarak rasyo analizi, parametrik ve parametrik olmayan yöntemler olarak üç gruba ayırmak mümkündür. Parametrik yöntemlerde genel olarak bir gözlem kümesi vardır ve bu küme içinde en iyi performansın regresyon çizgisi (etkinlik sınırı) üzerinde olduğu varsayılarak, bu çizgiden sapma göstermeyen gözlemler etkin, bu gözleme göre başarısız olan diğer gözlemler de etkin olmayan olarak tanımlanır. Parametrik olmayan yöntemler doğrusal programlama kökenli teknikler (kısıt altında optimizasyon) kullanarak etkinlik sınırına olan uzaklığı ölçmeye çalışırlar. Parametrik yöntemler ve veri zarflama analizi gibi parametrik olmayan performans ölçümü yöntemlerine oranlar rasyo analizi en yoğun olarak kullanılan yöntemdir. Bu yöntem, bir tek girdi ile bir tek çıktının birbiriyle oranlanması sonucu oluşan bir rasyonun zaman içinde izlenmesi şeklinde uygulanır. Söz konusu gruplara ait her yöntemin kendine göre avantaj ve dezavantajları vardır.¹¹⁰

Bu çalışmada katılım bankalarının 2001–2005 dönemine ait performansının incelenmesi için temel olarak rasyo analizi yöntemi benimsenmiştir.

¹¹⁰ Sinem UÇARKAYA, a.g.e., S. 96

Bankacılık sistemi gibi çok sayıda girdi ve çıktı içeren karar birimlerinde bir tek rasyoya bakarak karar vermek ve bankanın performansını yorumlamak mümkün değildir. Bu nedenle rasyo analizinde genellikle birden fazla sayıda rasyo aynı anda incelenmektedir. Bu amaçla çalışmada birden fazla rasyonun yorumlanabilmesi için performans endeksi oluşturulmuştur.

Performans endeksinin oluşturulması için öncelikle analizde kullanılacak ölçütlerin belirlenmesi gerekmektedir. Literatürde bir bankanın aktif kalitesi, likidite kalitesi, karlılığı, sermaye yeterliliği ve risklerine ilişkin bir çok oran rasyo analizine baz teşkil etmektedir. Sayıca oldukça fazla olan rasyoların içerisinden çalışmamıza baz teşkil edebilecek olanlarından, Aktif Kalitesi, Karlılık, Likidite Kalitesi, Sermaye Yeterliliği, Aktif Faydalanması, Gelir Etkinliği ve Gider Etkinliği rasyoları kullanılmıştır. Katılım bankaları ve mevduat bankaları için kullanılan rasyo oranları Ek 1’de verilmiştir.

Analiz yapılırken rasyo değerleri 2001–2005 döneminde Türk Bankacılık Sektöründe faaliyet gösteren 5 adet katılım bankasının yayımladığı bilânçolar göz önüne alınarak hazırlanmıştır. Söz konusu bankaların bilânçoları 2001–2003 döneminde Vergi Usul Yönetmeliğine göre düzenlenmiş 2004–2005 döneminde ise enflasyon muhasebesine göre düzenlenmiş mali tablolardır.

1.1.2. Katılım Bankalarının Performans Değerlendirmesi

Performans endeksini oluşturan rasyoların gelişimi ve her bir katılım bankası bazında detaylı olarak Tablo 12, 13, 14, 15 ve 16’da verilmiştir. Tablo 12’de Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş., Tablo 13’de Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş., Tablo 14’de Bank Asya Katılım Bankası A.Ş., Tablo 15’de Türkiye Finans Katılım Bankası ve Tablo 16’te de Family Finans Kurumu A.Ş.’nin 2001-2004 yılları arası performans verileri verilmiştir.

Tablo 12: Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş. 2001–2005 Yılları Arası Performans Analizi

Oranlar	Yıllar					
Aktif Kalitesi Oranları	2005	2004	2003	2002	2001	Toplam Ortalama
Getiri Aktifler / Aktif Toplamı	0,749	0,707	0,581	0,563	0,660	0,652
Likit Aktifler / Aktif Toplamı	0,204	0,217	0,154	0,198	0,179	0,190
Kirli Aktifler / Aktif Toplamı	0,047	0,076	0,265	0,239	0,161	0,158
Kullandırılan Fonlar / Aktif Toplamı	0,749	0,707	0,581	0,563	0,660	0,652
Kullandırılan Fonlar /Toplanan Fonlar	0,860	0,805	0,723	0,665	0,776	0,766
Sorunlu Alacaklar / Kullandırılan Fonlar	0,021	0,049	0,109	0,279	0,303	0,152
Sorunlu Alacaklar / Aktif Toplamı	0,016	0,030	0,058	0,145	0,200	0,090
Sabit Kıymet Toplamı / Aktif Toplamı	0,025	0,036	0,221	0,220	0,144	0,129
Likidite Analizi						
Likit Değerler / Aktif Toplamı	0,204	0,217	0,154	0,198	0,179	0,190
Likit Değerler / Kullandırılan Fonlar	0,272	0,306	0,265	0,352	0,271	0,293
Likit Değerler / Getirili Aktifler	0,272	0,306	0,265	0,352	0,271	0,293
Likit Değerler / Toplanan Fonlar	0,234	0,247	0,192	0,234	0,210	0,223
Sermaye Yeterliliği Analizi						
Öz Kaynaklar / Aktif Toplamı	0,092	0,101	0,171	0,117	0,080	0,112
Öz Kaynaklar / Kullandırılan Fonlar	0,124	0,143	0,295	0,208	0,121	0,178
Öz Kaynaklar / Toplanan Fonlar	0,106	0,115	0,213	0,138	0,094	0,133
Sorunlu Alacaklar / Öz Kaynaklar	0,171	0,294	0,341	1,241	1,046	0,619
Karlılık Analizi						
Net Kar / Toplam Aktifler	0,023	0,024	0,015	0,001	-0,018	0,009
Net Kar / Öz Sermaye	0,253	0,232	0,087	0,009	-0,221	0,072
Net Kar / Getirili Aktifler	0,031	0,033	0,026	0,002	-0,027	0,013
Aktif Faydalanması						
Toplam K.Payı Geliri / Aktif Toplamı	0,094	0,110	0,112	0,085	0,136	0,107
Gelir Etkinliği						
Kar Payı Dışı Gelir / Aktif Toplamı	0,048	0,026	0,096	0,071	0,011	0,050
Gider Etkinliği						
Kar payı Dışı Gider/ Aktif Toplamı	0,068	0,042	0,122	0,105	0,118	0,091

Tablo 12’de Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.’nin 2001–2005 dönemine ilişkin analizi yapılmıştır.

Aktif kalitesi oranları 8 adet rasyodan oluşmaktadır.

Getirili Aktifler / Aktif Toplamı: Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.’nin 2001 yılında toplam aktiflerinin %66’si getirili aktiflerden oluşmaktadır. 2001 yılındaki mali krizin etkisi ile bu oran 2002 ve 2003 yıllarında %60’ın altına düşmüş ve

sırasıyla %56 ve %58 olarak gerçekleşmiştir. Ancak alınan ekonomik tedbirler ile 2003 yılında başlayan ekonomik büyüme trendiyle birlikte getirili aktiflerin toplam aktiflere oranı %74'e kadar ulaşmıştır. Getirili aktiflerin içinde krediler ve leasing alacakları büyük pay oluşturmaktadır. Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.'nin getirili aktifleri içerisinde hisse senetleri ve diğer menkul kıymetlerin payı bulunmamaktadır. Bu durum likit aktiflerin durumunu da etkilemektedir.

Likit Aktifler / Aktif Toplamı: Albaraka Türk'ün likit aktifler kalemlerinin aktif büyüklüğü içerisindeki payı 2001 yılında %17,9 iken bu oran 2003 yılı hariç yıllar itibariyle artış göstermiş ve %20'lik paya ulaşmıştır. Likit aktifler herhangi bir ani nakit çıkışı ve bir kriz durumunda bankanın elindeki nakde çevrilebilir hazır değerleri göstermektedir. Albaraka Türk'ün 2001–2005 dönemine ilişkin likit aktifler / aktif toplamı oranı katılım bankaları ortalamasının altında oluşmuştur. Likit aktifler aktif kalitesini düşürücü kalemler olduklarından düşük olmaları aktif kalitesine olumlu etki yapmaktadır.

Kirli Aktifler/ Aktif Toplamı: Bankanın ana faaliyet konusu olan fon kullandırma faaliyetleri, kasa ve bankalar ile bloke paralar dışındaki aktiflerinden oluşur. Bu kalemler herhangi bir gelir getirmediği için ne kadar düşük olursa bankanın aktif kalitesi için o kadar iyi olacaktır. Albaraka Türk'ün kirli aktiflerinin aktif toplamına oranı 2001–2005 döneminde önce artan 2003 yılından sonra ciddi bir şekilde düşen bir seyir izlemiştir. Bu oran 2001 yılında %16 iken 2005 yılında %4,7'e kadar gerilemiştir. Bu oran katılım bankaları ortalamasının altında bir orandır. Kirli aktiflerin bu derece düşük olması aktifin ağırlığının getirili ve likit aktiflerden oluştuğunu göstermektedir.

Kullandırılan Fonlar / Aktif Toplamı: 2001–2005 döneminde Albaraka Türk'ün kullandığı fonların aktif toplamına oranı 2002 ve 2003 yıllarında düşüşün ardından 2004 ve 2005 yıllarında ciddi bir artış göstererek %75'e ulaşmıştır. Bu oran aktifin büyük çoğunlukla kullandırılan fonlardan oluştuğunu göstermektedir. Katılım bankalarında bu rasyonun ortalaması son beş yılda %61,3 iken Albaraka Türk'te bu rasyo %65,2'dir. Albaraka Türk topladığı fonları aktifinde kredi olarak dağıtmaktadır.

Kullandırılan Fonlar / Toplanan Fonlar: 2001-2005 döneminde Albaraka Türk'ün kullandırdığı fonların topladığı fonlara oranı 2002 yılındaki gerilemenin ardından devamlı olarak artış göstermektedir. Katılım bankalarının asıl faaliyet amacı olarak topladığı fonları maksimum oranda kullandırmaktadır. 2005 yılında %86 gibi bir yüzdesel oranda rasyo ortaya çıkmıştır. Albaraka Türk'ün kullandırılan fonlar/toplanan fonlar rasyosu katılım bankaları ortalamasının üzerinde seyretmektedir.

Sorunlu Alacaklar / Kullandırılan Fonlar: 2001–2003 yılları arasında yaşanan ekonomik krizin de etkisiyle katılım bankalarının sorunlu alacaklarının kullandırılan fonlar içerisindeki payı devamlı yüksek olmuştur. Bu da aktif kalitelerini ciddi bir şekilde etkilemiştir. Son dönemde sorunlu alacakların kullandırılan fonlar içerisindeki ağırlığının %4'lere kadar gerilemesi Albaraka Türk'ün kredi kalitesinin de giderek arttığını göstermektedir.

Sorunlu Alacaklar / Aktif Toplamı: Albaraka Türk'ün sorunlu alacaklarının aktif toplamına oranı 2001–2005 döneminde %20'lerden %1'e kadar gerilemiştir. Bu oran hem aktifin giderek artması hem de artan aktife karşılık sorunlu alacakların bu denli artmadığını göstermektedir. Albaraka Türk'ün sorunlu alacaklarının aktif toplamı içerisindeki oranı katılım bankaları ortalamasının altında gerçekleşmektedir. 2001 ve 2002 yıllarında ortalamanın üstünde iken son 3 yıldır ortalamanın altında bir oranla gerçekleşmektedir.

Sabit Kıymetler / Aktif Toplamı: Maddi duran varlıklardan oluşan bu rasyo banka kaynaklarının ne kadarlık kısmının duran varlıklara yatırıldığını göstermektedir. Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.'nin duran varlıklarının aktiflere oranı 2001–2005 döneminde ciddi bir azalış göstererek %2,5'e düşmüştür. Bu oran katılım bankaları ortalamasının çok az üzerindedir. Bu oran makul bir oran olup ticari bankalarda da aynı şekildedir.

Sonuç olarak Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.'nin aktif kalitesi 2004-2005 yıllarında 2001–2003 yılları arasındaki döneme göre ciddi bir şekilde yükselme göstererek, katılım bankaları ortalamasının üzerinde seyretmiştir. Bu da bankanın aktiflerinin iyi bir şekilde yönetildiğini göstermektedir.

Likidite oranları 4 orandan oluşmaktadır. Tablo 12’de de görüldüğü gibi likit değerlerin aktif toplamına, kullanılan fonlara, getirili aktiflere ve toplanan fonlara oranını gösterir. Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.’nin 2001–2005 dönemine ilişkin likidite analizine baktığımızda, likit değerlerin 2003 yılı hariç tüm yıllarda aktif içerisindeki payı giderek artmaktadır. Buna karşın katılım bankalarının ortalamasında bu oran giderek azalmaktadır. Katılım bankalarında toplamda likit değerlerin aktif içerisindeki payı azalırken Albaraka Türk’te bu pay artmaktadır. Likit değerlerin kullanılan fonlar içerisindeki payı 5 yıllık bir süreçte fazla bir değişiklik göstermemiş buna karşın katılım bankalarının genel ortalamasında ciddi bir düşüş yaşanmıştır. 2001 yılında Albaraka Türk’te bu oran %27 iken katılım bankaları ortalamasında %52 olmuştur. 2005 yılında ise Albaraka Türk’te ve katılım bankalarında bu oran aynı olmaktadır. Likit değerlerin getirili aktifler içerisindeki payına baktığımızda, katılım bankalarında ve dolayısıyla Albaraka Türk’te de kullanılan fonlar ve leasing alacaklarının dışında diğer getirili kalemler henüz tam olarak gelişemediğinden kullanılan fonlar tüm getirili aktifleri oluşturmaktadır. Likit değerlerin toplanan fonlar içerisindeki payına gelince, bu pay %20 ile %23 arasında değişmektedir. Katılım bankaları topladıkları fonları genellikle kredi olarak kullandıklarından zorunlu karşılıklar ve ani nakit çıkışları için bıraktıkları ihtiyatlar dışında fazla likit bulundurmazlar. Bu nedenle bu oran katılım bankalarının hemen hemen hepsinde birbirine yakındır.

Sermaye Yeterliliği Analizi: Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.’nin 2001–2005 yılları arasında öz kaynaklarının yeterlilik analizini yaptığımızda öz kaynak yeterliliği rasyolarının çok fazla yüksek olmadığı görünmektedir. Öz kaynakların aktif toplamı içerisindeki payı 2001 yılında %8 iken izleyen yıllarda bu oran %17’ye kadar çıkmış ancak 2005 yılında %9 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran katılım bankalarının ortalama oranlarına yakındır. Öz kaynakların kullanılan fonlar içerisindeki payı 2001 yılında %12 iken 2002 yılında %20, 2003 yılında %29,5, 2004 yılında %14 ve 2005 yılında da %12,4 olarak gerçekleşmiştir. Önce yükselen ardından düşen bir oran söz konusudur. Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.’nin kullandığı fonlar %88 oranında toplanan fonlar ve sağlanan kredilerden karşılanmaktadır. Bu oran olası bir likidite sıkıntısında banka aleyhine sorun oluşturabilecek bir durumdur. Öz kaynakların toplanan fonlar içerisindeki payı; Albaraka Türk’ün 2001–2005 yılları arası

incelendiğinde önce yüksek bir öz kaynak / toplanan fonlar oranı mevcut iken 2004 ve 2005 yıllarında giderek azalan bir oran ortaya çıkmıştır. Öz kaynakların toplanan fonlar içerisindeki payı %10'a kadar düşmüştür. Bu oran 2005 yılında katılım bankalarında ortalama %11'dir. Albaraka Türk bu oranın çok az altında kalmıştır. Son olarak sorunlu alacakların öz kaynaklar içerisindeki payına baktığımızda bu oranın çok yüksek olduğu görülmektedir. 2001 ve 2002 yıllarında %100'ün üzerinde bir durum söz konusu iken 2003 ve izleyen yıllarda giderek azalan bir durum söz konusudur. Katılım bankaları içerisinde düşük sorunlu alacak / öz kaynak oranına sahip olan Albaraka Türk bu konuda etkin bir sorunlu alacak politikası izleyen bankalardandır. Ancak bu oran ticaret bankaları ile kıyaslandığında çok yüksek kalmaktadır.

Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.'nin 2001–2005 dönemine ilişkin kârlılık analizinde net kârın aktif toplamı, öz kaynak ve getirili aktifler içerisindeki payı incelenmiştir. Albaraka Türk'ün net kârlılığı 2001 -2004 dönemi arasında ciddi bir çıkış yakalamıştır. 2005 yılında sağlanan bu kârlılık artışının pekiştirilmesi sağlanmıştır. 2001 ve 2002 yıllarında çok düşük kârlar eden hatta zarar eden Albaraka Türk gelirlerini artırıp giderlerini kontrol ederek kârlılığını artırmıştır. 2005 yılında net kârının öz kaynaklara oranı %25,3'dür.

Aktif faydalanması açısından Albaraka Türk'ü incelediğimizde; 2001–2005 dönemi içerisinde çok değişken oranlar ortaya çıkmaktadır. Yüksek kâr payı uygulamaları 2001 ve 2004 yılları arasında bu oranın yüksek olmasına neden olmuştur. 2005 yılında kullanılan fonlara uygulanan kâr paylarının düşmesi nedeniyle düşük kârlılıklar ile fon kullanılmış bu nedenle bu oran 2005 yılında %9,4 olarak gerçekleşmiştir. Ancak 2005 yılında net kârında azalma olmamış aksine artış olmuştur.

Gelir ve Gider Etkinliği Analizi: Albaraka Türk'ün kâr payı dışı gelir ve giderlerinin aktif toplamı içerisindeki payına baktığımızda 2001 yılında %1 olan kâr payı dışı gelir/aktif toplamı oranı 2003 yılında %9'a kadar çıkmıştır. Ancak izleyen yıllarda aktiflerin hızla büyümesi ve buna karşılık kâr payı dışı gelirlerin bu oranda artmaması nedeniyle düşmüş ve fazla bir yükseliş gösterememiştir. Kâr payı dışı gider / aktif toplamı oranı da yine aynı şekilde 2001 ve 2003 yılları arasında yüksek iken izleyen yıllarda %4,2 ve %6,8 olarak gerçekleşmiştir. Kâr payı dışı gelirlerinin aktif

toplamı içerisindeki payının artırılması net kârlılığı doğrudan etkileyen ve bankanın doğrudan öz kaynaklarına artı etki eden bir unsurdur.

Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş. sonuç olarak, 2001 krizinden sonra giderek toparlanma sürecine girmiş ve aktif kalitesini artırıcı politikalar izlemiştir. Aktifler içerisinde getirili aktiflerin sadece kullandırılan fonlar ve leasing alacaklarından oluşması banka için olumsuz bir etkendir. Olası bir kriz ortamında kullandırılan fonların 2001 ve 2002 yıllarındaki gibi büyük oranlarda sorunlu alacak durumuna düşme ihtimalini yükselmektedir. Getirili aktiflerin çeşitlendirilerek daha az likidite ile toplanan fonların daha verimli ve etkin kullanımını sağlanabilir.

Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.'nin performans değerlendirme tablosu Tablo 13'de gösterilmektedir. Kuveyt Türk'ün performans endeksleri 2001 yılına kıyasla düzenli bir şekilde artış göstermiştir.

Getirili Aktifler / Aktif Toplamı: Değerlendirilen performans kalemlerine bakıldığında getirili aktiflerin toplam aktifler içerisindeki payı 2002 yılında 2001 yılına göre %10'luk bir artış göstermiştir. 2003, 2004 ve 2005 yıllarında artış hızı biraz yavaşlansa da toplamda getirili aktiflerin aktif toplamına oranı 2005 yılında aktifin %70,4'üne ulaşmıştır. Kuveyt Türk'ün getirili aktifleri içerisinde yer alan hisse senetlerinin payı oldukça düşüktür. Getirili aktifler kaleminin çeşitlendirilmesi aktif kalitesini artırıcı etken olacaktır.

Likit Aktifler / Aktif Toplamı: Likit aktiflerin aktif toplamı içerisindeki payı 2001 yılında %35,7 olarak gerçekleşmiş, 2002 -2004 yılları arasında devamlı olarak düşmüştür. Likit değerlerin payı 2005 yılında tekrar yükselerek aktif toplamı içerisinde %24,3'lük paya ulaşmıştır. Kuveyt Türk'ün likit aktifleri yıllar itibari ile incelendiğinde katılım bankaları ortalamasının devamlı üzerinde olmuştur. Likit aktiflerin genel ortalamasının üzerinde olması Kuveyt Türk için likiditeyi artırıcı bir unsurdur. Ancak katılım bankalarının likit aktifleri fazla bir getiri sağlayamadığından aktif kalitesini düşürücü bir sonuç doğurmaktadır.

Tablo 13: Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. 2001–2005 yılları arası Performans Analizi

Oranlar	Yıllar					
Aktif Kalitesi Oranları	2005	2004	2003	2002	2001	Toplam ortalama
Getiri Aktifler / Aktif Toplamı	0,704	0,703	0,663	0,626	0,516	0,643
Likit Aktifler / Aktif Toplamı	0,243	0,218	0,229	0,289	0,357	0,267
Kirli Aktifler / Aktif Toplamı	0,060	0,086	0,107	0,085	0,126	0,093
Kullandırılan Fonlar / Aktif Toplamı	0,698	0,696	0,663	0,626	0,516	0,640
Kullandırılan Fonla / Toplanan Fonlar	0,814	0,829	0,798	0,719	0,629	0,758
Sorunlu Alacaklar / Kullandırılan Fonlar	0,062	0,135	0,135	0,237	0,253	0,164
Sorunlu Alacaklar / Aktif Toplamı	0,043	0,094	0,089	0,148	0,131	0,101
Sabit Kıymet Toplamı / Aktif Toplamı	0,023	0,033	0,070	0,054	0,047	0,045
Likidite Analizi						
Likit Değerler / Aktif Toplamı	0,243	0,218	0,229	0,289	0,357	0,267
Likit Değerler / Kullandırılan Fonlar	0,348	0,313	0,346	0,462	0,692	0,432
Likit Değerler / Getirili Aktifler	0,345	0,310	0,346	0,462	0,692	0,431
Likit Değerler / Toplanan Fonlar	0,283	0,260	0,276	0,332	0,436	0,317
Sermaye Yeterliliği Analizi						
Öz Kaynaklar / Aktif Toplamı	0,089	0,119	0,140	0,098	0,086	0,106
Öz Kaynaklar / Kullandırılan Fonlar	0,127	0,171	0,211	0,112	0,105	0,145
Öz Kaynaklar / Toplanan Fonlar	0,103	0,142	0,168	0,112	0,105	0,126
Sorunlu Alacaklar / Öz Kaynaklar	0,487	0,788	0,639	1,521	1,520	0,991
Karlılık Analizi						
Net Kar / Toplam Aktifler	0,010	0,006	0,018	0,002	0,002	0,008
Net Kar / Öz Sermaye	0,117	0,052	0,131	0,016	0,025	0,068
Net Kar / Getirili Aktifler	0,126	0,009	0,028	0,003	0,004	0,034
Aktif Faydalanması						
Toplam K.Payı Geliri / Aktif Toplamı	0,072	0,085	0,157	0,122	0,123	0,112
Gelir Etkinliği						
Kar Payı Dışı Gelir / Aktif Toplamı	0,045	0,027	0,026	0,017	0,013	0,026
Gider Etkinliği						
Kar payı Dışı Gider/ Aktif Toplamı	0,057	0,050	0,102	0,091	0,068	0,073

Kirli Aktifler / Aktif toplamı: Kuveyt Türk'ün kirli aktiflerinin aktif toplamı içerisindeki payı incelendiğinde çok fazla bir değişim görülmemektedir. 2004 yılı öncesinde leasing alacaklarının sabit varlıklar adı altında takip edilmesinden dolayı kirli aktiflerde yüksek oranlar ortaya çıkmıştır. 2004 ve 2005 dönemi incelendiğinde Kuveyt Türk'ün kirli aktiflerinin Bank Asya dışında diğer katılım bankalarının ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. Bu oran aktifler içerisinde getirisi olmayan kalemleri gösterdiğinden bu oranın düşük olması aktif kalitesini artıracaktır.

Kullandırılan Fonlar / Aktif Toplamı: Kullandırılan fonların aktif toplamına oranı 2001 yılından itibaren istikrarlı bir şekilde artış göstermiştir. 2001–2002 döneminde yaşanan yüksek artış diğer yıllarda biraz daha yavaş gerçekleşmiştir. Kuveyt Türk fon kullandırmada diğer katılım bankaları gibi fazla agresif davranmamaktadır. Kullandırılan fonların aktif toplamına oranı katılım bankaları ortalamasının özellikle 2005 yılında oldukça altında gerçekleşmiştir. Katılım bankalarının ana faaliyetleri fon kullandırmak olduğundan bu oranın yüksek olması gerekmektedir.

Kullandırılan Fonlar / Toplanan Fonlar: 2001-2005 döneminde Kuveyt Türk'ün kullandırdığı fonların topladığı fonlara oranı devamlı olarak artış göstermiştir. Katılım bankalarının asıl amacı topladığı fonları kullandırmak olduğundan bu oranın yüksek olması aktif kalitesini de artırıcı etkidir. Bu oran 2005 yılında katılım bankaları ortalamasının altında gerçekleşmiştir. Kuveyt Türk açısından toplanan fonların ya fon olarak kullandırılması ya da diğer getirili aktiflere kaydırılması gerekmektedir. aksi halde likit değerler yükse çıkacaktır. Buda aktif kalitesini düşürücü etki yapacaktır.

Sorunlu Alacaklar / Kullandırılan Fonlar: 2001–2002 döneminde sorunlu alacaklar krizin de etkisiyle kullandırılan fonlar içerisinde oldukça yüksek bir paya sahip olmuştur. 2001–2002 döneminde bu oran %25'ler seviyesinde iken 2003 yılında sorunlu alacakların kullandırılan fonlar içerisindeki payı %13,5'e düşmüştür. sorunlu alacakların oranının her geçen yıl azalması aktif kullandırılan fonların getirisini de artırmaktadır. 2005 yılında Kuveyt Türk'ün sorunlu alacaklarından geçmiş yıllara ait bir kısım sorunlu alacağın silinmesi ile birlikte oransal olarak ve rakamsal olarak ciddi bir azalma görülmüştür. Kuveyt Türk'ün sorunlu alacak / kullandırılan fon oranı katılım bankaları ortalamasının üzerindedir.

Sorunlu Alacaklar / Aktif Toplamı: 2001–2002 döneminde oldukça yüksek seyreden sorunlu alacak / aktif oranının 2003 yılından itibaren aktif toplamı içerisindeki payının azalması aktif kalitesini artırıcı bir etki olmuştur. Kuveyt Türk'ün sorunlu alacaklarının 2001 ve 2002 yıllarında ortalamasının oldukça üzerinde seyretmesinin nedenlerinden birisi 2001 krizinin en fazla vurduğu sektörlerden birinin

katılım bankalarının reel sektörden olan alacaklarının olması, diğeri de tüm gecikmiş alacakların kanunlar çerçevesinde doğrudan gecikmiş alacak kaleminde gösterilmesinden kaynaklanmaktadır. 2005 yılında sorunlu alacakların çok ciddi bir oranda düşmesinin nedenleri, aktif toplamının bir önceki yıla göre %50'nin üzerinde artması ve Kuveyt Türk Yönetiminin sorunlu alacaklar kaleminden 2004 yılı tutarının %34'lük bir tutarı silmesidir.

Sabit Kıymetler / Aktif Toplamı: Sabit kıymetler toplamı 2002 ve 2003 yıllarındaki artıştan sonra 2004 ve 2005 yıllarında düşüş göstermiştir. 2001 krizinin etkisi ile kullanılan fonlardaki gecikmelerden kaynaklanan zorunlu sabit kıymet edinimleri sabit kıymetlerin oranının yüksek çıkmasına neden olmuştur.

Likidite Analizi: 2001 yılında likit değerlerin gerek aktif toplamı içerisindeki payı gerekse kullanılan fonlar içerisindeki payı katılım bankalarının genel ortalamasının oldukça üzerindedir. Ancak 2002 yılında ve izleyen yıllarda likit değerlerin aktif toplamı ve kullanılan fonlar içerisindeki payında azalma olmuştur. Likit değerlerin toplanan fonlara oranı 2001 yılında %43,6 iken bu oran giderek azalmış ve 2005 yılında %28,3 olmuştur. Katılım bankaları topladıkları fonları genellikle kullandırma eğiliminde oldukları için likit değerlerin zorunlu karşılıklar ve nakit pozisyonu dışında düşük olması gerekmektedir. Kuveyt Türk'ün likit değerlerinin toplanan fonlara oranı katılım bankaları ortalamasının üzerindedir. Bu oranın daha da aşağı çekilmesi aktif kalitesini artıracaktır. Likit değerlerin kullanılan fonlara oranı 2001 yılında %69 iken 2002 yılında %46,2 2003 yılında %34,6'ya 2004 yılında %31,3'a düşmüştür. 2005 yılında artış göstererek %34,8 olmuştur. Rakamsal olarak 2005 yılında önceki yıla göre artış olmasına rağmen yaklaşık %50 aktif artışı ve %66 oranında kullanılan fonlardaki artış likit değerlerdeki artışın rakamsal büyüklüğünü fazla gösterememiştir. Katılım bankalarında kullanılan fonlar ile getirili aktifler hemen hemen aynı olduğu için likit değerlerin getirili aktiflere oranı kullanılan fonlara oranı ile aynıdır.

Sermaye Yeterliliği Analizi: Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.'nin 2001–2005 dönemine ilişkin öz kaynaklarının yeterlilik analizini yaptığımızda öz kaynak yeterliliği rasyolarının çok fazla yüksek olmadığı görülmektedir. Öz kaynakların

aktif toplamına oranı 2001-2003 döneminde artış göstermiş ancak 2004 ve 2005 yıllarında aktifteki hızlı artışa karşın öz kaynakların bu oranda artmaması sonucu bu oran düşme göstermiştir. Kuveyt Türk'ün aktif büyümesi her yıl öz kaynak büyümesinden daha fazla olarak gerçekleşmektedir. Bunun en önemli nedenlerinden birisi düşük kârlılık ile çalışılması. Öz kaynakların kullanılan fonlar içerisindeki payı da yine aktif toplamı gibi bir gelişme göstermektedir. Kullanılan fonlar Kuveyt Türk'ün aktifinin yaklaşık %70'ine denk gelmektedir. Öz kaynak artışı kullanılan fonlar artışının altında gerçekleşmektedir. Öz kaynakların toplanan fonlara oranı 2005 yılında 2001 yılı seviyesine gerilemiştir. Katılım bankaları 2001 krizinden sonra özellikle 2003 yılından sonra fon toplama faaliyetlerinde artış göstermişlerdir. Aynı artış öz kaynak artışında gerçekleşmediği için bu oran düşük kalmıştır. Sorunlu alacaklar / öz kaynak rasyosu 2001 ve 2002 yıllarında %100'ün üzerinde bir eksi değer taşımaktadır. Kuveyt Türk'ün 2001 ve 2002 yıllarında sorunlu alacaklar öz kaynaklarının üzerinde bir değer taşımakta idi. 2003 yılında bu oran %63,9'a düşmüş iken 2004 yılında tekrar %78,8'e çıkmıştır. 2005 yılında sorunlu alacakların %34 gibi büyük bir oranda kısmı aktiflerden silince sorunlu alacaklar / öz kaynaklar oranı %48,7'ye düşmüştür. 2005 yılında öz kaynakların aktif toplamı, kullanılan fonlar ve toplanan fonlar içerisindeki payının azalması bankanın yakaladığı aktif büyüklüğüne öz kaynak açısından yetişemediğini göstermektedir. Öz kaynak verimliliğinin artırılması sermaye artışının dışında kâr edilmesi ile sağlanabilir. Kuveyt Türk bilanço kârlılığını artırdıkça öz kaynaklarının verimliliği de artacaktır.

Karlılık analizinde 2001 – 2005 döneminde net kârın aktif toplamı ve getirili aktiflere oranında sürekli bir artış yaşanmaktadır. Kuveyt Türk her geçen yıl kârlılığını artırmaktadır. 2004 yılında kârlılıkta düşüş yaşansa da 2001 ve 2002 yıllarına göre ciddi bir artış bulunmaktadır. Kârlılığın öz kaynaklara oranı 2003 ve 2005 yıllarında diğer yıllara göre oldukça yüksektir. Bu iki yılda bankanın kârlılığı oldukça yüksek çıkmıştır. Kuveyt Türk'ün kârlılık oranları diğer katılım bankalarına kıyasla daha kötü durumdadır. 2001 yılı hariç katılım bankaları ortalamasının altında kârlılık oranlarına sahiptir. Kuveyt Türk'ün düşük kârlılık oranlarına sahip olması bankanın verimliliğini etkilemektedir.

Aktif Faydalanması Analizi: Kuveyt Türk Katılım Bankası'nın toplam kâr payı gelirlerinin aktif toplamına oranı 2001, 2002 ve 2003 yıllarında %10'un üzerinde iken 2004 ve 2005 yıllarında düşüş göstermiştir. Bu dönemde fon kullandırım oranlarının düşmesi ve aktif büyüklüğün önceki yıllara göre daha yüksek oranlarda kâr payı gelirlerinin oransal olarak düşük kalmasına neden olmuştur. Ancak yine de 2004 ve 2005 yıllarında katılım bankalarının ortalamaları %10'un üzerindedir.

Gelir ve Gider Etkinliği Analizi: Kuveyt Türk'ün kâr payı dışı gelirler ve giderlerinin aktif toplamı içerisindeki oranları özellikle 2004 yılında kâr payı dışındaki gelirlerde yüksek olarak gerçekleşmiştir. Önceki yıllarda %1 ve %2 seviyelerinde olan bu oran 2005 yılında %4,5 olarak gerçekleşmiştir. Bu da bankanın fon kullandırmalarından aldığı kâr payları dışında diğer bankacılık hizmetlerinden aldığı gelirlerini artırdığını göstermektedir. Buna karşılık kâr payı dışındaki giderlerin de azalması net kârlılığı artıran etkenlerden olmuştur.

Özetle, Kuveyt Türk Katılım Bankasının aktif kalitesi oranlarına bakıldığında diğer katılım bankaları gibi çok fazla fon kullandırım çabasında olmadığı görülmektedir. Bunun yanında sorunlu alacak bakiyeleri hem katılım bankaları ortalamasının hem de ticari bankaların ortalamasının oldukça üzerinde seyretmektedir. Bunda tüm sorunlu alacakların kayıtlarının tam olarak tutulmasının yanında 2001 yılında yaşanan krizin de etkilerinin devam ettiği görülmektedir. Kuveyt Türk'ün likiditesi diğer katılım bankalarına göre iyi seviyededir. Ancak likit değerlerin nakde çevrilebilir kalemler ile artırılması gerekmektedir. Bu kalemler hem fon kullandırım riskini minimize etmekte hem de toplanan fonların atıl kalmasını önlemektedir. Sermaye yeterliliği açısından Kuveyt Türk'ün önceki yıllara göre 2005 yılında düşüş gösterdiği görülmektedir. Net kârın aktiflerin %1'ine ulaşması Kuveyt Türk için bir başarıdır.

Tablo 14: Bank Asya Katılım Bankası A.Ş. 2001–2005 yılları arası Performans Analizi

Oranlar	Yıllar					
Aktif Kalitesi Oranları	2005	2004	2003	2002	2001	Toplam Ortalama
Getiri Aktifler / Aktif Toplamı	0,784	0,691	0,622	0,583	0,504	0,637
Likit Aktifler / Aktif Toplamı	0,145	0,238	0,203	0,236	0,285	0,222
Kirli Aktifler / Aktif Toplamı	0,071	0,071	0,175	0,182	0,211	0,142
Kullandırılan Fonlar / Aktif Toplamı	0,784	0,691	0,622	0,581	0,504	0,636
Kullandırılan Fonlar / Toplanan Fonlar	0,955	0,824	0,744	0,698	0,582	0,761
Sorunlu Alacaklar / Kullandırılan Fonlar	0,063	0,058	0,075	0,061	0,130	0,077
Sorunlu Alacaklar / Aktif Toplamı	0,042	0,035	0,044	0,034	0,063	0,044
Sabit Kıymet Toplamı / Aktif Toplamı	0,013	0,017	0,132	0,126	0,130	0,084
Likidite Analizi						
Likit Değerler / Aktif Toplamı	0,145	0,238	0,203	0,236	0,285	0,222
Likit Değerler / Kullandırılan Fonlar	0,186	0,344	0,326	0,407	0,566	0,366
Likit Değerler / Getirili Aktifler	0,186	0,344	0,326	0,406	0,566	0,365
Likit Değerler / Toplanan Fonlar	0,178	0,283	0,243	0,284	0,329	0,264
Sermaye Yeterliliği Analizi						
Öz Kaynaklar / Aktif Toplamı	0,114	0,081	0,086	0,083	0,060	0,085
Öz Kaynaklar / Kullandırılan Fonlar	0,146	0,117	0,139	0,142	0,119	0,133
Öz Kaynaklar / Toplanan Fonlar	0,140	0,097	0,103	0,099	0,069	0,102
Sorunlu Alacaklar / Öz Kaynaklar	0,371	0,434	0,515	0,414	1,046	0,556
Karlılık Analizi						
Net Kar / Toplam Aktifler	0,036	0,020	0,024	0,018	0,005	0,021
Net Kar / Öz Sermaye	0,317	0,244	0,281	0,214	0,082	0,228
Net Kar / Getirili Aktifler	0,046	0,029	0,039	0,030	0,010	0,031
Aktif Faydalanması						
Toplam K.Payı Geliri / Aktif Toplamı	0,119	0,118	0,146	0,104	0,105	0,118
Gelir Etkinliği						
Kar Payı Dışı Gelir / Aktif Toplamı	0,054	0,052	0,053	0,041	0,034	0,047
Gider Etkinliği						
Kar payı Dışı Gider/ Aktif Toplamı	0,069	0,072	0,121	0,095	0,108	0,093

Tablo 14’de Bank Asya Katılım Bankası A.Ş.’nin performans değerlemesi analiz oranları bulunmaktadır.

Getirili Aktifler / Aktif Toplamı: 2001–2005 dönemine ilişkin Bank Asya Katılım Bankası A.Ş.’nin aktif kalitesi oranlarından getirili aktiflerin aktif toplamına oranı incelendiğinde, getirili aktiflerin 2001 yılından itibaren her yıl istikrarlı bir artış gösterdiği görülmektedir. Bu oran 2001 yılında %50 iken 2005 yılında %78,4’e

ulaşmıştır. Bank Asya getirili aktiflerini artırarak aktif kalitesini artırmaktadır. Aktif toplamının %78'inin getirili aktiflerden oluşması banka için olumlu bir durumdur.

Likit Aktifler/ Aktif Toplamı: Likit aktiflerin aktif toplamı içerisindeki payında azalan bir durum söz konusudur. Bankanın likit varlıklarının toplam aktif içerisindeki oranı 2001 yılında %28,5 iken 2005 yılında bu oran %14,5'e düşmüştür. Likit değerlerin düşük olması bankanın aktiflerini getirili aktiflere yönlendirdiğini göstermektedir. Ancak bu durum olağanüstü bir durumda likidite sorununu da beraberinde getirecektir.

Kirli Aktifler / Aktif toplamı: Bank Asya'nın kirli aktiflerinin aktif toplamına oranı %20'lerden %7,1'e kadar düşmüştür. Kirli aktifler aktif kalitesini düşürdüğü için bu oranın düşük olması gerekir. 2005 yılında Bank Asya'nın kirli aktifleri katılım bankaları ortalamasının üzerinde gerçekleşmiştir.

Kullandırılan Fonlar/ Aktif Toplamı: Bank Asya'nın 2001–2005 döneminde kullandığı fonların aktif toplamına oranında da her yıl düzenli bir artış meydana gelmektedir. Aktif toplamının %78,4'ü kullandırılan fonlardan oluşmaktadır. Getirili kalemlerin tamamının kullandırılan fonlardan oluşması kriz dönemlerinde sorunlu alacaklar kaleminin artmasına neden olacaktır.

Kullandırılan Fonlar / Toplanan Fonlar: Kullandırılan fonların toplanan fonlar içerisindeki payı %58'den %95,5'e kadar çıkmıştır. Bank Asya topladığı fonların neredeyse %100'üne yakın bir tutarını fon olarak kullanmaktadır. Kullandırılan fonlar tamamen reel sektöre kullandırıldığı için bankanın karlılığını artırıcı rol oynamaktadır. Banka zorunlu karşılıklar dışındaki fonların tamamını kullandırmaktadır. Bankanın topladığı fonları diğer getirili aktifler (menkul kıymetler portföyü) dışında sadece fon olarak kullandırması risk yapısını artırmaktadır. Getirili aktiflerin yüksek olması olumlu ancak sadece kullandırılan fonlardan oluşması ve bu fonların da toplanan fonların %95'ine karşılık gelmesi olumsuz bir durumdur.

Sorunlu Alacaklar / Kullandırılan Fonlar: 2001–2005 döneminde sorunlu alacakların kullandırılan fonlara oranı 2001 yılında %13 iken 2005 yılında bu oran %6'ya düşmüştür. 2005 yılında 2004 yılına göre sorunlu alacaklarda %69

civarında bir artış olmuştur. Buna karşın kullanılan fonlarda %54'lük bir artış olmuştur. 2005 yılında sorunlu alacakların artması kullanılan fon yapısının risk dengesinin bozulduğunu göstermektedir.

Sorunlu Alacaklar / Aktif Toplamı: Sorunlu alacakların aktif toplamı içerisindeki oranı 2001–2004 döneminde katılım bankalarının genel ortalamalarının altında gerçekleşmiştir. 2005 yılında sorunlu alacaklardaki artış aktif artışının üzerinde gerçekleşmiştir.

Sabit Kıymetler / Aktif Toplamı: Sabit kıymetlerin aktif toplamına oranında Bank Asya en düşük ortalamaya sahip bankalardandır. Bankanın sabit kıymet toplamı aktiflerinin %1,3'ü kadardır. 2001–2005 döneminde de bu oran %1,7'yi geçmemiştir. Banka Asya aktifinde sabit kıymet ağırlığını minimum düzeyde tutmaktadır. Aktifinin çoğunluğunu getirili kalemlerden oluşturarak etkin kullanmaya çalışmaktadır.

Likidite Analizi: 2001–2005 döneminde likit değerlerin aktif toplamı içerisindeki payının giderek azalması olası nakit çıkışlarında bankayı zora sokabilecektir. Likit değerler 2001 yılında aktif toplamının %28,5'i kadar iken 2005 yılında %14,5'e düşmüştür. Katılım bankaları toplamında 2005 yılında bu oran %20,4'dür. Ortalamanın çok altında bir likit değer/aktif toplamı oranı mevcuttur. Likit değerlerin kullanılan fonlara ve getirili aktiflere oranı aynıdır. Katılım bankalarının fon kullandırımı dışında kalan getirili kalemlere fazla yatırım yapmadıkları görülmektedir. Özellikle kamu borçlanma senetlerinin olmaması toplanan fonların ticari kredi olarak kullanılmasını gerekli kılmaktadır. Likit değerlerin toplanan fonlara oranı zorunlu karşılıklar, bankalar ve kasa ihtiyatların toplanan fonlara oranını göstermektedir. Katılım bankaları ellerindeki fonları karşılıkları ve likidite ihtiyaçlarını ayırdıktan sonra kalan kısmın tamamını kullandırmak isterler. Katılım bankaları kullandırdıkları fonlardan elde ettikleri kâra göre bir kâr payı dağıttıklarından atıl kalan fonlar genel havuz kârlılığını azaltmaktadır. Ticari bankalarda likit değerlerin mevduata oranı oldukça yüksektir. Mevduatın %50'den fazlası bir tutar likit değer olarak bulunmaktadır.

Sermaye Yeterlilik Analizi: Sermaye yeterlilik oranları 2001–2005 döneminde banka lehine gelişme göstermiştir. Öz kaynak / aktif toplamı oranı 2001 yılında %6 iken 2005 yılında bu oran %11,4'e yükselmiştir. Bank Asya her yıl aktifini artırırken aynı zamanda da öz kaynaklarını artırmaktadır. Sermaye artışları ve elde edilen kârlar öz kaynakların artmasını sağlamıştır. 2005 yılında sermayenin artırılması bu oranın %8'den %11'e çıkmasını sağlamıştır. Katılım bankaları içerisinde en yüksek öz kaynak toplamına sahip banka Bank Asya'dır. Ticaret bankaların öz kaynak / aktif toplamına yakın bir ortalama sahiptir. Öz kaynakların kullanılan fonlar ve toplanan fonlar içerisindeki payı 2005 yılında eşit duruma gelmiştir. Bank Asya'nın 2005 yılında öz kaynaklarının kullanılan fonlara oranı %14,6 olarak gerçekleşmiştir. Son beş yıllık ortalaması ile %13,3'dür. 2002 ve 2005 yıllarında ortalamanın üzerine çıkmıştır. Katılım bankaları ortalamasının altında kalsa da 2005 yılındaki ortalamanın üzerindedir. Sorunlu alacakların öz kaynaklara oranı 2001-2005 döneminde azalma gösterse de öz kaynak artışı ve aktif artışına göre düşük bir azalıştır. 2001 krizinin etkileri ile yüksek oranlarda gerçekleşen sorunlu alacak / öz kaynak oranı 2005 yılında %37,1'e düşmüştür. Katılım bankaları ortalaması 2005 yılında %32,9'dur ortalamanın yaklaşık %4 üzerindedir. En yüksek öz kaynak tutarına sahip olan Bank Asya için bu oran yüksek bir orandır.

Kârlılık analizine bakıldığında Bank Asya katılım bankaları içinde en yüksek kârlılığa sahip bir bankadır. Net kârın aktif toplamına oranı 2001 yılında Kuveyt Türk ile birlikte pozitif olan bankadır. Yine diğer yıllarda da artan bir grafik yakalamış aktif büyümesini kârlılığına da yansıtmıştır. 2005 yılında en yüksek kârlılığa sahip katılım bankasıdır. 2001 yılında net kâr / öz kaynaklar oranı %8,2 iken önce %21,4'e ardından artarak %31,7'ye ulaşmıştır. Katılım bankaları ortalaması 2005 yılında %25,9 olarak gerçekleşmiştir. 2002 yılında Bank Asya ile katılım bankaları ortalaması arasında %17 civarında bir fark bulunmaktadır. Net kârın getirili aktiflere oranını incelediğimizde bu rasyoda da 2004 yılında ki bir önceki yıla göre düşüşün dışında devamlı bir artış söz konusudur. Getirili aktif açısından katılım bankaları içerisinde en büyük rakama sahip olan Bank Asya'nın net kârı da bu oranda yüksek çıkmaktadır. Katılım bankaları ortalaması %7 iken Bank Asya'nın net kâr/ getirili aktifler ortalaması %3,1'dir. Arada çok büyük bir fark bulunmaktadır. Bank Asya'nın sorunlu alacaklar

kalemindeki artışa rağmen banka kârlılığını artırmaktadır. Banka kullandığı fonları kârlı bir şekilde kullandırmaktadır.

Aktif Faydalanması Analizi: Bank Asya'nın 2001–2005 döneminde kâr payı gelirleri aktifin ortalama %11'leri seviyesinde gerçekleşmiştir. Banka rakamsal olarak Türkiye Finans Katılım Bankası'ndan daha az kâr payı geliri elde etmesine rağmen daha fazla net kâr elde etmiştir. Banka ortalaması katılım bankaları ortalamasının altına düşmemektedir.

Gelir ve Gider Etkinliği Analizi: 2001–2005 döneminde Banka Asya'nın kâr payı dışı gelir ve gider etkinliğine baktığımızda kâr payı dışı gelirlerinin her yıl arttığını görmekteyiz. Albaraka Türk dışındaki katılım bankalarının kâr payı dışı gelirlerinin aktif toplamına oranı Bank Asya'nın oranlarının altında kalmaktadır. Rakamsal olarak büyük aktif toplamına sahip olan Bank Asya'nın kâr payı dışı gelirlerinin rakamsal hacimleri de yüksek olmaktadır. Kâr payı dışı giderlerin aktif toplamına oranında Bank Asya'nın 2001–2005 dönemine ait oranları katılım bankaları toplamları ile hemen hemen aynı olmuştur. Bank Asya kâr payı dışı giderlerini diğer katılım bankaları ile aynı tutmuş ancak kâr payı dışı gelirini artırarak kârlılığını artırmıştır.

Banka Asya, katılım bankaları içerisinde 2001–2005 döneminde en yüksek kârlılığa sahip katılım bankasıdır. Aktif büyüklük açısından aktiflerini hızla artırarak 2004 yılında liderliğe oturmuştur. 2005 yılında Family Finans ve Anadolu Finans Kurumlarının birleşmesinden sonra aktif büyüklükte 2. sıraya gerilemiştir. Sermaye yeterlilik rasyolarını artırarak 2005 yılında ortalamanın üzerinde bir oran yakalamıştır. Sorunlu alacakların azalması ile birlikte bankanın kârlılığı da artacaktır.

Tablo 15'te Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.'nin mali tabloları incelenmektedir. Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş., Anadolu Finans Kurumu A.Ş. ve Family Finans Kurumu A.Ş.'nin 2005 yılında birleşmeleri ile ortaya çıkmıştır. Bundan dolayı 2004 ve önceki yıllarda Anadolu Finans Kurumu A.Ş.'nin mali tabloları değerlendirilmiş 2005 yılında ise Anadolu Finans Kurumu A.Ş. ve Family Finans Kurumu A.Ş.'nin ortak bilânçosu analiz edilmiştir. Dolayısıyla 2005 yılındaki rakamlar diğer yıllara göre oldukça yüksektir. Oransal anlamda ise ciddi bir farklılık

oluşmamaktadır. Katılım bankaları içinde son iki sırada yer almakta iken birleşerek ilk sıraya yerleşen Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. ciddi bir kârlılık yakalamıştır. Dolayısıyla Türkiye Finans Katılım Bankasının analizinde 2001–2004 ayrı incelenmekte 2005 yılı ayrı değerlendirilmektedir.

Getirili Aktifler / Aktif Toplamı: 2001–2005 döneminde Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.’nin getirili aktiflerinin aktif toplamı içerisindeki payı ciddi bir artış göstermiştir. 2001 yılında getirili aktifler aktif toplamının %54,4’ü iken bu oran 2002 yılında da yine %54 olarak gerçekleşmiş 2003 yılında %57,9 ve 2004 yılında da %68,7 olarak gerçekleşmiştir. 2005 yılında birleşmenin de etkisiyle gerçekleşen büyüme sonucunda bu oran %74’ê yükselmiştir. Türkiye Finans Katılım Bankası getirili aktiflerin aktif toplamı içindeki payında 2001–2004 döneminde katılım bankalarının ortalamasının hep altında gerçekleşmiş 2005 yılında katılım bankaları ile aynı oranı yakalamıştır.

Likit Aktifler / Aktif Toplamı: 2001–2005 döneminde likit aktiflerin aktif toplamına oranında Türkiye Finans Katılım Bankasının ortalaması katılım bankaları ortalamasına yakın değerler izlemiştir.

Kirli Aktifler / Aktif Toplamı: Kirli aktiflerin aktif toplamına oranı 2001–2004 döneminde katılım bankaları ortalamasının oldukça üzerinde gerçekleşmiş iken 2005 yılında bu oran %3,8’e düşmüştür. Kirli aktifler bankanın aktifinde herhangi bir gelir elde edemediği aktiflerden oluşmaktadır. Bu kalem ne kadar düşük olursa bankanın aktiflerinden faydalanması da o derece artar. Katılım bankalarında 2004 yılında bu kaleme ciddi bir düşüş yaşanmıştır. Bu düşüşün bir nedeni de leasing alacaklarının katılım bankalarının bir kısmı tarafından maddi duran varlıklar kalemlerinde takip edilmesinden kaynaklanmakta idi. 2004 ve 2005 yıllarında leasing alacaklar ayrı bir kaleme takip edildiğinden kirli aktiflerin aktif toplamına oranında düşüş yaşanmıştır.

Tablo 15: Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. 2001–2005 yılları arası Performans Analizi

Oranlar	Yıllar					
Aktif Kalitesi Oranları	2005	2004	2003	2002	2001	Toplam Ortalama
Getiri Aktifler / Aktif Toplamı	0,740	0,687	0,579	0,543	0,544	0,619
Likit Aktifler / Aktif Toplamı	0,224	0,198	0,223	0,259	0,285	0,238
Kirli Aktifler / Aktif Toplamı	0,038	0,114	0,198	0,199	0,171	0,144
Kullandırılan Fonlar / Aktif Toplamı	0,739	0,687	0,579	0,543	0,544	0,618
Kullandırılan Fonlar / Toplanan Fonlar	0,851	0,863	0,745	0,636	0,624	0,744
Sorunlu Alacaklar / Kullandırılan Fonlar	0,034	0,076	0,128	0,196	0,341	0,155
Sorunlu Alacaklar / Aktif Toplamı	0,023	0,052	0,074	0,106	0,186	0,088
Sabit Kıymet Toplamı / Aktif Toplamı	0,016	0,094	0,170	0,220	0,132	0,126
Likidite Analizi						
Likit Değerler / Aktif Toplamı	0,224	0,198	0,223	0,259	0,285	0,238
Likit Değerler / Kullandırılan Fonlar	0,303	0,288	0,384	0,477	0,524	0,395
Likit Değerler / Getirili Aktifler	0,302	0,288	0,384	0,477	0,524	0,395
Likit Değerler / Toplanan Fonlar	0,258	0,249	0,286	0,303	0,327	0,285
Sermaye Yeterliliği Analizi						
Öz Kaynaklar / Aktif Toplamı	0,085	0,143	0,151	0,110	0,088	0,115
Öz Kaynaklar / Kullandırılan Fonlar	0,119	0,208	0,260	0,204	0,161	0,190
Öz Kaynaklar / Toplanan Fonlar	0,098	0,179	0,194	0,130	0,101	0,140
Sorunlu Alacaklar / Öz Kaynaklar	0,267	0,367	0,492	0,964	2,115	0,841
Karlılık Analizi						
Net Kar / Toplam Aktifler	0,026	0,010	0,023	-0,003	-0,047	0,002
Net Kar / Öz Sermaye	0,309	0,073	0,154	-0,026	-0,541	-0,006
Net Kar / Getirili Aktifler	0,035	0,015	0,040	-0,005	-0,087	0,000
Aktif Faydalanması						
Toplam K.Payı Geliri / Aktif Toplamı	0,112	0,132	0,135	0,115	0,096	0,118
Gelir Etkinliği						
Kar Payı Dışı Gelir / Aktif Toplamı	0,043	0,035	0,028	0,018	0,017	0,028
Gider Etkinliği						
Kar payı Dışı Gider/ Aktif Toplamı	0,068	0,087	0,083	0,095	0,116	0,090

Kullandırılan Fonlar / Aktif Toplamı: Kullandırılan fonların aktif toplamına oranı 2001–2005 döneminde 2004 yılına kadar yatay bir seyir izlemiştir. Akabinde 2004 yılında ve 2005 yılında artış yaşanmıştır. Katılım bankaları için en büyük getiri kalemi kullandırılan fonlardır. Bu kalem ne kadar büyük olursa aktif getirisi de o derece büyük olmaktadır. Çünkü katılım bankaları topladıkları fonları ve diğer pasiflerini menkul kıymetler portföyü gibi likit değerlere fazla yatıramamaktadırlar. Bu konudaki yasal eksiklikler ve katılım bankalarının teknik yetersizlikleri katılım bankalarını aşırı derecede fon kullandırmaya yönlendirmiştir.

Türkiye Finans Katılım Bankası da diğer katılım bankaları gibi kriz ortamından sonra kullandığı fonların tutarını ve aktif toplamı içindeki oransal büyüklüğünü artırmıştır.

Kullandırılan Fonlar / Toplanan Fonlar: Kullandırılan fonların toplanan fonlar içindeki payı 2001 yılında %62,4 iken 2004 yılında %86,3'e yükselmiştir. 2005 yılında birleşmeden sonra %85,1 olarak gerçekleşmiştir. Katılım bankalarının 2005 yılı ortalaması %86,3 ve 5 yıllık ortalaması da %76'dır. Türkiye Finans Katılım Bankası 2005 yılında ortalamanın %1,2 altında kalmıştır.

Sorunlu Alacaklar / Kullandırılan Fonlar: 2001–2005 döneminde sorunlu alacaklar kullandırılan fonların ortalama %15,5'i kadar gerçekleşmiştir. 2004 ve 2005 yıllarında bu oran %10'un altına inmiş 2005 yılında %3,4 olarak gerçekleşmiştir. Sorunlu alacaklar kalemi kullandırılan fonların yüksek artışına rağmen aynı oranda artmamıştır. 2001 mali krizinde sorunlu alacakların kullandırılan fonlara oranı %34,1 iken bu oran her yıl azalmıştır. Katılım bankaları kullandıkları fonları doğrudan reel sektöre kullandırdıklarından her türlü ekonomik daralmada etkilenmektedirler.

Sorunlu Alacakları / Aktif Toplamı: Sorunlu alacakların aktif toplamına oranı 2005 yılında katılım bankaları ortalamasının oldukça altında gerçekleşmiştir. Ancak 5 yıllık ortalama ortalamasının yaklaşık %1 üzerinde kalmıştır. Türkiye Finans Katılım Bankası leasing alacaklarının sabit kıymetler kaleminde takip edilmesinden dolayı 2004 yılına kadar yüksek sabit kıymet oranı ile çalışmıştır. 2004 ve 2005 yıllarında leasing alacaklarının ayrı kalemde takip edilmesinden sonra gerçek sabit kıymet/ aktif toplamı oranlarını sergilemeye başlamıştır. Bankanın 2004 yılında %9,4 olan sabit kıymet aktif oranı 2005 yılında %1,6'ya düşmüştür. Bu düşüşte sorunlu alacaklardan dolayı bankanın elinde olan sabit kıymetlerin elden çıkarılmasının da etkisi olmaktadır.

Likidite Analizi: 2001–2005 döneminde likidite analizi yapıldığında Türkiye Finans Katılım Bankası'nın likidite performansı açısından katılım bankaları ortalamasının üzerinde kaldığı görülmektedir. Likit değerlerin aktif toplamına oranı 2001–2004 döneminde azalan bir seyir izlemiş ancak 2005 yılındaki birleşmeden sonra tekrar yükselmiştir. Likidite bankanın ani nakit çıkışları durumunda ödeme gücünü göstermektedir. Bu oranın bankanın aktiflerini verimli kullanabilmesi için minimum

düzyeyde olması, bunun yanında nakit çıkışlarında sıkıntı yaşamaması için de maksimum düzyeyde olması gerekir. Katılım bankalarını bu dengeyi kurabilmesi gerekmektedir. Likit değerler kalemleri açısından katılım bankaları ticari bankalara göre daha kısıtlı imkânlarla sahiptirler. Likit değerlerin kullandırılan fonlara oranı 2001 yılında kullandırılan fonların %50'sinden fazla iken bu oran 2002 yılında %50'nin altına inmiş izleyen yıllarda daha da düşmüştür. bu oranın yüksek olması katılım bankasının aktifini rantabl kullanamadığını göstermektedir. Türkiye Finans Katılım Bankasının aktifindeki likit değerlerin kullandırdığı fonlara oranı katılım bankaları ortalamasının üzerinde olması aktif kalitesini düşürücü bir etkidir. Likit değerlerin toplanan fonlara oranı 2001–2004 döneminde %32,7'den %24,9'a düşmüştür. Bu oranın yüksek olması toplanan fonların her hangi bir gelir getirmeden atıl kalması demektir. Kaldı ki katılım bankası açısından atıl kalan fonlar bankanın kârlılığını doğrudan etkilemektedir. Bu oran 2005 yılında yine %25'in üzerine çıkmıştır. Likit değerlerin toplanan fonların minimum düzeyinde tutulması aktif kalitesini artıracaktır.

Sermaye Yeterliliği Analizi: 2001–2005 döneminde Türkiye Finans Katılım Bankasının sermaye yeterlilik oranları incelendiğinde; öz kaynakların aktif toplamına oranı 2001-2004döneminde artış göstermektedir. 2005 yılında öz kaynaklar aktif büyümesi kadar artırılamamıştır. Bu oran katılım bankalarının 2005 yılı ortalamasından ve Türkiye Finans'ın kendi 5 yıllık ortalamasında düşük çıkmaktadır. Öz kaynakların kullandırılan fonlara oranı 2001–2003 döneminde artış göstermiş 2004 yılında ve 2005 yılında düşmüştür. Burada toplanan fonların artışının da etkisi bulunmaktadır. Türkiye finansın topladığı fonlar 2004 ve 2005 yıllarında ciddi bir artış göstermektedir. Bu da toplanan fonlardan sağlanan kaynak ile fon kullandırımını artırmıştır. Öz kaynakların aynı derecede artırılamaması bu oranın düşmesine neden olmuştur. Öz kaynakların toplanan fonlara oranında bu durum daha açık bir şekilde görünmektedir. 2001–2003 döneminde öz kaynakların toplanan fonlara oranı artarken 2004 ve 2005 yıllarında bu oran düşmektedir. Özellikle 2005 yılındaki birleşmeden sonra bu oran ciddi bir şekilde düşmüştür. Banka topladığı fonları ve buna bağlı olarak kullandırdığı fonları artırmıştır. Sorunlu alacakların öz kaynaklara oranı ortalaması Kuveyt Türk Katılım Bankası'ndan sonra en yüksek bankadır. Özellikle 2001 ve 2002 yıllarında sorunlu alacakları öz kaynaklarının üzerinde. 2004 ve 2005 yıllarında

sorunlu alacaklarını azaltmıştır. Albaraka Türk'ün ardında sorunlu alacakları / öz kaynak oranı düşük olan bankadır.

2001–2002 döneminde net kâr elde edilememiş zarar oluşmuştur. Bu zararlar 2001 yılında aktifin %4,7'si kadar 2002 yılında %03'ü kadardır. 2003 ve diğer yıllarda kâr elde etmeye başlamıştır. Ancak 2004 kârlılığı katılım bankaları ortalamasının altındadır. Net Kâr / öz kaynaklar oranı da yine aktif toplamında olduğu gibi 2001 ve 2002 yıllarında eksi değerler vermiştir. 2003 yılında elde edilen yüksek kâr ile bu oran %15,4'e çıkmış ancak 2004 yılındaki kârın öz kaynak tutarına göre düşük kalması nedeniyle bu oran düşük çıkmıştır. 2005 yılında birleşmeden sonra bankanın aktiflerini daha kârlı kullanmasından dolayı kârlılık ciddi bir şekilde artmıştır. Kârlılık 2004 yılına göre yaklaşık 8 kat artmıştır.

Aktif Faydalanması Analizi: 2001–2005 döneminde kâr payı gelirlerinin aktif toplamına oranında 2001 yılı hariç katılım bankaları ortalamasının üzerinde bir getiri sağlanmıştır. 2001 yılında %9,6 olan kâr payı gelirin aktif toplamına oranı 2005 yılında %11,2 olarak gerçekleşmiştir. Rakamsal olarak da 2005 yılında ciddi bir artış gerçekleşmiştir.

Gelir ve Gider Etkinliği Analizi: Kâr payı dışı gelirler ve Kâr payı dışı giderler incelendiğinde bu kalemlerin aktif toplamı içindeki paylarının katılım bankaları ortalamalarının altında veyahut üzerinde olduğu görülmektedir. Kâr payı dışı gelirler katılım bankalarının kârlılıklarına doğrudan etki eden kalemlerdir. Bu kalem 2001–2003 döneminde çok düşük kalmıştır. Ancak 2004 ve 2005 yıllarında artarak %4,3'e ulaşmıştır. Kâr payı dışı giderler de aynı şekilde 2001–2002 yıllarında yüksek kalmıştır. 2003 ve 2004 yıllarında %8,3 ve %8,7 olarak gerçekleşmiştir. 2005 yılında giderlerin azaltılması ile (birleşmeden sonra maliyetlerin aşağıya çekilmesi ile birlikte) bu oran %6,8'e düşmüştür.

Özetle Türkiye Finans Katılım Bankası 2005 yılında birleşmeden sonra mali tablolarında ciddi düzelme yaşamış ve bu da kârlılığa yansımıştır. Bankanın sorunlu alacaklarını ortalamanın altına düşürmesi ve aktif toplamı içinde kullandığı fonların ağırlığını artırması aktif kalitesini artırıcı yönde etkilemiştir. Bunun yanında likit değerlerin de azaltılması ile aktif kalitesi daha da artırılabilir. Sermaye yeterliliği

rasyolarında öz kaynakların aktif toplamına oranı 2005 yılında düşük çıkmıştır. Öz kaynak toplamının toplanan fonlara oranının da düşük olması olası nakit çıkışlarında likit değerlerin yetersiz kalmasına neden olabilecektir. Öz kaynakların düşük olması kullandırılan fonların toplanan fonlara oranını düşürmektedir. Kâr payı dışı gelirlerin artırılıp giderlerin azaltılması ile kârlılık daha da artırılabilir.

Aşağıdaki Tablo 16'da Family Finans Kurumu A.Ş.'nin 2001–2004 yılları arasındaki performansı incelenmektedir. Family Finans Kurumu A.Ş. 2005 yılında Anadolu finans Kurumu A.Ş. ile birleşerek Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. adını almıştır. 2005 yılı mali verileri Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. adı altında yukarıda analiz edilmiştir. Family finans Kurumu A.Ş. artık faaliyette bulunmamakla beraber çalışmamızın 4 yıllık kısmında katılım bankası olarak faaliyette bulunduğu için incelenmiştir.

Getirili Aktifler / Aktif Toplamı: 2001–2004 döneminde getirili aktiflerin aktif toplamına oranı genel olarak katılım bankaları ile aynı seyri izlemiştir. 2001 yılında %52,8 olan getirili aktif / aktif toplamı oranı 2004 yılında %70,7'ye çıkmıştır.

Likit Aktifler / Aktif Toplamı: Likit aktiflerin aktif toplamına oranı 2001 yılında %41,1 iken 2002 yılında %19,6'ya gerilemiştir. 2003 yılında %23,2'ye çıkan bu oran 2004 yılında %17,4'e gerilemiştir. Likit aktifler getirisi olmayan aktiflerden olduğu için bu oranın bankanın ani nakit çıkışlarında sıkıntı yaşatmayacak şekilde olması gerekmektedir.

Kirli Aktifler / Aktif Toplamı: Kirli aktiflerin aktif toplamına oranı diğer katılım bankalarına göre 2004 yılında yüksek çıkmıştır. Family Finans Kurumu 2004 yılında da leasing alacaklarını sabit duran varlıklar kaleminde takip etmiştir.

Kullandırılan Fonlar / Aktif Toplamı: Kullandırılan fonların aktif toplamına oranı 2001 yılında %52,8 iken diğer yıllarda artmış ve 2004 yılında %68,7 olarak gerçekleşmiştir. Aktif toplamı içerisinde getirili aktiflerin oranının yüksek olması gerekmektedir. Dolayısıyla katılım bankalarının getirili aktifler kullandırılan fonlardan

oluştugu için kullandırılan fonların oranının yüksek olması gerekir. Bu oran %68'lerde olduğundan getiri daha düşük olmaktadır.

Kullandırılan Fonlar / Toplanan Fonlar: 2001–2004 döneminde kullandırılan fonların toplanan fonlara oranı katılım bankalarının ortalamalarının üzerinde gerçekleşmiştir. 2001 yılında %60 olan bu oran 2004 yılında %85 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranın artması toplanan fonların atıl kalmadığını göstermektedir.

Sorunlu Alacaklar / Kullandırılan Fonlar: Sorunlu alacaklar / kullandırılan fonlar oranı 2001 yılı hariç katılım bankaları ortalamasının altında gerçekleşmiştir. 2004 yılında %3,2 gibi çok düşük bir sorunlu alacak / kullandırılan fon oranı bulunmaktadır. Kullandırılan fonların verimli kullandırıldığı görülmektedir.

Sorunlu Alacaklar / Aktif Toplamı: Sorunlu alacakların aktif toplamına oranı 2001 yılı hariç düşük çıkmıştır. 2001 yılında %16,1 olan sorunlu alacak / aktif toplamı oranı 2004 yılında %2,2'ye gerilemiştir.

Sabit Kıymetler/ Aktif Toplamı: Sabit kıymetlerin aktif toplamına oranı 2001–2004 döneminde leasing alacaklarının bu kaleme takip edilmesinden dolayı yüksek çıkmaktadır. Ancak bu kalemin yaklaşık %2 gibi bir kısmı gerçek maddi duran varlıktır. Bu oranın düşük olması aktif kalitesini artırıcı bir etkidir.

Likidite Analizi: 2001–2004 döneminde 2001 yılı hariç Family Finans Kurumunun likit değerlerinin aktif toplamına oranının düşük seyrettiği görülmektedir. Likit değerlerin düşük olması kaynakların fon olara kullanılmasını sağlamaktadır. Ancak olası nakit çıkışlarında bankanın durumunu sıkıntıya sokabilecek bir durumdur. Bu nedenle bu oranın makul seviyede olması gerekir. Likit değerlerin kullandırılan fonlara oranı 2001 yılında %77 iken 2004 yılında bu oran %25,3'e düşmüştür. 2001 yılındaki %50'nin üzerindeki bir likit değer / kullandırılan fon oranı kurumun karlılığını negatif bir şekilde etkilemektedir. Likit değerlerin toplanan fonlara oranı 2001 yılında %46,9 gibi çok yüksek bir oranda gerçekleşmiştir. 2002 yılında %27,1'e düşse de 2003 yılında %31,2, 2004 yılında %21,5 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranın yüksek olması toplanan fonların atıl olarak beklediğini göstermektedir. Kâr payı esasına göre çalışan katılım bankalarında atıl kalan fonlar havuzlara kâr ilavesi getiremediğinden bankanın

dağıttığı kâr paylarını etkilemektedir. Dolayısıyla bankanın dağıttığı kârların düşük olması bankanın büyümesini yavaşlatmaktadır.

Tablo 16: Family Finans Kurumu A.Ş. 2001–2004 yılları arası Performans Analizi

Oranlar	Yıllar					
Aktif Kalitesi Oranları	2005	2004	2003	2002	2001	Toplam Ortalama
Getiri Aktifler / Aktif Toplamı		0,707	0,626	0,617	0,528	0,620
Likit Aktifler / Aktif Toplamı		0,174	0,232	0,196	0,411	0,253
Kirli Aktifler / Aktif Toplamı		0,139	0,178	0,187	0,061	0,141
Kullandırılan Fonlar / Aktif Toplamı		0,687	0,590	0,617	0,528	0,605
Kullandırılan Fonlar / Toplanan Fonlar		0,850	0,794	0,852	0,602	0,775
Sorunlu Alacaklar / Kullandırılan Fonlar		0,032	0,070	0,126	0,304	0,133
Sorunlu Alacaklar / Aktif Toplamı		0,022	0,041	0,078	0,161	0,075
Sabit Kıymet Toplamı / Aktif Toplamı		0,114	0,155	0,174	0,056	0,125
Likidite Analizi						
Likit Değerler / Aktif Toplamı		0,174	0,232	0,196	0,411	0,253
Likit Değerler / Kullandırılan Fonlar		0,253	0,393	0,319	0,778	0,436
Likit Değerler / Getirili Aktifler		0,246	0,371	0,318	0,624	0,390
Likit Değerler / Toplanan Fonlar		0,215	0,312	0,271	0,469	0,317
Sermaye Yeterliliği Analizi						
Öz Kaynaklar / Aktif Toplamı		0,107	0,110	0,120	0,141	0,120
Öz Kaynaklar / Kullandırılan Fonlar		0,156	0,187	0,195	0,268	0,201
Öz Kaynaklar / Toplanan Fonlar		0,133	0,148	0,166	0,161	0,152
Sorunlu Alacaklar / Öz Kaynaklar		0,207	0,373	0,646	1,137	0,591
Karlılık Analizi						
Net Kar / Toplam Aktifler		0,011	0,011	0,004	0,039	-0,009
Net Kar / Öz Sermaye		0,106	0,103	0,030	0,278	-0,061
Net Kar / Getirili Aktifler		0,016	0,018	0,006	0,075	-0,018
Aktif Faydalanması						
Toplam Kâr Payı Geliri / Aktif Toplamı		0,117	0,127	0,111	0,077	0,108
Gelir Etkinliği						
Kar Payı Dışı Gelir / Aktif Toplamı		0,027	0,018	0,009	0,005	0,015
Gider Etkinliği						
Kar payı Dışı Gider/ Aktif Toplamı		0,071	0,108	0,090	0,078	0,087

Sermaye Yeterliliği Analizi: 2001–2004 döneminde Family Finans Kurumunun öz kaynak / aktif toplamı oranı %14,1'den %10,7'ye gerilemiştir. Aktif toplamı artarken öz kaynaklar aynı hızla artmamıştır. Öz kaynakların kullandırılan fonlara oranı 2001 yılında %26,8 iken 2004 yılında %15,6'ya düşmüştür. Bunda kullandırılan fonların oranının 2001 yılına göre öz kaynak artışından daha hızlı ve fazla bir şekilde artması oynamıştır. Öz kaynakların toplanan fonlara oranında da 2001–2004

döneminde azalış olmuş ancak bu oran kullandırılan fonlara oranından daha düşük olmuştur. Öz kaynak artışı toplanan fonların artışı ile hemen hemen aynı artmıştır. Sorunlu alacaklar / öz kaynak oranı katılım bankaları ortalamasının altında bir oranla gerçekleşmiştir. 2001 yılındaki öz kaynak toplamı üzerinde bir sorunlu alacak tutarından sonra sorunlu alacaklarda hızla bir düşüş olmuş ve bu oran %20'ye kadar düşmüştür.

Kârlılık Analizi: Family Finans Kurumu'nun kârlılık rasyoları katılım bankaları içinde en kötü kârlılık rasyolarıdır. Tüm rasyoları ortalamaların altında değerlerdir. 2002 ve 2004 yılları kârla 2001 ve 2003 yılları da zarara kapatılan yıllardır. 2004 yılında %1,1 kâr elde edilmiş bunun dışındaki yıllara ya zarar ya da çok düşük kâr elde edilmiştir. Bankanın kaynakları kârlı bir şekilde yönetilmemektedir.

Aktif Faydalanması Analizi: 2001–2005 döneminde kâr payı gelirlerinin aktif toplamına oranı katılım bankaları ortalamasına yakın bir orandadır.

Gelir ve Gider Etkinliği Analizi: Ancak kâr payı dışı gelir ve gider dengesizliği yüksektir. Kâr payı dışı gelirlerin aktif toplama oranının ortalaması Family Finans Kurumu'nda %1,5 iken katılım bankalarında bu oran %3,6'dır. Bunun yanında kâr payı dışı giderlerin aktif toplamına oranının ortalaması Family Finans Kurumu'nda %8,7 iken katılım bankaları ortalaması %7,4'dür. Bankanın kâr payı dışı giderleri azaltıp gelirleri artırmaması kârlılığını olumsuz etkilemiştir.

Özetle, bankanın kaynakların verimli kullanamaması ve rasyolarının düşük olması nedeniyle 2005 yılında Anadolu Finans Kurumu A.Ş. ile birleşerek piyasada daha rahat rekabet edebilme imkânı sağlanmıştır.

1.2. Katılım Bankaları Performansının Ticaret Bankaları ile Karşılaştırılması

Bir önceki kısımda katılım bankalarının 2001–2005 dönemi performansı oluşturulan performans endeksi aracılığıyla incelenmiştir. Yukarıdaki değerlendirmeden de görüleceği gibi katılım bankaları 2001 dönemi sonrasında yaşanan ekonomik krizin etkilerini atlattıktan sonra her geçen yıl performanslarını artırmışlardır. Bununla birlikte

katılım bankalarının sektördeki durumunun anlaşılması, güçlü ve zayıf yönlerinin ortaya konulması açısından Türk Bankacılık Sektöründe faaliyet gösteren ticaret bankaları karşılaştırılması yerinde olacaktır. Çalışmanın bu bölümünde bu analize yer verilecektir.

Tablo 17’de katılım bankalarının 2001–2005 yıllık ve ortalama performansları verilmiştir. Tablo 18’de de ticaret bankalarının 2001–2005 yıllarına ait performans sonuçları ve toplam ortalamaları verilmiştir.

Tablo 17: Katılım Bankaları Toplamının 2001–2005 yılları arası Performans Analizi

Oranlar	Yıllar					Toplam Ortalama
Aktif Kalitesi Oranları	2005	2004	2003	2002	2001	Toplam Ortalama
Getiri Aktifler / Aktif Toplamı	0,745	0,701	0,620	0,590	0,559	0,643
Likit Aktifler / Aktif Toplamı	0,204	0,212	0,205	0,239	0,293	0,231
Kirli Aktifler / Aktif Toplamı	0,053	0,094	0,183	0,172	0,148	0,130
Kullandırılan Fonlar / Aktif Toplamı	0,743	0,694	0,611	0,589	0,559	0,639
Kullandırılan Fonlar / Toplanan Fonlar	0,863	0,822	0,760	0,706	0,651	0,760
Sorunlu Alacaklar / Kullandırılan Fonlar	0,047	0,074	0,104	0,190	0,266	0,136
Sorunlu Alacaklar / Aktif Toplamı	0,031	0,047	0,062	0,109	0,148	0,079
Sabit Kıymet Toplamı / Aktif Toplamı	0,019	0,053	0,147	0,139	0,099	0,091
Likidite Analizi						
Likit Değerler / Aktif Toplamı	0,204	0,212	0,205	0,239	0,293	0,231
Likit Değerler / Kullandırılan Fonlar	0,274	0,306	0,336	0,405	0,524	0,369
Likit Değerler / Getirili Aktifler	0,274	0,303	0,331	0,405	0,524	0,367
Likit Değerler / Toplanan Fonlar	0,237	0,251	0,255	0,286	0,341	0,274
Sermaye Yeterliliği Analizi						
Öz Kaynaklar / Aktif Toplamı	0,095	0,107	0,131	0,104	0,087	0,105
Öz Kaynaklar / Kullandırılan Fonlar	0,128	0,154	0,215	0,177	0,155	0,166
Öz Kaynaklar / Toplanan Fonlar	0,110	0,126	0,163	0,125	0,101	0,125
Sorunlu Alacaklar / Öz Kaynaklar	0,329	0,438	0,470	1,050	1,702	0,798
Karlılık Analizi						
Net Kar / Toplam Aktifler	0,025	0,015	0,015	0,005	-0,013	0,009
Net Kar / Öz Sermaye	0,259	0,138	0,111	0,043	-0,148	0,081
Net Kar / Getirili Aktifler	0,033	0,021	0,023	0,008	-0,023	0,012
Aktif Faydalanması						
Toplam K.Payı Geliri / Aktif Toplamı	0,101	0,111	0,136	0,106	0,116	0,114
Gelir Etkinliği						
Kar Payı Dışı Gelir / Aktif Toplamı	0,047	0,034	0,047	0,035	0,016	0,036
Gider Etkinliği						
Kar payı Dışı Gider/ Aktif Toplamı	0,067	0,066	0,112	0,096	0,099	0,088

Tablo 18: Türkiye’de Ticari Bankaların 2001–2005 yılları arası Performans Analizi

Oranlar	Yıllar					
	2005	2004	2003	2002	2001	Toplam Ortalama
Aktif Kalitesi Oranları						
Getiri Aktifler / Aktif Toplamı	0,727	0,690	0,615	0,601	0,568	0,640
Likit Aktifler / Aktif Toplamı	0,527	0,554	0,587	0,581	0,584	0,567
Kirli Aktifler / Aktif Toplamı	0,095	0,120	0,148	0,172	0,171	0,141
Krediler / Aktif Toplamı	0,405	0,339	0,298	0,284	0,293	0,324
Krediler / Mevduat	0,526	0,428	0,373	0,347	0,351	0,405
Sorunlu Krediler / Krediler	0,047	0,062	0,118	0,178	0,271	0,135
Sorunlu Krediler / Aktif Toplamı	0,019	0,021	0,035	0,050	0,079	0,041
Sabit Kıymet Toplamı / Aktif Toplamı	0,024	0,035	0,041	0,048	0,046	0,039
Likidite Analizi						
Likit Değerler / Aktif Toplamı	0,527	0,554	0,587	0,581	0,584	0,567
Likit Değerler / Krediler	1,302	1,635	1,970	2,047	1,991	1,789
Likit Değerler / Getirili Aktifler	0,724	0,804	0,954	0,966	1,029	0,895
Likit Değerler / Mevduat	0,651	0,700	0,735	0,711	0,698	0,699
Sermaye Yeterliliği Analizi						
Öz Kaynaklar / Aktif Toplamı	0,124	0,138	0,131	0,112	0,091	0,119
Öz Kaynaklar / Krediler	0,205	0,408	0,439	0,394	0,310	0,351
Öz Kaynaklar / Mevduat	0,153	0,175	0,164	0,137	0,109	0,147
Sorunlu Alacaklar / Öz Kaynaklar	0,155	0,151	0,269	0,452	0,874	0,380
Karlılık Analizi						
Net Kar / Toplam Aktifler	0,013	0,021	0,022	0,012	-0,057	0,002
Net Kar / Öz Sermaye	0,106	0,150	0,165	0,106	-0,629	-0,020
Net Kar / Getirili Aktifler	0,018	0,030	0,035	0,020	-0,101	0,000
Aktif Faydalanması						
Toplam Faiz Geliri / Aktif Toplamı	0,107	0,133	0,156	0,211	0,347	0,191
Gelir Etkinliği						
Faiz Dışı Gelir / Aktif Toplamı	0,030	0,034	0,056	0,051	0,032	0,040
Gider Etkinliği						
Faiz Dışı Gider/ Aktif Toplamı	0,054	0,061	0,067	0,094	0,195	0,094

Yukarıdaki tablolar hazırlanırken katılım bankalarının ve ticaret bankalarının her iki grubun da ayrı ayrı olarak toplam bilânço değerlerinden ortalamalar hesaplanmıştır. Değerlendirme rasyo analizi şeklinde olduğundan rakamsal büyüklüklere değinilmemiştir.

2001–2005 dönemi içerisinde katılım bankalarının ticaret bankaları ile aktif kalitesi yönünden performans sonuçlarının karşılaştırması Tablo 16 ve Tablo 17’den de görüleceği üzere yıl bazında ve 5 yıllık ortalama bazında hesaplanmıştır.

Getirili Aktifler / Aktif Toplamı: Getirili aktiflerin aktif toplamına oranı incelendiğinde, katılım bankalarının 2001 yılında %55,9 olan bu oranı 2005 yılında %74,5’e yükselmiştir.

Likit Aktifler / Aktif Toplamı: Tablo 16 ve 17’den likit aktiflerin aktif toplamı içerisindeki payına baktığımızda katılım bankalarının likit aktiflerinin toplam aktifin içerisinde ortalama %25 gibi bir paya sahip olduğu görülmektedir. 2001 yılında %29 olan bu oran son yıllarda %20’de kalmıştır. Ticaret bankalarının likit aktiflerinin aktif toplamına oranı 2001 yılında %58 olarak gerçekleşmiştir. İzleyen yıllarda da yine bu orana yakın bir seyir izlemiş ve 2005 yılında %52,7 olarak gerçekleşmiştir. Ticaret bankalarının likit aktifler/ aktif toplamı oranı ortalama olarak %56,7 olarak gerçekleşmiştir. Ticaret bankalarının aktiflerinin ciddi kısmının likit getirili aktiflerden oluşması (repo ters repo işlemleri, interbank para piyasası işlemleri, hisse senetleri ve diğer hazır menkul kıymetler vb.) likidite oranını da yükseltmektedir.

Kirli Aktifler / Aktif Toplamı: Kirli aktiflerin aktif toplamına oranına baktığımızda katılım bankalarının bu konuda ticaret bankalarına göre daha iyi bir aktif kalitesi yönetimi izlediği görünmektedir. 2001–2003 yılları döneminde katılım bankaları leasing alacaklarını sabit duran varlıklarda izlemesine rağmen kirli aktif / aktif toplamı oranı %30’u geçmemiştir. 2004 yılında %9,4 iken 2005 yılında %5,3’e gerilemiştir. Kirli aktiflerin düşük olması aktif kalitesini artırıcı etken olmaktadır. Ticaret bankalarının kirli aktiflerinin aktif toplamına oranı 2001 ve 2002 yılında %17 seviyesinde gerçekleşmiş 2003 yılında %14,8, 2004 yılında %12 ve 2005 yılında da %9,5 olarak gerçekleşmiştir. Tablo 17’den de görüleceği gibi ticaret bankalarının kirli aktifleri yüksek bir paya sahiptir. Kirli aktifler herhangi bir getiri sağlamadığından aktifin kalitesini düşürücü bir etki göstermektedir.

Kullandırılan Fonlar / Aktif Toplamı: Katılım bankalarının kullandırılan fonlar / aktif toplamı oranı da yine aynı şekilde 2001 yılında %55,9 iken 2005 yılında %74,3’e yükselmiştir. Ancak katılım bankaları 2001-2003 döneminde leasing

alacaklarını sabit duran varlıklar kaleminde takip ettiklerinden gerçek kullanılan fonlar aslında yüksek olmaktadır. Katılım bankaları aktiflerinin %70'e yakını devamlı olarak kullanılan fonlardan oluşturmaktadırlar. Ticaret bankalarında getirili aktifler / aktif toplamı oranı 2001 yılında %56,8 iken 2005 yılında bu oran %72,7'ye yükselmiştir. Kredilerin aktif toplamına oranı ise %29,3'den 2005 yılında %40,5'e yükselmiştir. Katılım bankalarında getirili aktifler kullanılan fonlardan olduğundan getirili aktif toplamı ile kullanılan fonlar aynı sonucu vermektedir. Katılım bankalarının aktif kalitesi kullandıkları fonların kalitesine bağlı olmaktadır. Ticaret bankaları kredilerin dışında hisse senetleri ve diğer hazır menkul kıymetler kalemleri ile getirili aktiflerini artırmakta, böylece fazla kredi riskine girmemektedirler. Katılım bankaları kriz ortamlarından çok fazla etkilenmektedirler. Bu bankaların aktiflerinin %75'e yakın kısmı kullanılan fonlardan oluşmakta iken ticaret bankalarında bu oran %40'larda kalmaktadır.

Kullanılan Fonlar / Toplanan Fonlar: Kullanılan fonların toplanan fonlara oranı katılım bankalarında devamlı olarak %65'in üzerinde olmuştur. Tablo 16'da da görüldüğü gibi bu oran her yıl artmaktadır. En son 2005 yılında %86,3'e kadar ulaşmıştır. Ticaret bankalarında kredilerin mevduata oranı 2005 yılı dışında hep %50'nin altında gerçekleşmiştir. Katılım bankaları kâr payı esasına göre çalıştıklarından topladıkları fonları en uygun bir şekilde plase etmelidir ki kâr elde edebilsinler. Ticaret bankaları için durum böyle değildir. Ticaret bankaları ellerindeki mevduatlarını ülke ekonomisindeki kırılganlıktan dolayı daha az riskli getirili kalemlere yatırmaktadırlar. Bu kalemlerde genellikle devlet iç borçlanma senetleri, repo ve ters repo işlemleri gibi işlemlerdir. Ekonominin 2003 yılından itibaren düşen enflasyon sürecine girmesi ile birlikte ticaret bankaları düşen faiz gelirlerini artırmak için reel sektöre kullandıkları kredi miktarını artırmaya başlamışlardır. Tablo 17'den de görüldüğü gibi 2004 yılında %42,8 olan kredilerin mevduata oranı 2005 yılında %52,6'ya çıkmıştır.

Sorunlu Alacaklar / Kullanılan Fonlar: 2001–2005 döneminde katılım bankalarında sorunlu alacakların kullanılan fonlara ve aktif toplamına oranına baktığımızda; sorunlu alacaklar / kullanılan fonlar oranının devamlı olarak azaldığı görülmektedir. 2001 yılında %26 olan bu oran 2005 yılında katılım bankalarında %4,7'ye düşmüştür. Katılım bankalarının kullandıkları fonlar doğrudan reel sektöre

kullandırıldığından yaşanan ekonomik sıkıntılar katılım bankalarına doğrudan etki etmektedir. Sorunlu alacakların aktif toplamına oranı katılım bankalarında %14,8'den %3,1'e gerilemiştir. Bu oranın 5 yıllık ortalaması %7,9'dur. Ticaret bankalarında gecikmiş alacakların kredilere oranı katılım bankaları ile hemen hemen aynıdır. Gecikmiş krediler reel sektörden kaynaklanan gecikmiş alacaklar olduğundan ekonomide yaşanan sıkıntılar kredileri etkilemektedir. Ticaret bankalarında gecikmiş kredilerin aktif toplamına oranı katılım bankalarına göre daha iyidir. Ticaret bankaları aktiflerini daha hızlı büyütmüşlerdir. Ticaret bankalarında gecikmiş kredilerin aktif toplamına oranı %7,9'dan %1,9'a gerilemiştir.

Likidite Analizi: Katılım bankaları ile ticaret bankalarının likit değerlerinin değişik kalemlerdeki analizini Tablo 16 ve Tablo 17'de görmekteyiz. Likit değerlerin aktif toplamına oranı yukarıda bahsedilmişti. Bu oran bankanın ani nakit çıkışı durumlarında bu çıkışa vereceği tepkinin gücünü göstermektedir. Ticaret bankaları bu konuda katılım bankalarına göre çok daha fazla avantajlıdırlar. Katılım bankaları ile ticaret bankalarının likit değerler / aktif toplamı oranları arasında 2 kata yakın bir fark vardır. Katılım bankalarında likit değerlerin kullanılan fonlara oranı 2001 yılında %52,4 iken giderek azalmış ve 2005 yılında %27,4'e gerilemiştir. Katılım bankalarının 5 yıllık ortalaması %36,9 olup son 3 yılda bu oranın altında likit değerler / kullanılan fonlar oranı ortaya çıkmıştır. Ticaret bankalarında likit değerlerin kredilere oranı azalma gösterse de %100'ün üzerindedir. Ticaret bankalarının likit değerleri kredilerin çok üzerinde oluşmaktadır. Ticaret bankalarının likit değerleri toplam getirili aktifleri içerisinde de yüksek bir paya sahiptir. 2001 yılında ticaret bankalarının likit değerler / getirili aktifler oranı %102,9 olarak gerçekleşmiş, bu oran yıllar itibariyle azalarak 2005 yılında %72,4'e gerilemiştir. Ticaret bankaları kredi rakamlarını artırdıkça bu oran daha da düşecektir. Yine likit değerlerin kredilere oranı da azalma gösterecektir.

Katılım bankalarında 2001–2005 döneminde likit değerlerin toplanan fonlara oranı %34'den %23,7'ye gerilemiştir. Katılım bankaları her geçen yıl kullandıkları fonların miktarını artırdıkça daha fazla fon kullandırmaya başladıkça bu oran düşmektedir. Ticaret bankalarında 2001–2005 döneminde likit değerler / mevduat oranı %65 ile %73 arasında değişmektedir. Bu oranın 5 yıllık ortalaması %69,9'dur. Ticaret bankalarının 2005 yılında kullandıkları krediler artınca bu oran aşağıya doğru

inmiştir. Ticaret bankaları hala ellerindeki mevduatın büyük bir kısmını likit değerlerde tutmaktadırlar.

Sermaye Yeterliliği Analizi: 2001–2005 dönemine ilişkin sermaye yeterliliği analizine baktığımızda; katılım bankalarının öz kaynakların aktif toplamına oranı 2001 yılında %8,7 iken 2003 yılında %13'e kadar çıkmış ardından yine %9,5'e düşmüştür. Katılım bankaların son 2 yılda ciddi bir aktif artışı hızı yakalamışlar ancak bunu öz kaynak artışına yansıtamamışlardır. Son iki yılda yıllık yaklaşık %40 civarında bir aktif artışı yakalamışlar ancak öz kaynaklarını aynı şekilde artıramamışlardır. Ticaret bankalarının öz kaynaklarının aktif toplamına oranı 2001 yılında %9,1 iken 2005 yılında %12,4'e çıkmıştır. Ticaret bankaları 2002 yılından itibaren yıllık olarak kârlılık elde etseler de toplamda geçmiş yıllar net zararından dolayı bilânçolarına devamlı olarak zarar yansımaktadır. Ticaret bankaları tüm bu durumlara rağmen ödenmiş sermayelerinin ve kâr yedeklerinin yüksekliği nedeniyle öz kaynaklar / aktif toplamı oranında katılım bankalarından yüksek oranlar elde edebilmişlerdir.

Öz kaynaklar / kullanılan fonlar oranı ticaret bankalarında katılım bankalarına göre daha yüksektir. Katılım bankalarında bu oran 2001 yılında %15 iken 2003 yılında %21,5'e çıkmış ve ardından 2005 yılında da tekrar %12,8'e düşmüştür. Katılım bankalarının aktiflerinin %75 kadarlık kısmı kullanılan fonlardan oluşması öz kaynak / kullanılan fonlar oranını da düşürmektedir. Ticaret bankalarında bu oran %31 'den %43'e yükselmiş ardından 2004 ve 2005 yıllarında düşmüştür. 2005 yılında 2004 yılına göre %40'dan %20,5'e düşmüştür. Son yıllarda ticaret bankalarının da kredilerini artırmaları bu oranın aşağıya doğru düşmesine yol açmaktadır.

2001–2005 döneminde öz kaynak / toplanan fonlar oranı katılım bankaları için %11 seviyelerindedir. Ticaret bankalarında öz kaynak / mevduat oranı %10'lardan %15'lere yükselmiştir. Ticaret bankalarının öz kaynakları mevduat artışına göre biraz daha fazla artmaktadır. Son 4 yılda elde edilen kârlar geçmiş yıllar zararlarını azalttığı için öz kaynaklar da artış göstermektedir.

Sorunlu alacakların öz kaynaklara oranına baktığımızda katılım bankaları için her ne kadar 2001 yılından 2005 yılına kadar devamlı bir düşüş olsa da bu oranın çok yüksek olduğu görülmektedir. 2001 yılında sorunlu alacaklar öz kaynakların 1,7 katı

fazlası tutarında iken 2002 yılında %10'e düşmüştür. İzleyen yıllarda %47'ye ardından %43,8'e ve en son %32,9'a düşmüştür. Bunda katılım bankalarının son yıllarda ödenmiş sermayelerini artırmaları ve net kârlarını artırmaları etkili olmuştur. Ticaret bankalarında gecikmiş alacakların öz kaynaklara oranı 2001 yılında %87,4 iken izleyen yıllarda büyük düşüşler ile birlikte %15,5'e düşmüştür. Burada da öz kaynak toplamını artışı etkili rol oynamıştır.

Kârlılık Analizi: Tablo 16 ve 17'de kârlılık analizi oranlarına baktığımızda katılım bankaları ile ticaret bankalarının oranları arasında farklılıklar olduğu görülmektedir. 2001–2005 döneminde katılım bankaları toplamda 2001 yılı hariç devamlı kâr elde etmişlerdir. 2001 yılında da yaşanan ekonomik krizin de etkisi ile kullandırılan fonların tahsilinin gecikmesi ve kullandırılan fonların düşük maliyetler ile sabit oranlardan kullandırılmasından kaynaklanan maliyet kayıpları oluşmuştur. Bunun dışında diğer yıllarda net kâr / aktif toplamı oranı devamlı artış göstermiştir. 2002 yılında %5 iken 2005 yılında %2,5'a ulaşmıştır. Ticaret bankalarında net kâr / aktif toplamı oranı da aynı katılım bankalarındaki gibi 2001 yılında eksi değer vermiş diğer aylarda %1,3'e kadar çıkmıştır. Ticaret bankalarının net kârlarının aktif toplamına oranı çok düşük kalmaktadır. Katılım bankalarının aktif kârlılığı ticaret bankalarına göre daha yüksek olmaktadır.

2001–2005 döneminde net kâr / öz kaynak oranı da yine aynı şekilde katılım bankalarında 2001 yılı hariç devamlı artış göstermektedir. Net kârın öz kaynaklara oranı 2005 yılında %25,9'a ulaşmıştır. Ticaret bankalarında bu oran %10,6'dır. Ticaret bankaları öz kaynaklarını yüzdesel olarak katılım bankalarına göre daha fazla artırdıklarından kârlılıkları düşük kalmıştır.

Net kâr / getirili aktifler oranları katılım bankaları ile ticaret bankaları arasında 2004 yılına kadar ticaret bankaları lehine farklı iken 2005 yılında katılım bankaları kârlılıklarını önceki yıllara göre artırdıklarından %3,3 olarak gerçekleşmiştir. Ticaret bankalarında bu oran 2005 yılı için %1,8'dir.

Aktif Faydalanması Analizi: 2001–2005 döneminde kâr payı gelirlerinin aktif toplamına oranı katılım bankalarında %10 seviyelerindedir. Katılım bankalarının aktiflerindeki artışlar kullandırılan fonlardan kaynaklandığı için elde edilen kâr payları

da buna paralel olarak aynı oranda artmaktadır. Ticaret bankalarında yüksek faiz dönemlerinde faiz gelirlerinin aktife oranı %34,7'lerde iken 2005 yılında %10,7'ye düşmüştür. ticaret bankaları krediler dışında diğer getirili kalemlere de yatırım yapmaktadırlar. Bu kalemlerin gelirleri düşük olduğundan faiz gelirlerinin artışı aktif toplamı artışından düşük kalmaktadır.

Gelir ve Gider Etkinliği Analizi: Kâr payı dışı gelirlerin aktife oranı katılım bankaları ve ticaret bankaları için yakın değerlerdedir. 2005 yılında ise durum değişmeye başlamıştır. Katılım bankaları kâr payı dışı gelirler kalemlerini ticaret bankalarına göre yüzdesel olarak daha fazla artırmaktadırlar. Kâr payı dışı giderlerde ise 2001 yılı dışında katılım bankalarının aktif toplamına oranı daha yüksektir. Son yıllarda ticaret bankaları faiz dışı giderlerinin aktif toplamı içindeki payını azaltmaktadırlar. Bu oran ticaret bankalarında 2001 yılında %19,5 iken 2005 yılında %5,4'e düşmüştür. Katılım bankalarında ise bu oran %9,9'dan %6,7'ye düşmüştür. Katılım bankalarında bu oranın düşüşü biraz yavaş olmaktadır.

Özetle, katılım bankaları aktif kaliteleri açısından ticaret bankalarına göre daha riskli ancak daha fazla getirisi olan bir yapıya sahiptirler. Katılım bankalarının sorunlu alacaklar kalemlerinin azalması kullanılan fonların kalitesini de artıracaktır. Katılım bankaları likidite yönünden ticaret bankalarının hemen hemen oransal olarak %50 si durumundadırlar. Katılım bankaları için en büyük risk ani ve büyük miktarda nakit çıkışları durumunda likidite sorunu yaşanabileceğidir. Sermaye yeterlilik oranları açısından yakın oranlara sahiptirler. Katılım bankalarının sorunlu alacaklarının öz kaynaklar toplamına oranının giderek azaldığından bu oranda ileride ticaret bankalarının oranları ile yakın seviyelere gelecektir. Kârlılık oranları açısından katılım bankalarının kârlılıkları daha yüksektir. Katılım bankaları kârlılık açısından, topladıkları fonlardan elde ettiklerinin %80'nini dağıttıklarından zararlarını da müşteriye yansıtmaktadırlar.

SONUÇ

Türkiye’de yasal olarak 1983, fiziki olarak 1985 yılından beri faaliyet gösteren katılım bankaları 2001 yılına kadar yönetmelik ve kanun hükmünde kararnameler ile yönetilmişlerdir. Topladıkları fonlar hiçbir garanti altında olmadığı için iflas etmeleri durumunda topladıkları fonlar da sıkıntıya girmekte idi. Nitekim 2001 yılında İhlas Finans Kurum A.Ş.’nin iflas etmesi katılım bankaları için kötü bir örnek olmuştur. 2001 krizinden ve İhlas Finans olayından sonra katılım bankaları için güvence fonu oluşturulmuş ve gerçek kişilerin açacakları 50.000 YTL’ye kadar özel cari hesaplar ve katılma hesapları garanti altına alınmıştır. Daha sonra katılım bankaları belli bir süreç halinde 4389 sayılı Bankalar Kanuna tabi olmuşlardır. En son 2005 yılında 5411 sayılı kanun ile tamamen Bankacılık Kanununa dâhil edilmişlerdir.

5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile katılım bankalarının kurmuş oldukları güvence fonu tasfiye edilerek TMSF’ye dahil edilmiştir. Katılım bankalarının Özel Finans Kurumu olan unvanları 2005 yılında değiştirilerek katılım bankası unvanına dönüştürülmüştür.

2001 krizinden sonra daha sıkı denetlenen katılım bankaları faaliyetlerinde de büyük bir atak yapmışlardır. Her geçen yıl aktiflerini ciddi oranlarda büyütmüşlerdir. Bunun yanında kârlılıklarını da devamlı artırmaktadırlar. 2002 yılında dönem net kârlarını 2001 yılına göre eksiden artıya geçirmişlerdir. 2005 yılında da 2004 yılına göre %50’nin üzerinde net kârlarını artırmışlardır.

Katılım bankaları amaçları itibariyle faizsiz finans esasına göre göstermektedirler. Politikalarını da bu amaçlarına göre geliştirmektedirler. Dolayısıyla Türkiye gibi faizsiz finansal enstrümanların henüz tam olarak gelişmediği piyasada çok fazla çeşitlilikleri yoktur. Fon kullandırma yöntemleri ağırlıklı olarak aylık sabit getirili murabaha (işletme kredisi) kullandırımı şeklindedir. Topladıkları fonları da aylık, üç aylık, altı aylık ve yıllık olarak kâr ve zarara katılma hesapları ile cari hesaplar şeklinde değerlendirirler.

Katılım bankalarının yapılan performans değerlendirmelerinde de ortaya çıkan en büyük sorunları likidite ve öz kaynak eksikliğidir. Katılım bankalarının aktiflerinin %75'ine yakın bir kısmının, topladıkları fonların da %85'in üzerinde bir kısmının kullandırılan fonlardan oluşması oluşabilecek ekonomik hareketlilikte likidite sıkışıklığı yaşanmasına neden olabilecektir. Katılım bankalarının aktiflerindeki kullandırılan fonlar dışındaki getirili aktifler kalemini artırmaları gerekmektedir. Bunun için sermaye piyasası araçlarını daha etkin kullanmaları gerekmektedir. Katılım bankalarının öz kaynakları, kârlılıkları arttıkça ve ödenmiş sermayelerini artırdıkça artmaktadır. 2005 yılında bir önceki yıla göre %23 civarında bir öz kaynak artışı sağlanmıştır.

Türkiye'de katılım bankaları özellikle 2001 mali krizinden sonra yaşanan ekonomik gelişmeye bağlı olarak çok ciddi gelişmeler göstermişlerdir. Katılım bankalarının kullandıkları fonların kalitesi artmış ve bu da dolayısıyla aktif kalitelerini artırmıştır. Ekonomideki gelişmelere bağlı olarak katılım bankalarının kârlılıkları da artmıştır. Katılım bankalarının 2003, 2004 ve 2005 yıllarında kâr payı dışı gelirlerinin artış hızı kâr payı dışı giderlerinin artış hızından daha fazla olmuştur. Tüm bunların yanında ticari bankaların 2004 ve 2005 yıllarında kârlılık rasyolarında düşme gerçekleşmiştir. Ticari bankaların kârlarındaki artış; aktif artışı, öz kaynak artışı ve getirili aktif artışından daha az gerçekleşmiştir. Katılım bankaları ekonomik iyileşme dönemlerinde piyasada rekabet ettikleri ticari bankalarından daha fazla fon toplayabilmektedirler. Ticari bankalar piyasa faizleri düştüğünde mevduat faizlerini de düşürmektedirler. Ancak katılım bankaları kâr payı dağıtımını elde ettikleri kârlara göre yaptıklarından daha fazla kâr payı verebilmektedirler. Bunun da en büyük nedeni katılım bankalarının sabit maliyetli fon kullandırmalarıdır. Katılım bankaları kullandıkları fonların maliyetlerini geri ödeme sonuna kadar değiştirmediklerinde piyasada diğer bankalarda kredi oranları düşmesine rağmen yüksek kârlar elde edebilmektedirler. Ticari bankalar değişken faiz esasına göre hareket ettiklerinden piyasa faizleri düşerken kredi faizlerini de düşürdüklerinden kârları da azalmaktadır.

Yukarıda açıklanan ekonominin olumlu olduğu dönemlerde gerçekleşmektedir. Ekonominin 1998 ve 2001 yıllarındaki gibi kriz dönemlerinde ise katılım bankaları için sıkıntılar oluşabilmektedir. Katılım bankaları yukarıda açıklandığı gibi kullandıkları fonlar sabit maliyet ile kullandırdıklarından olası herhangi bir kriz durumunda

maliyetlerini artıramadıkları için zarar edebilmektedirler. Bu durumda ellerindeki fonlara daha düşük kârlar vermektedirler. Kriz dönemlerinde düşük kâr paylarının da etkisiyle katılım bankalarından ticari bankalara doğru bir nakit çıkışı olabilecektir. Kriz dönemlerinde fon kullanımı talebi yüksek maliyetlerden dolayı düşeceği için katılım bankalarının ellerinde atıl fonlar oluşacaktır. Bu maliyetleri artırıcı bir etken oluşturmaktadır. Katılım bankaları için likiditenin önemi kriz dönemlerinde daha fazla ortaya çıkmaktadır. Ticari bankalar kriz dönemlerinde kullandıkları kredilerin faiz oranlarını değiştirebildikleri için mevduat faizlerini de artırabilmektedirler. Bu durumda fazla nakit çıkışı konusunda sıkıntı yaşamamaktadırlar.

Katılım bankalar kullandıkları fonların vade yapıları 2001-2003 yılları arasında uzun vadeli fonların ağırlıkta olduğu bir yapıda iken son yıllarda vade yapısı daha kısa fonlama türlerine yönelmişlerdir. Uzun vadeli yatırım ve leasing işlemlerinden daha kısa vadeli olan üretim desteği işlemleri daha fazla ağırlık kazanmıştır.

Dünyada son otuz senedir gelişme sürecine giren ve Türkiye’de 1985 yılında kurulan eski adıyla Özel Finans Kurumları, yeni adıyla Katılım Bankaları, kısa zamanda önemli başarılarla imza atmayı başarmışlardır. Bu doğrultuda genel olarak bakıldığında şu sonuçlar ortaya çıkıyor:

- * Katılım bankaları mali sistemin tamamlayıcıları olup, çeşitli sebeplerle sistem dışı kalmış atıl fonları, mali tasarruflara dönüştürebilmektedirler. Ayrıca Orta Doğu ülkelerinden sendikasyon kredisi kullanarak döviz girdisi sağlamaktadırlar.
- * Bu kurumlardan kredi kullanan sanayici ve iş adamlarına da alternatif finansman imkânı sağlamaktadırlar.
- * Kâr/zarara katılma esasına dayalı olarak çalışan katılım bankaları, bu sistemin ve sağlıklı fon kullandırma yöntemlerinin tabii bir sonucu olarak ekonomide yaşanan mali ve ekonomik krizlerden daha az oranda olumsuz etkilenmektedirler.
- * Tasarrufçu kesime tatminkâr getiri dağıtabilmektedirler.
- * Ticari ve sınai kesime rekabetçi ve ekonomik maliyetlerde fonlama yapabilmektedirler. Topladıkları fonları piyasa ile rekabetçi şekilde kullandırmak zorunda olduklarından daha uygun maliyetle fonlama yapabilmektedirler.

KAYNAKÇA

Ağaoğlu, E. Abdulgaffar. **Türk Bankacılık Sistemine İlişkin Performansın Otuz Yıllık Seyrinin Genel Bir Değerlendirilmesi.** Uzman Gözüyle Bankacılık Dergisi. Yıl 2. Sayı 6 Haziran 1994.

Akal, Zühal. **İşletmelerde Performans ve Ölçüm ve Denetimi Çok Yönlü Performans Göstergeleri,** Milli Produktivite Yayınları, Yayın No:473, Ankara 2005.

Akın, Cihangir. **Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma,** Kayıhan Yayınları, Mayıs 1986.

Akgüç, Öztin. **Banka Bilânçolarının Analizi,** Gerçek Yayınları, İstanbul 1992.

_____. **Mali Tablolar Analizi,** Avcıol Yayınları, 9. Basım, İstanbul 1995.

_____. **Mali Tablolar Analizi,** İ.Ü. İşletme Fakültesi Yayını, 5. Basım, İstanbul 1981.

_____. **Banka Performans Analizi,** Eğitim ve Tanıtım Grubu Seminer Notları, TBB Yayınları Yayın No:7856, Temmuz 1998.

Akyüz, Osman. **Faizsiz Finans Kurumlarına Neden İhtiyaç Var?,** Bereket, Yıl:1, Sayı:2, Şubat 1998,

Arman, Tefvik. **Bankalarda Finansal Yönetime Giriş,** TBB Yayınları, Yayın No: 203, İstanbul 1987,

Aydın, M.E., **Aktif Pasif Yönetiminde Likidite ve Faiz Oranı Riski,** Uzman Gözüyle Bankacılık Dergisi, Mart 1993,

Aydoğan, Kürşat. ve Gökhan Çapoğlu. **Bankacılık Sistemlerinde Etkinlik ve Verimlilik Uluslar arası Bir Karşılaştırma**, Ankara 1989.

Başar, Haşmet. **“Özel Finans Kurumları Neden Önemlidir?” Bankalar Kanunu’nda Özel Finans Kurumları Değişikliğinin Kamuoyundaki Yansımaları**, Özel Finans Kurumları Birliği, İstanbul, Ocak 2000,

Bayındır, Servet. **İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık**, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2005,

Berk, Niyazi. **Finansal Yönetim**, Türkmen Kitabevi, 3. Baskı, İstanbul 1998,

Beroğlu, Hakan. **Nakit Yönetimi “Özel Finans Kurumları Açısından Teorik ve uygulamalı Bir Yaklaşım”**, Doktora Tezi, İstanbul–2002,

Boz, Nihat. **“4389 Sayılı Bankalar Kanunu’nun Özel Finans Kurumları’na İlişkin Düzenlemesinin Hukuki Sonuçları”**, Türkiye’de Özel Finans Kurumları –Teori ve Uygulama, Albaraka Türk Yayınları, İstanbul 2000,

Çelebican Gürkan, **Bankalarda Sermaye Yeterliliği Sorunu**, TBB Yayınları, İstanbul 1984,

Özel Finans Kurumları Birliği, **Dünyada Faizsiz Bankacılık Sektörü Her Yıl Yüzde On Büyüyor**, 2003,

Değer, Şenay. **Türkiye’de İslam Bankacılığı-Özel Finans Kurumları (Teorisi, Kuruluşu, İşleyişi)**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1991,

Ekren, Nazım. **Özel Finans Kurumlarının Stratejik planlama ve Yönetim**, Basılmamış Seminer Notları, Albaraka Türk Personel Eğitim ve Organizasyon, Mayıs 1997,

Erken, Nazım. Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama, **Değişen Çevre Koşulları ve Özel Finans Kurumları-Yeni Tercihler ve Stratejik Öncelikler**, Albaraka Türk Yayınları, Yayın no:17, İstanbul 2000,

Ertuğrul, Ahmet. ve Osman Zaim. **Türk Bankalarında Etkinlik Tarihi Kantitatif Analiz**, Bilkomat İşletme ve Finans Yayınları, No:3, Ankara 1996,

Günceller, Bülent. **Şube Kârlılığı ve Performans Değerlendirme**, Eğitim ve Tanıtım Grubu Seminer Notları, TBB Yayını, İstanbul 28–29 Ocak 1999

Güneş, Abbas. **Özel Finans Kurumlarının Performans Açısından Değerlendirilmesi**, Yüksek Lisans Tezi, Malatya 2002,

İlal, Cankut. **Şube Yönetiminde Performans Geliştirme**, Tim Eğitim ve Danışmanlık, 1999.

İncirci, Mehmet. **Türkiye’de Özel Finans Kurumlarının tarihsel Bir Analizi**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1999,

Kaplan, Hamit. **Özel Finans Kurumlarının Finansal Analizi ve Performans Değerlemesi**, Cumhuriyet Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Sivas 2002,

Katılım Bankaları Birliği, **Dünyada ve Türkiye’de Faizsiz Bankacılık “Türkiye’de Özel Finans Kurumları”**, TKBB Yayınları, İstanbul 2005,

Katılım Bankaları Birliği, **Faizsiz Bankacılığın, Global Finansal Sistemdeki Payı Giderek Artıyor**, 2005,

Kozanoğlu, Hayri. **Aktif Pasif Yönetimi**, Yayınlanmamış Seminer Notları, TBB Yayınları, İstanbul 1993,

Kur’an-ı Kerim, Ali İmran Süresi, 130. Ayet

Mevduatın Vade ve Türleri ile Katılma Hesaplarının Vadeleri Hakkında Tebliğ 29

Mart 2002 tarih ve 24710 sayılı Resmi Gazete

Öçal, Tezer., Ömer Faruk Çolak, Selahattin Togay ve Kadir Eser. **Para Banka Teori ve Politika**, Gazi Kitabevi, Mart 1997,

Özel Finans Kurumları Birliği, **Dünyada Faizsiz Bankacılık Sektörü Her Yıl Yüzde On Büyüyor**, 2003,

Özel Finans Kurumları Birliği, **Dünyada ve Türkiye’de Faizsiz Bankacılık, Hedef 2007’de pastadan yüzde 5 pay alabilmek**, 2002,

Özel Finans Kurumları Birliği. Türkiye’de **Özel Finans Kurumlarının Çalışmaları ve Ekonomimize Katkıları**, Özel Finans Kurumları Birliği Vakfı (Finansbir),

Özel Finans Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik, 20.09.2001 tarih ve 24529 sayılı Resmi Gazete

Özel Finans Kurumları Birliği, **Bankalar Kanunu’nda Özel Finans Kurumları “Değişikliğin Kamuoyundaki Yansımaları”**, İstanbul, Ocak 2000,

Suiçmez Halit, Türkiye’de **Kalkınma ve Yatırım Bankacılığında Proje Değerlendirme ve Verimlilik**, MPM Yayınları, Yayın No: 422, Ankara 1990,

Şenver, Bülent. **Banka Bilançolarının Tahlil Yöntemleri**, TBB Yayınları Yayın no: 143, İstanbul 1987,

Taner, Berna. **İşletmelerde Finansal Rasyo Analizleri ve Uygulama Örnekleri**, İlke Ofset, İzmir 1993,

Tebrizi, Mişkâtu’l Mesabih, Hadis no:2807

Tunay, Batu. **Finansal Sistem Yapısı, İşleyişi, Yönetimi ve Ekonomisi**, Birsen Yayınevi, İstanbul 2005

Tunay, K.Batu TUNAY ve A.Murat SİLPAR, **Türk Ticari Bankacılık Sektöründe Kârlılığa Dayalı Performans Analizi-I**, Türkiye Bankalar Birliği, Araştırma Tebliği Serisi, Sayı:2006-01, Nisan 2006

Türkiye Katılım Bankaları Birliği, **Faizsiz Bankacılıkla İlgili En İyi ve En Yeterli Düzenlemeler Türkiye’de**, TKBB Yayınları, 2005,

Türkiye Katılım Bankaları Birliği, **Türkiye’de Özel Finans Kurumları**, tkbb yayınları, İstanbul 2005,

Uçar, Mustafa. **Türkiye’de – Dünyada Faizsiz Bankacılık ve Hesap Sistemleri**, İstanbul, Faysal Eğitim ve Yardımlaşma Vakfı Yayınları, 1993,

Uyargil, Cavide. **İşletmelerde Performans Yönetimi Sistemi**, İ.Ü. İşletme Fakültesi Yayınları, Yayın No: 262, İstanbul 1994,

www.tkbb.com.tr

Yirmi Bankanın 1995-1996 Mali Tablolarının Değerlendirilmesi, Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O., 1997.

Zarakoğlu, Avni. **Bankalarda Prodüktivite ve Rantabilitenin Artırılması İçin Alınabilecek Tedbirler**, TBB Yayınları Yayın no: 86, 1978, S.18

Zorunlu Karşılıklar Hakkında Tebliğ, 29 Mart 2002 tarih ve 24710 sayılı Resmi Gazete